

Suuri harppaus Kiinan yläkoulun
historian oppikirjoissa

Pro gradu -tutkielma

Aasian tutkimus

Maailman kulttuurien laitos

Humanistinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

Juhani Mailasalo

Toukokuu, 2017

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos – Institution – Department	
Humanistinen tiedekunta		Maailman kulttuurien laitos	
Tekijä – Författare – Author			
Juhani Mailasalo			
Työn nimi – Arbetets titel – Title			
Suuri harppaus Kiinan yläkoulun historian oppikirjoissa			
Oppiaine – Läroämne – Subject			
Itä-Aasian tutkimus, Kiinan linja			
Työn laji – Arbetets art – Level		Aika – Datum – Month and year	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages
Pro gradu -tutkielma		Huhtikuu 2017	103
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tarkastelen tutkielmassani kuutta Kiinan kahdeksannen luokan historian oppikirjaa suuri harppaus-joukkokampanjan (1958–1961/1962) näkökulmasta. Tutkielman tavoitteena on selvittää, poikkeako suuren harppauksen käsittely ja esitys länsimaalaisesta historian tulkinnasta. Hypoteesini mukaan suurta harppausta ei juuri käsitellä Kiinan oppikirjoissa eikä puoluetta esitetä negatiivisesti. Aikaisempaa samanlaista tutkimusta ei ole tietääkseni koskaan tehty. Tutkielman teoreettisen lähtökohdan mukaan Kiina on jälkitotalitaristinen yhteiskunta, ja Kiinan kommunistinen puolue ei anna lupaa oppikirjoille esittää aikaisempien johtajien tekemiä virheitä. Tutkielmani voi auttaa ymmärtämään, millä tavalla kiinalaiset näkevät lähihistoriansa.</p> <p>Aineistoa analysoitiin kvalitatiivisen tutkimuksen, sisällönanalyysin ja sisällön erittelyn menetelmillä. Tutkin ensin oppikirjojen suurta harppausta käsitteleviä lukuja etsien eroja ja yhtäläisyyksiä. Keskityin tarkkailemaan erityisesti Mao Zedongin (1893–1976) roolia kampanjan aikana. Tämän jälkeen vertasin tutkimustuloksia länsimaiseen historian tulkintaan.</p> <p>Tutkimus osoittaa, että toisin kuin hypoteesini oletti, Kiinan oppikirjoissa on varattu usea sivu suuren harppauksen käsittelyyn. Sen esitetään aiheuttaneen Kiinalle vaikeuksia monella osa-alueella. Neljässä tutkimassani oppikirjassa kerrotaan, että suuren harppauksen takia esimerkiksi ruoan tuotanto laski. Kaikki oppikirjat jättävät kuitenkin mainitsematta suuresta harppauksesta johtuneen nälänhädän. Kirjat eivät myöskään esitä puoluetta negatiivisesti, vaan sille on annettu rooli ongelmien korjaajana ja ratkaisijana. Tutkimuksessa havaittiin, että useat oppikirjat esittävät kommunististen käytäntöjen olleen yksi ongelmien aiheuttaja. Esitän tutkielmassani, että kommunististen käytäntöjen arvosteleminen johtuu siitä, että Kiina on siirtynyt pois maolaisuudesta. Tällä tavalla se voi oikeuttaa käyttämänsä markkinatalouden linjaa, joka poikkeaa Mao Zedongin aikaisesta. Puolue joutuu kuitenkin valtansa oikeuttaakseen peittelemään aikaisempien hallitusten tekemiä virheitä ja virheistä johtuneita seurauksia.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
Kiinan kansantasavalta, Mao Zedong, suuri harppaus, nälänhätä, oppikirjat, nationalismi, jälkitotalitarismi			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Keskustakampuksen kirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuskysymykset	3
1.2	Tutkimusaineisto ja tutkimuksen rajaus.....	5
1.3	Lähdeaineisto	8
1.4	Aikaisempi tutkimus ja hypoteesit	9
1.5	Tutkimusmenetelmät: sisällönanalyysi, sisällön erittely ja kuva-analyysi	12
1.6	Tutkimusta ohjaava teoria.....	14
1.6.1	Mao Zedongin rooli tämän päivän Kiinassa.....	14
1.6.2	Jälkitalitaristinen Kiina	16
1.6.3	Sosialismista nationalismiin.....	17
1.7	Tutkielman rakenne.....	20
2	Oppikirjatutkimus ja Kiinan koulutusjärjestelmä	22
2.1	Miksi tutkia oppikirjoja?	22
2.2	Kiinan koulutusjärjestelmä	23
2.3	Kiinan peruskoulun historian oppikirjat	26
3	Maon harppaus vallankumoukseen	29
3.1	Mao Zedong ja joukkokampanjat	29
3.2	Suuri harppaus.....	30
3.2.1	Maon hyppy suureen harppaukseen.....	31
3.2.2	Kansankommuunit, terästeollisuus ja maanviljelyuudistukset	32
3.2.3	Suuren harppauksen hillitseminen	36
3.2.4	Mao Zedongin esittämät syyt ongelmille: välikriisi Neuvostoliiton kanssa ja luonnonkatastrofit.....	39
3.2.5	Nälänhätä	42
3.2.6	Suuren harppauksen lopettaminen.....	45
3.2.7	Mao Zedongin vastuu	49
4	Kiinan oppikirjojen analyysi	52
4.1	Suuren harppauksen alku	53
4.2	Suuresta harppauksesta johtuneet ongelmat	53
4.3	Harppauksen hillitseminen oppikirjoissa.....	59
4.4	Syyt suuren harppauksen ja kansankommuunien epäonnistumiselle	61
4.5	Kansankommuunit ja ilmainen ruoka.....	66
4.6	Maon vastuu	68
4.7	Harppauksen loppuminen	69
4.8	Muita eroja ja yhtenäisyyksiä	72

4.9	Oppilaille suunnatut tehtävät.....	76
4.10	Katsaus oppikirjojen kuviin.....	80
5	Johtopäätökset.....	86
5.1	Myöhempi tutkimus	94
6	Lähdeluettelo.....	97
	Tutkimusaineisto	97
	Lähdeaineisto	97
	Sanoma- ja aikakauslehdet.....	99
	Internetlähteet	99

1 JOHDANTO

Tutkin pro gradu -tutkielmassani Kiinan kansantasavallan¹ yläkoulun historian oppikirjoja suuri harppaus (1958–1961/1962)² -nimisen joukkokampanjan näkökulmasta. Käytän oppikirjoja tutkiessani sisällönanalyysiä ja vertaan niitä länsimaiseen historian tutkimukseen etsien samanlaisuuksia ja eroavaisuuksia.

Suuri harppaus -joukkokampanja on kommunistisen puolueen kannalta vaikeasti lähestyttävä ja herkkä aihe. Valitsin tämän tutkielmani teemaksi, koska minua kiinnostaa, näkyykö aiheessa jollain tavalla puolueen subjektiivinen asenne ja ilmeneekö oppikirjoissa jopa historian uudelleenkirjoitusta. Kiinan lähihistoriassa on puolueen kannalta muitakin arkoja aiheita, mutta suurta harppausta voidaan pitää vertaansa vailla olevana tapahtumana, sillä sen seurauksena kuoli kymmeniä miljoonia ihmisiä. Se oli ihmiskunnan historian suurin nälänhätä (Dikötter 2010, 63; Paltemaa & Vuori 2012, 136; Reader 2009, 334;) ja Kiinan kommunistisen puolueen aiheuttama. On kiinnostavaa tutkia, miten tapahtumia käsitellään oppikirjoissa 2000-luvulla, noin viisikymmentä vuotta tapahtumien jälkeen.

Suurella harppauksella oli nälänhädän lisäksi kauaskantoisempiakin vaikutuksia Kiinalle. Frank Dikötter toteaa, että jos haluaa ymmärtää, mitä kommunistisessa Kiinassa tapahtui, suurta harppausta on pidettävä koko Maon aikakauden ytimenä. Tämä johtuu muun muassa siitä, että suurella harppauksella on suora yhteys kulttuurivallankumoukseen (1966–1969/1976). Suuren harppauksen seurauksena puolueeseen syntyi Maoa

---

¹ Tutkielmani käsittää vain Manner-Kiinan eli ei Hongkongia eikä Macaota.

² Suuressa harppauksessa Kiina pyrki kehittämään teollisuutta ja maataloutta lyhyellä aikavälillä niin paljon, että Kiinasta tulisi moderni kommunistinen yhteiskunta, jossa kaikki eläisivät yltäkylläisyydessä.. Kampanja epäonnistui ja se johti miljoonien ihmisten menehtymiseen.

vastustavia ryhmittymiä, ja päästäkseen heistä eroon, Maon oli aloitettava kulttuurivallankumous. (Dikötter 2010, xii.)

Tutkimuksen avulla saadaan käsitys siitä, *eroavatko Kiinan historian oppikirjat länsimaisesta historiantulkinnasta*, ja jos eroavat, niin *missä asioissa ja millä tavalla*. Tutkimus voi auttaa myös ymmärtämään, *millä tavalla kiinalaiset näkevät oman lähihistoriansa ja mistä tämä johtuu*.

Kiinan oppikirjojen tutkiminen on myös ajankohtainen aihe, sillä akateemisen tutkimuksen³ lisäksi myös esimerkiksi eräät sanoma- ja aikakauslehdet, kuten *The New York Times* (French 2004; Kahn 2006), *The Wall Street Journal* (White 2015), *The Time* (Beech 2016) ja *The Los Angeles Times* (Magnier 2005) ovat käsitelleet Kiinan historian oppikirjoja. Sanoma- ja aikakauslehtiartikkeleihin on kuitenkin syytä suhtautua varauksella, sillä niiden tutkitut asiat ovat usein hyvin suppeita ja niiden pohjalta kirjoitetut artikkelit ovat voitu tehdä tarkoituksenhakuisesti huomiota herättäviksi. Ne eivät siten täytä tieteellisen tutkimuksen kriteerejä. Vaikuttaa myös siltä, että kyseiset artikkelit käsittelevät vain yksittäisiä oppikirjoja, jotka ovat käytössä Pekingin tai Shanghain kouluissa.

The New York Timesin artikkelin, ”China's Textbooks Twist and Omit History”, mukaan Kiinan kansantasavallan aikaisista tapahtumista opetellaan lähinnä vain tavalliset faktatiedot, kuten mitä tapahtui ja minä vuonna, mutta ei minkä takia. Erityisesti Mao Zedongin syvälinen käsittely on kiellettyä, ja historian opetusta käytetään poliittisesti. Lehdessä tuodaan myös esille, että oppikirjat eivät aseta oppilaita pohtimaan asioita (French 2004.) Saman lehden toisessa artikkelissa, *Where's Mao? Chinese Revise*

---

³ Käsittelem akateemista tutkimusta alaluvussa 1.4.

History Books, todetaan, että Kiinan yläluokan historian oppikirjoista poistetaan tiettyjä asioita, kun lukion oppikirjoissa historia 'jätetään mainitsematta kokonaan'. Lehden mukaan Maoa kunnioitetaan edelleen Kiinan kansantasavallan perustajana, mutta hänen ajamaa politiikkaansa ei enää juurikaan ylistetä. (Kahn 2006.)

The Wall Street Journalin artikkelin, ”Beijing’s Textbook Hypocrisy, Japan isn’t the only East Asian nation with a flair for historical revisionism”, mukaan oppikirjassa käsitellään suurta harppausta, mutta siinä ei mainita kymmenien miljoonien ihmisten kuolemaa suuren harppauksen aikana, vaan se keskittyy käsittelemään harppaukseen liittyviä vähäpätöisempiä asioita. (White 2015.)

Aikakauslehti *The Time* kirjoittaa vastaavasti artikkelissa ”China Campaigns Against ‘Western Values,’ but Does Beijing Really Think They’re That Bad?”, että suuren harppauksen aiheuttamaa nälänhätää ja vuoden 1989 opiskelijamielenosoitusta käsitellään hyvin vähän tai ei lainkaan. (Beech 2016.)

The Los Angeles Times käsittelee Kiinan yläkoulun historian oppikirjoja artikkelissa “Like Japan's, Chinese Textbooks Are Adept at Rewriting History: Official educational materials skip key events that may embarrass the Communist Party”. Lehden mukaan sen tutkimassa yläkoulun oppikirjassa suurta harppausta käsitellään vain muutaman kappaleen verran, ja oppikirjassa kerrotaan esimerkiksi, että suuren harppauksen aikana perustetuissa kommuuneissa sai syödä ilmaiseksi.

1.1 Tutkimuskysymykset

Päätutkimuskysymyksenäni on, *poikkeako suuren harppauksen käsittely ja esitys länsimaalaisesta historian tulkinnasta?* Keskityn tarkkailemaan erityisesti *Mao Zedongin*

(毛泽东, Wade–Giles-translitteraatio Mao Tse-tung) roolia kampanjan aikana.

Tutkielmani osakysymyksinä on:

Kenen aloitteesta kyseinen kampanja alkoi?

Kerrotaanko Maon tehneen virheitä?

Kerrotaanko kampanjan aiheuttaneen ongelmia?

Kerrotaanko suuren harppauksen aikana ruoan vähenemisestä?

Kerrotaanko kampanjassa kuolleen ihmisiä joko nälkään tai väkivaltaan?

Miten kampanjan epäonnistuminen kuvataan ja millä sitä perustellaan?

Painotetaanko suuren harppauksen aikana vallinneita luonnonkatastrofeja sekä välirikkoa Neuvostoliiton kanssa vaikeuksien luojina?

Kenen toimesta ja miten kampanja päättyi?

Tutkielmassani ei ole pedagogista näkökulmaa: en tutki niinkään millä keinoin Kiinassa opetetaan historiaa. Sen sijaan käsittelen oppikirjoja kuin mitä tahansa historian kirjoja. Oppikirjat eroavat kuitenkin siinä mielessä muista historiankirjoista, että ne perustuvat opetussuunnitelmaan, jonka laatii Kiinan kansantasavallan opetusministeriö (MOE⁴c). Täten historiankirjoihin ei voi suhtautua vain yhden tai muutaman historioitsijan näkökantana, sillä oppikirjoissa näkyy se, mitä kommunistinen puolue haluaa opettaa kansalaisilleen virallisena totuutena. Oppikirjojen sisällöllä on paljon merkitystä, sillä niitä käytetään opetusmateriaalina pakollisilla historiankursseilla kiinalaisille nuorille. En kuitenkaan vertaa oppikirjoja opetussuunnitelmaan, sillä tutkimukseni kannalta ei ole

---

⁴ MOE = Ministry of Education of the People's Republic of China.

relevanttia, täsmäävätkö oppikirjat sen kanssa. Etsin vastauksia tutkimuskysymyksiini siitä materiaalista, joita oppilaat itse käyttävät. Oppilaat eivät lue opetussuunnitelmia. En siis tutki sitä, miten kommunistinen puolue ohjeistaa oppikirjojen tekijöitä tekemään historiankirjoja tai toteutuvatko tavoitteet, vaan tutkin, *mitä kiinalaisten yläkoulun oppilaiden lukemissa oppikirjoissa mainitaan ja jätetään mainitsematta*.

1.2 Tutkimusaineisto ja tutkimuksen rajaus

Kiinalaisena tutkimusaineistona käytän kuutta yläkoulun (chūzhōng, 初中) toisen luokan, eli peruskoulun kahdeksannen luokan, kevätlukukauden historian oppikirjaa. Kaikki kirjat ovat eri kirjasarjojen oppikirjoja. Kahdeksannen luokan toisen lukukauden, eli kevätlukukauden, oppikirjat käsittelevät Kiinan historiaa Kiinan kansantasavallan perustamisesta nykypäivään, joten niihin sijoittuu myös tutkimani tapahtuma eli suuri harppaus. Se, missä päin Kiinaa mitään oppikirjaa käytetään ja kuinka monta oppilasta ne tavoittavat, on käytännössä mahdoton vastata, sillä koulut saavat itse päättää, minkä kustantajan kirjoja käyttävät. People's Education Pressin kustantamia oppikirjoja käytetään kuitenkin Kiinassa laajimmin (Gotelind 2014, 14; People's Education Press 2007; Fu Xiaochun (付筱淳), henkilökohtainen tiedonanto sähköpostitse 24.3.2017).

Monipuolisen otannan turvaamiseksi käytän työssäni kuuden eri kustantajan oppikirjoja. Analysoitavina dokumentteina ovat seuraavat teokset:

TAULUKKO 1: Analysoitavat oppikirjat

	Kirja 1	Kirja 2	Kirja 3	Kirja 4	Kirja 5	Kirja 6
Nimi	<i>Historia</i> (<i>Lishi</i> , 历史)	<i>Kiinan historia</i> (<i>Zhongguo lishi</i> , 中国历史)	<i>Kiinan historia</i> (<i>Zhongguo lishi</i> , 中国历史)	<i>Historia</i> (<i>Lishi</i> , 历史)	<i>Kiinan historia</i> (<i>Zhongguo lishi</i> , 中国历史)	<i>Kiinan historia</i> (<i>Zhongguo lishi</i> , 中国历史)
Tekijät	井南 (Jing Nan), 杨青 (Yang Qing) 韩钢 (Han Gang).	防平 (Fang Ping), 虞宝棠 (Yu Baotang), 张剑 (Zhang Jian), 李世众 (Li Shizhong), 徐国雄 (Xu Guoxiong)	王宏志 (Wang Hongzhi), 李隆康 (Li Longkang), 马执斌 (Ma Zhibin), 李伟科 (Li Weike), 齐渝华 (Qi Yuhua), 苏生文 (Su Shengwen), 程广中 (Cheng Guangzhong), 李明赞 (Li Mingzan)	郝瑞庭 (Hao Ruiting), 吴小晴 (Wu Xiaoqing), 周巩固 (Zhou Gonggu), 陆华 (Lu Hua), 陆雪芬 (Lu Xuefen), 方平 (Fang Ping), 李颖 (Li Ying), 刘学兵 (Liu Xuebing)	李洪超 (Li Hongchao), 张荣国 (Zhang Rongguo), 罗华彤 (Luo Huatong), 路育松 (Lu Yusong)	龚夺柱 (Gong Duozhu), 冯一下 (Feng Yixia), 胡长林 (Hu Changlin), 吴建华 (Wu Jianhua), 项军 (Xiang Jun), 徐彪 (Xu Biao), 赵昆生 (Zhao Kunsheng)
Kirja-paino	Hebei People's Press (Hunan Shifan Daxue Chubanshe, 湖南师范大学出版社)	East China Normal University Press (Huadong Shifan Daxue Chubanshe, 华东师范大学出版社)	People's Education Press (Renmin Jiaoyu Chubanshe, 人民教育出版社)	Beijing Normal University Press (Beijing Shifan Daxue Chubanshe, 北京师范大学出版社)	Zhonghua Book Company (Zhonghua Shuju, 中华书局)	Sichuan Education Press (Sichuan Jiaoyu Chubanshe, 四川教育出版社)
Pääkonttorin sijainti	Shijiazhuang, Hebein maakunta	Shanghai	Peking	Peking	Peking	Chengdu, Sichuanin maakunta

Kirjan pituus	139 sivua, 22 lukua	153 sivua, 23 lukua	120 sivua, 21 lukua	146 sivua, 25 lukua	111 sivua, 18 lukua	150 sivua, 21 lukua
Tutkittavat sivut	64–70, luku 10	26–30, luku 4	27–28 ja 31, luku 6	31–36, luku 6	22–27, luku 4	sivut 23–28, luku 4
Painovuosi	2005, ensimmäinen painos	2006, toinen painos	2006, toinen painos	2007, neljäs painos	2010, toinen painos	2013, kolmas painos

Käyttämäni oppikirjat ovat painettu vuoden 2005 ja 2013 välillä. Tutkimieni lukujen pituuksilla on myös jonkin verran eroja: suurta harppausta käsittelevää materiaalia on kolmesta seitsemään sivuun kirjasta riippuen. Oppikirjojen tekstiosuuksien analyysin lisäksi tarkastelen hieman myös oppikirjoissa olevia suureen harppaukseen liittyviä kuvia.

Tutkimusaineistoni neljä oppikirjaa olen ostanut kirjakaupoista eri puolilta Kiinaa, kun taas kaksi kirjaa olen ostanut kiinalaisesta Taobao-nimisestä verkkokaupasta. Kaikki tutkimani kirjat ovat tietääkseni näinä painoksinaan tällä hetkellä käytössä Kiinassa. Oppikirjojen välillä voi esiintyä sisällöllistä vaihtelua. Olen tästä syystä valinnut aineistokseni eri kirjapainojen oppikirjoja, jotta saan tutkimuskohteestani mahdollisimman laajan kuvan.

Olisi lisäksi kiinnostavaa tutkia, miten oppikirjat ovat muuttuneet Kiinassa vuosikymmenten aikana tutkimalla esimerkiksi oppikirjoja eri vuosikymmeniltä, ja katsoa miten esitys jostakin tapahtumasta on muuttunut niissä. Pro gradu -tutkielman laajuus on kuitenkin rajallinen, joten usean kirjasarjan historiallisen muutoksen samanaikainen tutkiminen olisi haastavaa ja voisi jäädä pinnalliseksi. Olisin voinut myös ottaa tutkittavaksi vain yhden tällä hetkellä käytössä olevan oppikirjan, jolloin olisin voinut tehdä kyseisestä kirjasta paljon syvällisemmän tutkimuksen valitsemalla

tutkittavaksi useampia lukuja. Tällainen tutkimusasetelma ei kuitenkaan ottaisi huomioon mahdollisia eroavaisuuksia eri kirjasarjojen välillä, jolloin tutkimustuloksia ei voisi yleistää koko Kiinaa koskeviksi. Oma tutkimukseni ei kerro historianopetuksen muutoksesta, eikä käsittele kuin yhtä rajattua aihetta, mutta valitsemani tutkimusaineisto tavoittaa historiaa opiskelevat yläkoululaiset määrällisesti ja maantieteellisesti edellä mainittuja vaihtoehtoja paremmin.

Näen, että haastattelujen käyttö aineistonkeruumetodina ei omassa tutkimuksessani ole toimiva, sillä vastausten luotettavuutta ei pysty varmistamaan. Haastateltavat voivat pelätä, että kommunistinen puolue tarkkailee internetissä tapahtuvaa viestien vaihtoa. Jos he kertovat ulkomaalaiselle tieteellisen tutkielman tekijälle negatiivisia asioita Kiinasta, se voi ainakin mielikuvissa johtaa ongelmiin. Uskonkin, että Kiinassa paikan päällä tehdyt haastattelut kiinalaisen haastattelijan tekeminä voivat antaa paljon luotettavan tuloksen kuin länsimaalaisen Suomesta käsin tekemät. Täytyy kuitenkin pitää mielessä, että vaikka esimerkiksi suurta harppausta käsiteltäisiin koulujen historian tunneilla, se ei välttämättä tarkoita sitä, että se ei olisi tabu yleisessä keskustelussa.

1.3 Lähdeaineisto

Länsimaissa suurta harppausta on tutkittu paljon, ja vuosien saatossa kampanjasta on kirjoitettu useita akateemisia teoksia. Pro gradu -tutkielmassani käytän mahdollisimman tuoretta tutkimusaineistoa, joka on julkaistu samoihin aikoihin tutkimieni kiinalaisten oppikirjojen kanssa. Esimerkkinä suurta harppausta käsittelevistä teoksista voidaan mainita hollantilaisen historioitsijan Frank Dikötterin *Mao's Great Famine: The History of China's Most Devastating Catastrophe, 1958–62* (2010) ja britannialaisen Jasper Beckerin *Hungry Ghosts: Mao's Secret Famine* (1996). *Mao's Great Famine* on palkittu

Baillie Gifford Prize -palkinnolla⁵ (The Baillie Gifford Prize for Non-fiction). Dikötter toimii tällä hetkellä professorina Hongkongin yliopistossa, jossa hän pitää kursseja esimerkiksi Mao Zedongista ja suuren harppauksen aiheuttamasta nälänhädästä (History Department University of Hong Kong). Suomalaisena lähteenä käytän Lauri Paltemaan ja Juha Vuoren *Kiinan kansantasavallan historia* (2012)⁶ -teosta. John Readerin *Peruna: eräs maailmanhistoria* (2009) antaa myös hyvin tietoa suuren harppauksen nälänhädästä.

1.4 Aikaisempi tutkimus ja hypoteesit

Kiinalaisista oppikirjoista ei ole ilmeisesti tehty koskaan tutkimusta Suomessa. En ole myöskään löytänyt englanninkielistä täysin omaa tutkimusaiheittani vastaavaa tutkimusta. Kiinan yläkoulun historian oppikirjoja on kuitenkin tutkittu eri näkökulmista, ja esittelen muutaman tutkimuksen lyhyesti alla.

Heidelbergin yliopiston Aasian tutkimuksen professori Müller Gotelind on käyttänyt tutkimuksessaan Kiinan yläkoulun maailmanhistoriaa käsitteleviä, eli yhdeksännen luokan syys- ja kevätlukukauden, oppikirjoja. Gotelindin tutkimus käsittelee sitä, millä tavalla media vaikuttaa kiinalaiseen historiankäsitykseen. Hän sivuaa tutkimuksessaan kolmen eri kirjasarjan oppikirjoissa olevia teemoja, joten tämä osio sivuaa omaa tutkimustani. Gotelind nostaa esiin kolmen eri kirjasarjan oppikirjassa olevia teemoja, mutta ei esittele oppikirjojen lukuja syvällisesti. Gotelindin verratessa oppikirjoja keskenään, hän tulee siihen tulokseen, että vaikka oppikirjojen perustana on sama

---

⁵ The Baillie Gifford Prize (The Samuel Johnson Prize vuosina 1999–2015) on Ison Britannian arvostetuin tietokirjallisuuspalkinto.

⁶ Paltemaa on Kiinan oman aikamme historian dosentti ja työskentelee yliopistotutkijana Turun yliopiston Itä-Aasian tutkimus- ja koulutuskeskuksessa. Vuori on vastaavasti valtiotieteiden tohtori ja työskentelee kansainvälisen politiikan yliopistonlehtorina Turun yliopiston politiikan tutkimuksen laitoksella. (Gaudeamus 2012.)

opetussuunnitelma ja oppikirjojen sisällöt ovat samantapaisia, niiden näkökulmissa on kuitenkin eroja. Gotelindin tutkimuksessa oppikirjat eivät ole kuitenkaan keskeinen analyysin kohde, joten en hänen tuloksistaan pysty juuri ammentamaan omaan tutkimukseeni. (Gotelind 2014.)

Wang Zheng on tutkinut 1990-luvulla aloitetun patrioottisen opetuskampanjan⁷ vaikutusta Kiinan historian oppikirjoihin ja sitä myötä kiinalaisten kansallistunteen nousuun tutkielmassaan ”National Humiliation, History Education, and the Politics of Historical Memory: Patriotic Education Campaign in China” (2008). Kiinassa vuonna 1991 käynnistynyt patrioottinen opetuskampanja onnistui Wangin mukaan vaikuttamaan suuresti kiinalaisten nuorten ideologiaan. Kampanjan alettua Kiinan historian oppikirjat alkoivat painottaa sitä, miten paljon Kiina oli kärsinyt ulkovaltojen takia sadan vuoden ajan ennen kommunistien valtaannousua, sekä sitä, miten Kiinan kommunistinen puolue on valtaan päästyään kehittänyt Kiinan yhteiskuntaa ulkomaalaisten sorron loputtua. Sorretuksi tulemisen teema on Wangin mukaan suuressa roolissa nykyisissä oppikirjoissa, mitä se ei vielä maolaisena aikana ollut. Kampanjan alettua oppikirjoissa ryhdyttiin nostamaan esiin patriotismia, jolloin se korvasi luokkataistelun korostamisen. Ennen opetuskampanjan alkua luokkataistelu näkyi monessa tapahtumassa ennen kansantasavallan perustamista, josta esimerkkinä hän nosti esiin muun muassa Taiping-kapinan (1851–1864)⁸. 1990-luvun alussa luokkataistelu, kuten Taiping-kapina, ei vastaavasti enää ollut merkittävä asia. Wang esittää, että Kiina käyttää nykyisin oppikirjoja muun muassa puolueen ylistämiseen ja vallan oikeutukseen. Patrioottinen

---

⁷ Patrioottisen opetuskampanjan taustoja käsittelem tarkemmin pro gradu -tutkielmani alaluvussa ”Sosialismista nationalismiin”.

⁸ Taiping-kapinalla tarkoitetaan vuosina 1851–1864 tapahtunutta Qing-dynastiaa vastaan suuntautunutta vallankumousyritystä. Kapinan seurauksena menehtyi yli 20 miljoonaa ihmistä (Reilly 2004, 3).

opetuskampanja on monien tutkijoiden mielestä omalta osaltaan vaikuttanut voimakkaasti kiinalaisten kansallistunteen nousuun. Tämä ilmenee myös luottamuksena puolueeseen, ja tutkimuksen mukaan tänä päivänä puolueen kritisointia pidetään herkästi epäisänmaallisena tekona. Tähän on vaikuttanut myös Kiinan talouskasvu ja muut puolueen ajamat patrioottiset ja nationalistiset kampanjat, mutta näyttää siltä, että myös patrioottinen opetuskampanja on onnistunut puolueen kannalta hyvin. Jopa niin hyvin, että osa tutkijoista pitää sitä tärkeimpänä tekona puolueen vallassa säilymisen kannalta. (Wang 2008.) Wangin tutkielmassa kuvaillaan kirjoja vain yleisellä tasolla, eli siinä ei kerrota kuinka monen ja minkä kirjasarjan oppikirjoja on käytetty tutkielman runkona, vai onko aineistona ollut vain tutkimussuunnitelmia. Wangin tutkielmasta ei myöskään selviä, miten patrioottinen opetuskampanja näkyy Kiinan kansantasavallan historian käsittelyssä, kuten suuressa harppauksessa tai kulttuurivallankumouksessa.

Myös muita teemoja on tutkittu Kiinan historian oppikirjojen pohjalta. Edward Vickers on tutkinut Kiinan oppikirjoja tutkimuksessaan *Defining the Boundaries of Chineseness: Tibet, Mongolia, Taiwan, and Hong Kong in Mainland History Textbooks*, siitä näkökulmasta, millä tavalla Tiibet, Mongolia, Taiwan ja Hongkong näyttäytyvät Kiinan historian oppikirjoissa (Vickers 2006). Nimrod Baranovitchin on tutkinut opillisia virtauksia Kiinan oppikirjoissa tutkimuksessaan *Others No More: The Changing Representation of Non-Han Peoples in Chinese History Textbooks, 1951–2003*. Siinä hän tutkii, miten muiden kuin han-kiinalaisten rooli on muuttunut oppikirjoissa Kiinan kansantasavallan perustamisesta nykypäivää (Baranovitch 2010).

Edellä esiteltyjen tutkimusten perusteella ei pysty sanomaan, millä tavalla esimerkiksi Mao Zedongin tekemiä virheitä on käsitelty oppikirjoissa. Tutkimukset keskittyvät käsittelemään enemmänkin opetussuunnitelmien muutosta ja nationalismin kehitystä

Kiinassa. Tämän takia niiden pohjalta on hyvin vaikea tehdä konkreettisia hypoteeseja. Luvussa ”Johdanto” mainittujen artikkelien perusteella arkoja aiheita, kuten suurta harppausta, käsitellään hyvin pinnallisesti ja lyhyesti – jos käsitellään lainkaan – eikä suurta harppausta ilmeisesti pidetä Maon syynä. Jos artikkelien pohjalta rakentaisi hypoteeseja, niin niitä voisi olla esimerkiksi: *Jos oppikirjoissa käsitellään suurta harppausta, sitä käsitellään hyvin hienovaraisesti, eikä sille anneta montaakaan sivua. Oppikirjojen mukaan suuren harppauksen aikana ei ollut suurempia ongelmia, ja esimerkiksi ruoka oli ilmaista. Maon arvoa ei alenneta missään yhteydessä. Oppikirjat eivät myöskään kannusta oppilaita itsenäiseen ajatteluun.*

1.5 Tutkimusmenetelmät: sisällönanalyysi, sisällön erittely ja kuva-analyysi

Käytän pro gradu -työssäni kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta ja sisällönanalyysiä. Itse sisällönanalyysi voi tarkoittaa joko laadullista sisällönanalyysiä tai sisällön määrällistä erittelyä. Sisällönanalyysissä tutkittavaa aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien sekä tiivistäen. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jossa tutkittavat tekstit voivat olla lähes mitä vain, esimerkiksi kirjoja, artikkeleita tai kirjeitä, tai sitten tekstimuotoon muutettuja aineistoja, kuten puheita tai haastatteluja. Sisällönanalyysin avulla on tarkoitus muodostaa tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, joka kytkee tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tutkielmassani käytän sisällönanalyysin lisäksi sisällön erittelyä. Sisällönanalyysi tarkoittaa Tuomen ja Sarajärven mukaan pyrkimystä kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti, kun taas sisällön erittely tarkoittaa dokumenttien analyysiä, jossa kuvataan

kvantitatiivisesti esimerkiksi tekstin sisältöä. Sisällönerittelyssä voidaan esimerkiksi laskea tiettyjen sanojen esiintymistiheyttä dokumenteissa. (2009, 106.)

Sisällönanalyysissa puhutaan kolmesta erilaisesta aineiston analyysistä: aineistolähtöisestä, teoriaohjaavasta ja teorialähtöisestä. Tutkimukseni tarkoituksena ei ole testata olemassa olevaa teoriaa. Teoria toimii kuitenkin analyysini pohjana, jolloin puhutaan teoriaohjaavasta tutkimuksesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–97.) Tutkielmani teoriaosuudessa (kts. alaluvut 1.6.2 ja 1.6.3) esitetyt jälkitotalitarismin ja nationalismien näkymisestä historiankirjoituksessa toimivat tutkimuksen väljänä viitekehyksenä ja ne toimivat lähinnä vain apuna analyysin etenemisessä. Aikaisemman tiedon merkitys ei siis ole teoriaa testaava, vaan ennemminkin uusia ajatusuria aukova. Laadullisen analyysin yhteydessä puhutaan myös induktiivisesta ja deduktiivisesta analyysistä. Induktiivinen on aineistosta lähtevä analyysiprosessi, kun taas deduktiivisessä analyysissä käytetään valmista viitekehystä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 1999, 95.) Työni on suureksi osaksi deduktiivinen, sillä analyysini perustuu teoreettisessa tarkastelussa esitettyihin kategorioihin, mutta se on myös osaltaan induktiivinen, koska osa kategorioista on aineistolähtöisiä.

Luon pro gradu -työssäni katsauksen myös oppikirjojen kuviin. Oppikirjoissa kuvien ja muun kuvallisen havaintomateriaalin tarkoituksena on toimia havainnollistamiskeinoina ja siten oppimisen apuvälineinä. Kuvien valinnat eivät ole neutraaleja, vaan ne luovat todellisuudesta tietynlaista kuvaa. Pyrin pääsemään kuva-analyysin avulla käsiksi siihen tapaan, jolla oppikirjoissa on luotu kuvaa Kiinan kansantasavallan johtajista, erityisesti Maosta, suuren harppauksen aikana.

1.6 Tutkimusta ohjaava teoria

Oppikirjoja tutkiessa on tärkeä tuntea ne yhteiskunnalliset olosuhteet, joiden vallitessa oppikirjoja on kirjoitettu (Hietala 1982, 8), ja kuten pro gradu -tutkielmani tulee osoittamaan, tämä pitää paikkansa erityisesti Kiinan tapauksessa. Pro gradu -tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä on käsitys siitä, että Kiina on jälkitotalitaristisessa ajassa ja oppikirjoja käytetään nationalismiin levitykseen ja Kiinan kommunistisen puolueen legitimitetin vaalimiseen. Seuraavaksi avaan edellä mainitut termit sekä esittelen prosessin, joka on johtanut nykyiseen tilanteeseen.

1.6.1 Mao Zedongin rooli tämän päivän Kiinassa

Länsimaisen historiantulkinnan mukaan Kiinassa kuoli Maon toimien takia nälkään ja väkivaltaan kymmeniä miljoonia ihmisiä (kts. esim. Paltemaa & Vuori 2012, 253).⁹ Kiinan virallisen kannan mukaan Maon tekemisiä ei sovi kritisoida (Global Times 2013), vaikka nyky-Kiina on poliittisesti hyvin kaukana maolaisuudesta. Nyky-Kiinan suhteesta Maon voi löytää yhtymäkohdan Venäjän suhteesta Vladimir Leniniin. Hannu Pesonen kirjoittaa *Tiede*-lehden artikkelissa, että Leninistä tuli ensin kulttihahmo Neuvostoliitossa, mutta sittemmin Venäjä teki pesäeron kommunismiin. Myöhemmin Venäjä on kuitenkin alkanut palauttaa kunniaa Neuvostoliiton suuruudelle ja ulkopoliittisille saavutuksille. Se, minkälaisen roolin Lenin saa venäläisessä historiankirjoituksessa, on edelleen arvoitus, mutta niin kauan kuin Leninin ruumis makaa Punaisen torin mausoleumissa, hänen asemansa suurena johtajana tulee olemaan yhtä korkealla kuin esimerkiksi Pietari Suuren. (2017, 57.) Mao oli vastaavasti varsinkin kulttuurivallankumouksen aikaan voimakkaan henkilöpalvonnan kohde, ja hän on

---

⁹ Suurin osa ihmisistä kuoli suuren harppauksen aikana, jota käsittelemme tarkemmin alaluvussa 3.2.

arvostettu henkilö ja kulttihahmo myös tänä päivänä. Hänen muotokuvansa on Kiinan arvokkaimmalla paikalla Taivaallisen rauhan aukiolla Kielletyn kaupungin portilla Pekingissä ja samaisella aukiolla olevassa mausoleumissa säilytetään Maon balsamoitua ruumista, eikä ole vihiä siitä, että niitä oltaisiin siirtämässä pois. Ideologisesti Kiina on kuitenkin kaukana Maon ajatuksista, aivan kuten Venäjä Leninin ajatuksista. 1980-luvulta lähtien kommunismin ja maolaisen totalitarismin rakenteita on purettu pois, ja taivaallisen rauhan aukiolta poistettiin vuonna 1988 Marxin, Engelsin, Leninin ja Stalinin kuvat, jolloin vain Maon kuva jäi jäljelle (Paltemaa & Vuori 2012, 317). Maon ideologinen uudelleenarviointi taitaakin olla herkkä asia tämän päivän Kiinalle, aivan kuten on Leninin ideologian arviointi Venäjälle.

Vaikka kiinalainen marxismi-leninismi, tai oikeammin marxismi-leninismi–Mao Zedongin ajattelu, ei enää seuraakaan kommunistisen ideologian ihanteita, Kiina on virallisesti edelleen ideologisesti sosialistinen – tosin omalla variaatiolla eli *sosialismilla kiinalaisin erityispiirtein*. Maon kuoleman jälkeen hänen ajatteluaan on kritisoitu ja sitä on korvattu, tai oikeastaan jatkettu, Deng Xiaopingin ja myös Jiang Zeminin ajattelulla. Vuonna 1997 Dengin käyttämä teoria nostettiin kommunistisen puolueen viralliseksi ohjenuoraksi, Maon ajattelun yläpuolelle. Lyhyesti sanottuna Maon ja Dengin ajattelun erona on se, että Mao korosti taloudessa puhdasta kommunismia, kun taas Deng liitti osaksi sosialismia vapaata markkinataloutta ja kapitalismia. Tämä johtui siitä, että Dengille ei ollut väliä, millä keinoin talous saatiin kasvuun, hän oli siis hyvin pragmaattinen talouspolitiikan asioissa. Dengin lasketaan siirtäneen Kiinan Maon ajan sosialistisesta suunnitelmataloudesta sosialistiseksi markkinataloudeksi ja avanneen Kiinan ulkomaille. On kuitenkin tärkeä pitää mielessä, että vaikka Dengillä oli liberaali lähestymistapa talouteen, hän oli poliittisesti konservatiivi, eli hänkään ei ollut valmis horjuttamaan kommunistisen puolueen yksinvaltaa, aivan kuten eivät hänen

seuraajansakaan. Dengin aloittama prosessi on johtanut siihen, että 2000-luvulla Kiinan kommunistisen puolueen jäseniksi pääsevät jopa yksityisyrittäjät – Maon suuret viholliset. Tämän muutoksen toteutti vuonna 2000 kommunistisen puolueen puheenjohtaja Jiang Zemin¹⁰. Tämä oli osa Jiang Zeminin ajatusta ’kolmesta edustuksesta’ (sān gè dàibiǎo, 三个代表), jotka olivat ’edistyneimpien tuotantovoimien vaatimuksia, edistyneempää kulttuuria ja suurten kansanjoukkojen ylivoimaisen enemmistön etuja’. Tämä taas tarkoitti monien mielestä maolaisuuden lopullista hautaamista. Siitä huolimatta, että kiinalainen sosialismi on erkaantunut hyvin kauaksi Maon aikaisesta, puolueen käyttämä terminologia on kuitenkin edelleen tänäkin päivänä hyvin samankaltaista. (Kauppinen 2005; Paltemaa & Vuori 2012, 378–379.) Esitän, että samankaltainen terminologia liittyy vallan säilyttämiseen. Tämä liittyy siis siihen, mitä tulen käsittelemään seuraavassa luvussa, jossa puhun sen puolesta, että kommunistinen puolue on vallassa vain vallan, ei sosialistisen ideologian vuoksi. Sosialistinen ideologia toimii edelleen kuitenkin diktatuurin oikeutuksena, joten puolueen käyttämä terminologia on edelleen osaksi samanlaista kuin Maon ajalla. Koska Kiina sanoo edelleen olevansa sosialistinen, on kiinnostavaa katsoa, mikä on oppikirjojen suhde Maoon.

1.6.2 Jälkitotalitaristinen Kiina

Lauri Paltemaa ja Juha Vuori esittävät, että Maon aikainen Kiina oli *totalitaristinen* yhteiskunta, ja että nykyinen Kiina on *jälkitotalitaristinen*. Heidän mukaansa totalitaristisessa yhteiskunnassa laki toimii vallan välineenä, ei sen rajoittimena.

---

¹⁰ Jiang Zemin toimi Kiinan kommunistisen puolueen puheenjohtajana vuosina 1989–2002 ja presidenttinä vuosina 1993–2003 (Encyclopædia Britannica 2008a).

Totalitarismissa ei ole vapaita vaaleja tai mediaa, se toimii siis hyvin autonomisesti suhteessa muuhun yhteiskuntaan. Totalitaristinen valtio tunkeutuu syvälle yhteiskunnan eri organisaatioihin ja elämänaloihin. Se ei sido itseään yhteiskuntaan vaan ideologisiin päämääriin – Maon aikaisen Kiinan tapauksessa sosialismiin. Sosialistinen totalitarismi pyrkii muuttamaan yhteiskunnan perin pohjin marxilaisen ideologian mukaiseksi. Tähän Maokin pyrki, mutta hänen kuoltuaan puolueen usko Maon edustamiin päämääriin ja keinoihin sammui. Kiinan kommunistinen puolue menetti siis uskon ja halun muuttaa yhteiskunta kommunistiseksi, mutta se halusi silti yhä pysyä kiinni vallassa vain vallankäytön itsensä takia. Tässä kohtaa Kiina siirtyi jälkitotalitaristiseen aikaan. Puolueella on edelleen käytössä kaikki totalitaristisen valtion keinot, mutta se käyttää niitä vain valta-asemansa säilyttämiseen, ei kommunismin edistämiseen. Sosialistinen ideologia ei enää ohjaa Kiinassa politiikkaa, mutta se toimii edelleen diktatuurin oikeutuksena. Kiinalaisten on siis edelleen näyteltävä tukevansa sosialismia, mutta heidän ei tarvitse enää uskoa siihen. (2012, 14–15.)

Kiinassa tämä näkyy käytännössä siten, että puolue on vetäytynyt monopolisoivasta asemasta esimerkiksi taloudesta ja ihmisten yksityiselämästä, mutta se jatkaa tiukkaa hallitsemista niillä alueilla, jotka se näkee tarpeelliseksi valtansa säilyttämiseksi. Tämän takia myös jälkitotalitaristinen hallinto on erityisen herkkä tukahduttamaan puolueen valta-asemaan kohdistuvat uhat – olivat ne sitten todellisia tai kuviteltuja. (Paltemaa & Vuori 2012, 16.)

1.6.3 Sosialismista nationalismiin

1980-luvulla kiinalaisilla alkoi loppua usko sosialismiin, marxismi-leninismiin ja siten koko Kiinan kommunistiseen puolueeseen. Tämä johti joidenkin intellektuellien

vaatimukseen länsimaisesta monipuoluedemokratiasta, ja eräiden tutkijoiden mukaan vuoden 1989 demokratiaa vaatineen opiskelijamielenosoituksella on suora yhteys 1980-luvulla vallinneeseen uskonkriisiin. (Wang 2008, 788). Mielenosoituksen väkivaltaisen tukahduttamisen jälkeenkin opiskelijat jatkoivat pienimuotoisia protesteja ja mielenosoituksia (Paltemaa & Vuori 2012, 333). Puoluejohto pelkäsi tämän lisäksi, että se oli myös muiden kuin opiskelijoiden ja älymystön silmissä menettänyt niin sanotun taivaan mandaatin hallita Kiinaa (Wang 2008, 788). Vakauttaakseen yhteiskuntaa ja vahvistaakseen omaa asemaansa, puolue näki vaihtoehdoksi vahvistaa kansalaisten isänmaallisuutta. Kiinan kansantasavallan 40-vuotistilaisuudessa vuonna 1989 puolueen pääsihteeri Jiang Zemin yhdisti puheessaan sosialismin ja isänmaallisuuden. Hän esitti, että nykyajan Kiinassa isänmaallisuus ja sosialismi ovat käytännössä yhtä. Hänen mukaansa historia on osoittanut, että isänmaallisista ihmisistä, jotka puolustavat määrätietoisesti Kiinan arvokkuutta, tulee uskollisia sosialisteja, ja sosialismin rakentaminen saa paljon voimavaroja isänmaallisesta hengestä. Jiang painotti, että Kiinan kansa ei ole koskaan kumartanut yhdenkään ulkovallan paineen edessä eikä tule niin koskaan tekemään. (China Report 1990, 89.) Jiang myös määräsi peruskoulun vahvistamaan isänmaallista kasvatusta, ja Kiinassa päätettiin aloittaa vuonna 1991 patrioottinen opetuskampanja, joka saatiin aloitettua täysimittaisesti vuoden 1994 syyslukukaudella. Sen avulla pyrittiin muokkaamaan kiinalaisten käsityksiä ja tietoa Kiinan historiasta. (Paltemaa & Vuori 2012, 333; Wang 2008, 790.) Kuten totesin luvussa ”Aikaisempi tutkimus ja hypoteesit”, opetuskampanjassa painotettiin muun muassa, miten paljon kommunistinen puolue oli onnistunut kehittämään Kiinan yhteiskuntaa, ja nyt aikaisemmin luokkataistelua korostanut historiallinen kertomus korvattiin isänmaallisuuden korostamisella. Tämä oli osasyynä sille, että kiinalaisten kansallistunne alkoi vahvistua 1990-luvulla. (Wang 2008; Paltemaa & Vuori 2012, 333, 381.)

Patrioottinen opetuskampanja oli voimissaan vielä tutkimieni historiankirjojen julkaisun aikaan, eikä näytä siltä, että se olisi hiipumassa tulevaisuudessakaan (Wang 2008, 803).

Kiinan 1980-luvun sosialismin uskonkriisi ajoi kiinalaisia myös etsimään hengellisyyttä. Tämä aiheutti kommunistiselle puolueelle huolia *Falun Gongin* -nimisen uususkonnon¹¹ vaikutusvallan kasvun johdosta. On hyvä pitää mielessä, että Kiinan kommunistinen puolue tuki aluksi Falun Gongia (Fǎlún Gōng, 法轮功) ja muita qigong-järjestöjä (qìgōng, 气功), esimerkiksi niiden lääketieteellisen ulottuvuuden takia. Niiden kiinalaiset juuret nähtiin myös sopivan hyvin puolueen ajamaan isänmaallisuuteen. (Paltemaa & Vuori 2012, 367–368.) Falun Gong yhdistelikin buddhalaisuutta ja taolaisuutta perinteisiin kiinalaisiin kansanuskomuksiin (Vuori 2005, 217). Sen oppi kuitenkin kyseenalaisti puolueen ylivallan, ja Falun Gongin suosio ja vaikutusvallan kasvu alkoikin huolestuttamaan puoluetta. Vuonna 1999 Jiang Zemin totesi Falun Gongin vaarantavan yhteiskunnallisen vakauden, joten se julistettiin laittomaksi. (Paltemaa & Vuori 2012, 368.) Julistaessaan Falun Gongin uhkaksi yhteiskunnalliselle vakaudelle ja yhtenäisyydelle, se saatiin näyttämään epäisänmaalliselta, jolloin puolueen toimet sen tukahduttamisessa vastaavasti olivat isänmaallisia. Falun Gongin vastaiset toimet pantiin käytäntöön erilaisiin lakeihin ja säädöksiin vedoten, ja tämä on hyvä esimerkki siitä, miten puolue käyttää totalitaristisia keinoja hallitsemiseen. (Vuori 2005, 229, 240.) Falun Gong on omalta osaltaan esimerkki siitä, minkä takia kommunistisen puolueen on valtansa säilyttämiseksi etsittävä ratkaisuja ihmisten aatetyhjiöön. Falun Gongin tapauksesta voi päätellä, että puolueen näkökulmasta pelkkä nationalismi on sopivampi aate kuin uskonnot, oli niissä isänmaallisia arvoja tai ei.

---

¹¹ Falun Gongin perustaja Li Hongzhi ei tosin kutsu Falun Gongia uskonnoksi, vaan 'kultivointiopiksi'. Kiinan valtiolta vastaavasti kutsuu Falun Gongia 'pahaksi kultiksi'. (Vuori 2005, 217.)

Myöskään 2000-luvulla puolueen ajama nationalismin kasvattaminen ei näytä hiipumisen merkkejä, sillä poliittisessa keskustelussa uuskonservativistinen jakolinja on hallitseva, mikä painottaa muun muassa nationalismin roolia (Paltemaa & Vuori 2012, 404). Lyhyesti sanottuna nationalismi on tänä päivänä osa valtion ideologiaa, ja se pyrkii täyttämään sosialismin uskon hiipumisen jälkeistä aatetyhjiötä (Asikainen 2005, 188).

1.7 Tutkielman rakenne

Tutkielmani jakautuu johdantoluvun lisäksi kahteen taustalukuun, varsinaiseen käsittelylukuun, sekä tulosten tarkastelulukuun. Ensimmäisessä taustaluvussa tarkastelen yleisesti oppikirjoja ja oppikirjatutkimusta. Näen tarpeelliseksi esitellä myös hieman Kiinan koulutusjärjestelmää, sillä se eroaa hieman suomalaisesta. Tämän jälkeen perehdyn hieman Kiinan peruskoulun historiankirjoihin myös muiden kuin tutkimieni oppikirjojen pohjalta.

Toisessa taustaluvussa esitän länsimaisen näkökannan suureen harppaukseen valitsemieni historiankirjojen pohjalta. Keskityn kuvaamaan teemoja, jotka näen kaikkein merkittävimmiksi tutkimukseni kannalta. Pyrin myös kuvaamaan, mikä on Mao Zedongin rooli tapahtumille. Tämän lisäksi kuvaan vähemmän merkittäviä teemoja, mutta joita kiinalaiset oppikirjat ovat keskittyneet kuvaamaan. Täten tutkielmani ei vain osoita, mitä asioita Kiinan oppikirjat jättävät mahdollisesti mainitsematta, vaan sen avulla voidaan myös verrata Kiinan oppikirjojen käsittelemiä asioita länsimaiseen tulkintaan.

Tutkielmani käsittelyluvussa tutkimuskysymykseni käsittely etenee teemoittain. Teemat olen valinnut sekä sen mukaan, mitä länsimaisessa tulkinnassa suuressa harppauksessa pidetään merkittävänä että sen, mitä kiinalaisissa oppikirjoissa painotetaan. Keskityn analysoinnissa myös siihen, minkälainen rooli Maolle annetaan. Viimeisessä alaluvussa

käsittelen sitä, onko oppikirjoissa oppilaiden itsenäiseen ajatteluun tai muuhun aktiivisuuteen kannustavia osuuksia. Erillisessä luvussa katson vielä, miten oppikirjojen kuvat näyttäytyvät oppikirjoissa suuren harppauksen osalta. Pohdin esimerkiksi sitä, mikä on käytettyjen kuvien tehtävä, minkälaisia mielikuvia niiden halutaan antaa, ja kertovatko ne samaa tarinaa kuin itse tekstiosuudet. Tulosten tarkasteluluvussa kokoan ensin yhteen sen, mitä oppikirjat sanovat, ja tämän jälkeen tarkastelen sitä, miksi näin on.

2 OPIKIRJATUTKIMUS JA KIINAN KOULUTUSJÄRJESTELMÄ

Länsimaisen oppikirjatutkimuksen perinteet ovat varsin lyhyet, ja vasta 1970-luvulta alkaen oppikirjatutkimus hyväksyttiin tieteelliseksi tutkimustyypiksi. Tämän tutkimushaaran yleistymiseen vaikutti se, että yhä useammassa tutkijassa heräsi kiinnostusta niin sanottujen tavallisten ihmisten maailmankuvaa kohtaan. (Hietala 1982, 8.) Oppikirjoja on perinteisesti tutkittu kolmesta eri näkökulmasta, jotka ovat luettavuustutkimukset, pedagogiset tutkimukset, sekä asiasisällön tutkimukset (Väisänen 2005, 2, 31–32). Oma tutkimukseni kuuluu asiasisällön oppikirjatutkimuksen perinteeseen.

2.1 Miksi tutkia oppikirjoja?

On hyvä kysyä, miksi oppikirjatutkimus on merkittävää. Oppikirjat ovat ensinnäkin yksi tärkeimmistä opetuksen välineistä koulussa, ja kirjat ovat tärkein tiedonlähde sekä opiskelijoille että opettajillekin. Lisäksi oppikirjat ovat esimerkiksi television ja radion kaltainen suuri vaikuttaja, joten oppikirjoilla on suuri vaikutus opiskelijoiden maailmankuvan rakentumiseen. Oppikirjojen sisältö on siis erittäin suuri arvo- ja ideologiavaikuttaja. Oppikirjojat ovat myös ainoa tiedonlähde, jota on jakamassa kerrallaan yksi kokonainen sukupolvi. (Selander 1991, 35–37.) Kiinassa melko suuren koulupudokkaiden joukon takia ei voida kuitenkaan puhua kokonaisesta sukupolvesta, mitä käsittelem tarkemmin seuraavassa luvussa. Tästä huolimatta tutkimiini oppikirjoihin tutustuu joka tapauksessa suuri osa kansasta, eli monimiljoonainen joukko ihmisiä.

Oppikirjojen tutkiminen on tärkeää myös siksi, että ne heijastavat yhteiskunnassa tapahtuneita ja tapahtuvia muutoksia. Opetussuunnitelmat muuttuvat yhteiskunnan

ilmapiiriä vastaavaksi, ja niiden myötä myös oppikirjat muuttuvat. Oppikirjoja tutkimalla saadaan siis tietoa ympäröivästä yhteiskunnasta. (Selander 1991, 37–38.) Kiinassa opetussuunnitelmiin vaikuttava ilmapiiri määräytyy tosin pitkälti puolueen senhetkisen näkökannan mukaan (Pingel 2012, 11).

Myös Kiinassa oppikirjat määrittävät merkittävästi koulujen opetusta, ja vaikka opetuksessa voidaan käyttää myös muuta materiaalia, oppikirjat ovat yksi merkittävimmistä työkaluista opetussuunnitelman käytännön toteutuksessa (Malinen & Sinkkonen 2016, 212). Peruskouluissa lapset ja nuoret muovataan osaksi yhteiskuntaa, ja oppikirjat ovat osa tätä prosessia. Kouluopetus sopeuttaa oppilaat tietynlaisiin arvoihin ja tietynlaiseen historia- ja maailmankuvaan. Kuva suuresta harppauksesta on osa tuota historiankuvaa. Lyhyesti sanottuna oppikirjat vaikuttavat voimakkaasti siihen, miten oppilaat oppivat ja käsitteellistävät maailmaa. Eli jos Kiinassa julkaistaisiinkin tieteellisiä historiankirjoja, joissa asiat esitetään objektiivisesti, sillä ei ole kovin paljon merkitystä jos vain harvat ihmiset tutustuvat niihin. Se miten suurin osa maailman ihmisistä näkee historian, perustuu epäilemättä enemmän kouluopetukseen ja oppikirjoihin, kuin kattavampiin historiankirjoihin. Siitä huolimatta on tärkeä pitää mielessä, että kouluopetus ja oppikirjat eivät ole ainoat ihmisten historiakuva rakentavat tahot. Myös muun muassa media, romaanit, elokuvat, koululaitoksen ulkopuolella luetut historiankirjat ja kuullut tarinat rakentavat ihmisten historiakuva. Oppikirjatutkimus avaa kuitenkin ikkunan siihen maailmaan, josta suuri väestönosa ammentaa tietoutta.

2.2 Kiinan koulutusjärjestelmä

Suurimmassa osassa Kiinaa alakoulu (xiǎoxué, 小学) ja yläkoulu (chūzhōng, 初中) vastaavat opiskeluvuosina Suomen vastaavia ollen kuusi- ja kolmivuotiset. Joillain

paikkakunnilla tosin alakoulu on vain viisivuotinen, jolloin yläkoulu on nelivuotinen, ja näin eroista huolimatta peruskoulua käydään yhteensä yhdeksän vuotta. Alakoulu aloitetaan myös saman ikäisenä kuin Suomessa, joko 6- tai 7-vuotiaana. (Chinese Service Center for Scholarly Exchange.) Yhdeksän vuoden peruskouluopetus on kuulunut pakollisen oppivelvollisuuden piiriin koko Kiinassa vuodesta 1986 (Malinen & Sinkkonen 2016, 201).

Kiinan alakoulussa opetettavat aineet ovat samankaltaisia kuin Suomessa, mutta etiikkaa ja yhteiskuntaoppia aletaan opettaa jo alakoulussa. Vierasta kieltä eli englantia aletaan lukea neljännellä luokalla. Historiaa ei opeteta vielä alakoulussa, vaan sen opetus aloitetaan vasta yläkoulussa seitsemännellä luokalla. Alakoulun lopuksi järjestetään päättökoe, joka täytyy läpäistä päästäkseen yläkouluun. Alakoulun päättävistä vain noin 73 prosenttia jatkaa yläkouluun. (Chinet¹²; Opetushallitus 2008, 8.) Yhdeksän vuoden oppivelvollisuus jää siten edelleen varsinkin maaseudulla täyttymättä, sillä monesti perheen elättäminen vaatii lasten panoksen jo ennen peruskoulun päättymistä. (Shi Shi, Yaojiang; Zhang Linxiu; Ma, Yue; Yi, Hongmei, Liu, Chengfang; Johnson, Natalie; Chu, James; Loyalka, Prashant & Rozelle, Scott 2015, 1052–1054; Chinet.) Maaseudulla, jossa asuu noin 60 prosenttia kiinalaisista (Worldometers), on pulaa muun muassa pätevästä opettajista. Kiinan maaseudulla myös luokkakoot saattavat olla valtavia. (Chinet.) Edellä mainitun mukaan vähintään 27 prosenttia kiinalaisista ei osallistu yläkoulun historian opetukseen.

Tutkimani historiankirjat ovat oppilaiden luettavina kahdeksannen luokan kevätlukukaudella. Tämä luokka kuuluu teoriassa edelleen pakollisen opiskelun piiriin, mutta kuten edellä mainitsin, läheskään kaikki kiinalaiset eivät käy peruskoulua loppuun.

---

¹² Chinet on Suomen Opetushallituksen rahoittamana Suomen ja Kiinan välinen oppilaitosverkosto.

Koko 13–14-vuotiaiden sukupolvi ei siis tutustu tutkimiini historiankirjoihin. Kahdeksaluokkalaisia oli Kiinassa vuonna 2015 Kiinan opetusministeriön mukaan kaiken kaikkiaan 14 284 220 (MOEa).

Yläkoulussa oppilaat suorittavat joka lukukauden ja -vuoden päätteeksi tentit joka oppiaineesta. Tenttien lisäksi arviointiin kuuluvat oppilaan moraalinen, ideologinen ja poliittinen itsearviointi sekä luokkatoverin ja opettajan arvio. (Opetushallitus 2008, 9)

Pakollisen peruskoulun jälkeen kiinalaiset voivat hakea kolmivuotiseen lukioon tai ammattikouluun johon vaikuttaa yläkoulun opintomenestys ja pääsykoe. Yläkoulun jälkeen lukioon menevistä oppilaista esitetään hieman vaihtelevaa tietoa, mutta voidaan sanoa, että noin 46 prosenttia yläkoulun päättävistä jatkaa opintojaan (Opetushallitus 2008, 9; MOEa; MOEb), joista 54 prosenttia pääsee lukioon ja 46 prosenttia ammatilliseen toisen asteen koulutukseen (Opetushallitus 2008, 9; Shi ym. 2015, 1054). Shi ym. tosin esittää, että suurissa kaupungeissa yli 90 prosenttia jatkaa opintoja yläkoulun jälkeen joko lukioon tai ammattikouluun, mutta maaseudulla luku on alle 50 prosenttia. Tämän esityksen mukaan opintojaan jatkavien osuus olisi siis jonkun verran suurempi kuin edellä mainittu 46 prosenttia. (2015, 1054.)

Sekä peruskoulussa että lukiossa opetussuunnitelma ja siten myös oppikirjat ovat kansallisia. Lukiossa opiskeltavat aineet ovat muuten samoja kuin yläkoulussa, mutta lukiossa oppilaat valitsevat erikoisalakseen joko humanistiset ja yhteiskuntatieteelliset aineet (ideologia ja politiikka, historia, maantieto) tai luonnontieteet (fysiikka, kemia, biologia, maantieto). Tämän lisäksi lukiossa on myös valinnaisia aineita, kuten toinen vieras kieli ja tietotekniikka. Lukion päätteeksi oppilaat suorittavat jälleen päättökokeen, joka suoritetaan osissa, eri vuosina. Arvostelussa huomioidaan myös oppilaan itsearviointi omasta moraalisesta, ideologisesta ja poliittisesta kehityksestä sekä

luokkatoverin ja opettajan arviointi. Useimmat lukio-opiskelijat pitävät opintojensa päämääränä kansallista yliopistojen pääsykoetta, johon osallistumiseen vaaditaan tietyn tasoinen tulos lukion päättökokeesta. (Opetushallitus 2008, 9.)

Kiinan peruskoulussa ja lukiossa koulua käydään viitenä päivänä viikossa (Opetushallitus 2008, 9). Kiinan opetuskulttuuri perustuu asioiden ulkoa muistamiseen. Kritiikki ei ole kouluissa hyväksyttävää eikä luovuudelle ole tilaa. Opetus on myös poliittisesti väritynyttä, sillä Kiinan kommunistinen puolue päättää kouluissa opetettavasta poliittisesta totuudesta. (Chinet.)

2.3 Kiinan peruskoulun historian oppikirjat

Kuten mainittua, Kiinassa ei ole historianopetusta vielä alakoulussa. Yläkoulussa historianopetus painottuu Kiinan oman historian opiskeluun: seitsemännellä ja kahdeksannella luokalla opiskellaan Kiinan historiaa, ja yhdeksännellä luokalla maailmanhistoriaa. Käytän seitsemännen luokan syys- ja kevätlukukausien, kahdeksannen luokan syyslukukauden ja yhdeksännen luokan syys- ja kevätlukukausien oppikirjojen sisällön tarkastelussa uusimpia Beijing Normal University Press:in ja People's Education Press:in oppikirjoja ¹³. Tämän tutkimusaineiston osalta maailmanhistoriaa käsittelevät oppikirjat poikkeavat ajallisesti paljon toisistaan, mutta Kiinan historiaa käsittelevät oppikirjat pitävät sisällään samoja ajanjaksoja.

Peruskoulun seitsemännellä luokalla opiskellaan siis pelkästään Kiinan historiaa. Tarkastelemieni oppikirjojen opetus alkaa Kiinan varhaisimmasta asutuksesta, ja jatkuu

---

¹³ Beijing Normal University Press:in ja People's Education Press:in oppikirjat löytyvät esimerkiksi 电子课本网-internetsivuilta (Dianzikebenwang).

aina Qing-dynastialle (1644–1911) asti. Molemmista käsittelemissäni oppikirjoissa seitsemännen luokan syyslukukausi päättyy Eteläisiin ja pohjoisiin dynastioihin (386–589), ja kevätlukukausi alkaa Sui-dynastiasta (581–618). Myös kahdeksannella luokalla opiskellaan Kiinan historiaa. Historian opetus jatkuu Qing-dynastiasta. Beijing Normal University Press:in ja People's Education Press:in kahdeksannen luokan syyslukukauden historian oppikirjat kattavat Kiinan historian tapahtumat ensimmäisestä oopiumsodasta (1839–1842) Kiinan kansantasavallan perustamisen kynnykselle asti. Kaikissa kuudessa pro gradu -tutkielmani päätutkimusaineistoni oppikirjassa kahdeksannen luokan opetus alkaa Kiinan kansantasavallan perustamisesta, ja jatkuu Kiinan lähihistorian viimeisiin vuosiin asti. Kiinan omaa historiaa käsittelevät oppikirjat etenevät siis täysin kronologisessa aikajärjestyksessä varhaisesta esihistoriasta nykypäivään. (Dianzikebenwang).

Vasta yhdeksäntenä opiskeluvuotena opiskellaan maailmanhistoriaa, jolle koko lukuvuosi on omistettu. Samoin kuin Kiinan historia, myös maailmanhistoria opiskellaan kronologisessa järjestyksessä. People's Education Press:in yhdeksännen luokan syyslukukauden opetus alkaa ihmiskunnan synnystä ja päättyy ensimmäiseen maailmansotaan. Länsimaiden tapahtumille annetaan paljon tilaa, ja käsiteltäviä aiheita on esimerkiksi teollinen vallankumous, Ranskan suuri vallankumous ja Napoleon sekä Yhdysvaltojen sisällissota. Beijing Normal University Press:in maailmanhistorian ajanjakso on paljon suppeampi, sillä se alkaa vasta uuden ajan alusta. (Dianzikebenwang). Müller Gotelindin tutkimuksessaan (2014) käyttämät East China Normal University Press:in ja Sichuan Education Press:in oppikirjat eivät kuitenkaan poikkea merkittävästi opiskeltavien ajanjaksojen suhteen People's Education Press:in oppikirjasta, vaan myös niissä opetus aloitetaan ihmiskunnan synnystä (kts. alaluku 1.4). Sekä Beijing Normal University Press:in että People's Education Press:in yhdeksännen luokan

kevätlukukauden oppikirjojen ensimmäinen luku käsittelee Venäjä lokakuun vallankumousta, ja molemmissa historian opetus jatkuu nykypäiviin asti. (Dianzikebenwang).

3 MAON HARPPAUS VALLANKUMOUKSEEN

Esittelen tässä luvussa, mitä länsimaisessa kirjallisuudessa kerrotaan suuresta harppauksesta. Käyn harppausta läpi sekä kronologisesti että teemoittain. Käsittelen niitä asioita, joita länsimainen tutkimus näkee merkittäväksi. Aloitan käsittelyn liittämällä suuren harppauksen laajempaan kontekstiin, ja lopetan Maon vastuuseen kampanjan kulusta ja sen seurauksista. Luvussa 4 vertaan kiinalaisia oppikirjoja tähän historian kertomukseen.

3.1 Mao Zedong ja joukkokampanjat

Kiinan kansantasavalta perustettiin Mao Zedongin (syntyi 26.12.1893 Shaoshanissa, Hunanin provinssissa, kuoli 9.9.1976 Pekingissä) johdolla Kiinan sisällissodan (1946–1949) voiton jälkeen lokakuun ensimmäisenä päivänä 1949. Mao oli Kiinan kommunistisen puolueen (Zhōngguó Gòngchǎndǎng, 中国共产党) johdossa vuodesta 1935 kuolemaansa asti. (Encyclopædia Britannica 2015a; Encyclopædia Britannica 2015b.)

Yksi Maon perusajatuksista oli niin sanottu kansanjoukkojen kautta johtaminen, eli joukkolinja (qúnzhòng lùxiàn, 群众路线) (Paltemaa & Vuori 2012, 19), johon kuului laajojen kansanliikkeiden organisoiminen erilaisiin kampanjoihin. Nämä joukkokampanjat (qúnzhòng yùndòng, 群众运动) olivat maolaisen hallitsemistavan peruskeinoja. Niissä mobilisoitiin kansanjoukkoja tekemään asioita esimerkiksi poliittisen edistyksen tai vallankumouksen nimissä. Kampanjat saattoivat olla esimerkiksi patojen rakentamista, mutta niillä saattoi olla tavoitteena rankaista puolueen vihollisina pitämiä ihmisiä, jolloin kampanjaan liittyi usein henkistä ja fyysistä väkivaltaa. (Paltemaa

& Vuori 2012, 439.) Merkittävimmät Maon aloittamat kampanjat olivat *suuri harppaus* (Dà yuèjìn, 大跃进, kirjaimellisesti *suuri harppaus eteenpäin*) 1958–1961/1962 ja *kulttuurivallankumous* (Wénhuà dàgémìng, 文化大革命), tai oikeammin *suuri proletariaatin kulttuurivallankumous* (Wúchánjièjí wénhuà dàgémìng, 无产阶级文化大革命) 1966–1969/1976. Suuri harppaus melkein tuhosi Kiinan (Paltemaa & Vuori 2012, 16) ja kulttuurivallankumous ajoi Kiinan sisällissotamaiseen tilaan (Macfarquhar & Schoenhals 2008, 199). Seuraavaksi esittelen tutkimaani kampanjaa, suurta harppausta, tarkemmin.

3.2 Suuri harppaus

Becker kuvailee teoksessaan *Hungry Ghosts: China's Secret Famine* (1996) olosuhteita, jotka vallitsivat suuren harppauksen aikana eräässä kylässä:

Oli hyytävän kylmä talvi, mutta kaikki olivat pukeutuneet ohuisiin ja likaisiin ryysyihin, jotka oli sidottu yhteen ruohonkorsilla ja täytetty oljilla. Jotkut selviytyneet näyttivät terveiltä ödeeman turvottaessa kasvot ja jalat, mutta suurin osa oli laihoja kuin luurangot. Silloin tällöin joku kyläläinen vaipui maahan ja kuoli ääntäkään päästämättä. Jotkut löytyivät aamulla kuolleina vuoteiltaan. Kuolleet jätettiin paikoilleen, koska kellään ei ollut voimia haudata heitä. Kylässä vallitsi luonnoton hiljaisuus. Kylän härät olivat kuolleet, koirat oli syöty, ja kommunistinen puolue oli jo ajat sitten takavarikoinut kanat ja ankat maksamattomien viljaverojen takia. Puissa ei ollut enää lintuja, ja myös paljaina lehdistä ja kuoresta. Edes rottien ja hiirten yöllistä rapinaa ei enää kuulunut, sillä nekin olivat joko tulleet syödyiksi tai nääntyneet nälkään. (Becker 1996, 1–2.)

Kyseisen kylän 300 ihmisestä selvisi 80. Ensiksi kuolivat rikkaiksi leimatut ihmiset, koska heille määrättiin annettavaksi vähiten ruokaa. Sitten kuolivat ne, jotka olivat liian heikkoja työskentelemään, sillä työtä tekemättömille ihmisille ei annettu mitään syötävää, oli miten sairas tahansa. Perheenjäsenten ruumiit piilotettiin usein koteihin, jotta saatiin

huijattua itselle ylimääräinen ruoka-annos. Viljan piilottamisesta tai viljan suoraan pelloilta syömisestä saatettiin rankaista hautaamalla elävältä omien lasten kanssa. Jotkut maanviljelijät tappoivat omat vauvansa syödäkseen ne. Jotkut yrittivät selviytyä syömällä savea ja nurmikkoa, mutta se jähmettyi heidän vatsaansa, minkä takia he kuolivat. (Becker 1996, 3–5.)

Kuten Reader toteaa, tuona aikana Kiinassa vallitsi rauha, se ei ollut ulkovaltojen hyökkäyksen kohteena eikä sisällissodassa. Kiina oli yhtenäinen ja kiinalaisten itsensä hallitsema, eivätkä sitä vainonneet ulkopuoliset voimat, kuten aikaisempina vuosisatoina. (2009, 333–334.) Seuraavaksi esittelen tapahtumia, jotka johtivat Kiinassa edellä kuvattuun tilanteeseen.

3.2.1 Maon hyppy suureen harppaukseen

Mao käytti joukkokampanjoita myös talouden kehittämiskeinoina, jolloin niitä kutsuttiin harppauksiksi. Tällöin ihmiset ohjattiin taloudellisen kehityksen voimavaroiksi. Harppauksia oli yhteensä kolme, vuosina 1956, 1958–1961/62 ja 1970–1971. Näistä ensimmäisen Mao joutui lopettamaan hyvin nopeasti muiden johtajien vastustuksen takia, sillä siitä seurasi ongelmia maataloudelle ja kevyelle teollisuudelle. Mao joutui siten hyväksymään hetkeksi maltillisemmän talouspoliittisen linjan. (Paltemaa & Vuori 2012, 70–73; Dikötter 2010, xvii.)

Vuoden 1957 syyskuussa Mao kuitenkin vaihtoi linjaansa jälleen nopeaan muutokseen tähtääväksi, hänen mukaansa oli kaksi tapaa tehdä asiat: joko hitaasti ja huonosti tai nopeasti ja hyvin. Hän myös totesi, että oikeistolaiset olivat tuhonneet aikaisemman harppauksen. (Paltemaa & Vuori 2012, 95.) Saman vuoden marraskuussa Neuvostoliiton vierailullaan Mao ilmoitti, että Kiina saavuttaa Ison-Britannian teräksen tuotannossa ja

useissa tärkeissä teollisuustuotteissa 15 vuoden kuluessa. Vuonna 1958 Mao kritisoi jo suoraan maltillista talouspolitiikka ja hyökkäsi Zhou Enlaita (1898–1976)¹⁴ ja johtavia kansantalouden suunnittelijoita vastaan. Mao uskoi, että talouden lainalaisuudet olivat taikauskoa, ja että talouden suunnittelu ei kuulunut asiantuntijoille, vaan ruohonjuuritason into ajaisi taloutta eteenpäin. Tuotannolla piti olla tästedes kahdet tavoitteet, viralliset ja todelliset. Viralliset tavoitteet olivat minimi, ja kaikkien tuli pyrkiä vähintään saavuttamaan todelliset tavoitteet. Maakuntien puoluesihteerit tukivat Maon näkemyksiä, ja kasvattivat reilusti tuotantotavoitteitaan. Myöhemmin saman vuoden puolella puolue päätti, että tavoite ohittaa Iso-Britannia edellä mainituissa asioissa laskettiin enintään viiteen vuoteen. Yhdysvallat tuli ohittaa maataloudessa, tieteessä ja teknologiassa 15 vuodessa (em., 96–98.) Tämä kampanja kulki nimellä suuri harppaus, ja Mao pystyi hiljentämään kaikki sen vastustajat vuonna 1957 aloitetun oikeiston vastaisen kampanjan avulla (Becker 1996, 55, 83). Länsimaisen näkemyksen mukaan ole epäselvyyttä siitä, kenellä on vastuu suuren harppauksen aloittamisesta.

3.2.2 Kansankommuunit, terästeollisuus ja maanviljelyuudistukset

Kommunismiin päästäkseen suuren harppauksen yhteydessä alettiin kasvattaa kollektiiveja, jota Mao oli ehdottanut jo keväällä 1958. Suurkollektiiveja alettiin kutsua Kiinassa termillä kansankommuuni (rénmín gōngshè, 人民公社). Kansankommuunien perimmäinen ajatus oli yhteiseen hyvään tähtäävä: yhdistämällä köyhien kylien varat voitaisiin ostaa traktoreita, vetää sähköt ja rakentaa porakaivot, mihin pienet kylät yksinään eivät kykenisi (Paltemaa & Vuori 2012, 103).

---

¹⁴ Zhou Enlai toimi Kiinan pääministerinä vuosina 1949–1976 (Encyclopædia Britannica 2008b).

Maon tavoite oli, että kommuuneissa ei olisi yksityisviljelyä, ihmiset söisivät yhteisruokaloissa, perinteinen palkan maksu loppuisi, ja ihmiset saisivat ilmaiseksi peruselintarvikkeet ja muut tarvitsemansa asiat ja peruspalvelut, kuten vaatteita, koulutusta, lääkkeitä, hautajais- ja parturipalveluja, teatteriviihdettä sekä lämmitys- ja häätukea. (Paltemaa & Vuori 2012, 101, 104–105.) Tavoitteena oli siis, että kansankommuuneissa vallitsisi puhdas kommunismi. Jo lokakuussa 1958 koko maassa oli jo siirrytty lähes täysin kansankommuuneihin, niitä oli noin 26 000, ja niissä asui noin 500 miljoonaa ihmistä. Pian kommuunien perustamisen jälkeen niiden asukkaiden koko omaisuus keittiövälineistä rakennuksiin takavarikoitiin kommuunille. Tästä seurasi vastustusta kommuuneihin siirtymistä kohtaan ja pysyvää katkeruutta rikkaiden ja köyhien maanviljelijöiden välillä. Yksityiskeittiöt kiellettiin, ja niiden tilalle tuli yhteisruokalat, joista tuli myöhemmin myös kaadereiden (gànbù 干部)¹⁵, eli paikallisjohtajien, keino ihmisten rankaisemisessa ruoka-annosten epäamisellä. Myös kaupunkeihin oli tavoitteena muodostaa samanlaisia kommuuneja, mutta tämä jäi käytännössä vain tavoitteeksi. (Dikötter 2010, 48–54; Paltemaa & Vuori 2012, 103–106.)

Harppauksen keskeisin tavoite oli kasvattaa teollisuustuotantoa: Iso-Britannia tuli ohittaa ja Yhdysvallat tuli saavuttaa teräksen tuotannossa. Mao yllytti maakuntien ja keskushallinnon terästeollisuudesta vastanneet edustajat kilpailemaan siitä, kuka uskaltaa antaa korkeimmat tuotantotavoitteet. Tavoitteena oli kaksinkertaistaa teräksen tuotanto neljässä kuukaudessa vuonna 1958, ja vuoden 1959 teräsentuotanto oli tarkoitus kuusinkertaistaa vuoden 1957 tasosta. Mao itse suunnitteli terästuotannon kymmenkertaistamista mahdollisimman nopeasti. (Paltemaa & Vuori 2012, 110–111;

---

¹⁵ Kaaderit ovat virkamiehiä, ja kaadereilla voidaan tarkoittaa aina alatason paikallisjohtajasta ylätason puoluekaaderiin.

Dikötter 2010, 57–58.) Teräksen tuotanto asetettiin tuotannon tärkeimmäksi asiaksi, ja kaikki kynnelle kykenevät velvoitettiin tuottamaan sitä. Tämä tapahtui lähinnä niin sanotuilla takapihamasuuneilla eli takapihojen sulatusuuneilla. Kiinassa oli käytössä parhaimmillaan noin miljoona takapihamasuunaa, ja niitä käytti noin 100 miljoonaa kiinalaista ilman erityistä opastusta tai varustusta. (Fairbank & Goldman 2006, 371.) Monet koulut ja yliopistot keskeyttivät opetuksen, jotta opiskelijat ja opettajat pääsivät mukaan tuotantoon. Oli yleistä, että ihmiset sulattivat metalliset maataloustyökalunsa ja kotitalousvälineensä, joista oli tarkoitus valmistaa samoja tuotteita. Astiat kuitenkin halkeilivat lämmittäessä ja työkalut olivat liian heikkolaatuisia käytettäväksi. Koska kivihiiltä ei ollut tarpeeksi, masuunoissa poltettiin puuta hakkaamalla metsät ja puistot autoiksi, ja kun tämä ei riittänyt, poltettiin kotien puinen irtaimisto, kuten tuolit ja pöydät. Vuoden 1958 neljän kuukauden tavoite kaksinkertaistaa teräksen tuotanto onnistui teoriassa (Paltemaa & Vuori 2012, 112–113; Dikötter 2010, 247–248), mutta käytännössä suuri osa takapihamasuunoissa tuotetusta teräksestä oli käyttökelvotonta. Monissa provinsseissa vain alle kolmannes oli käyttökelpoista ja sen tuottaminen maksoi kaksi kertaa enemmän moderniin teräkseen verrattuna. (Dikötter 2010, 61.)

Kiina perusti maataloutensa kehityksen Trofim Lysenkon (1898–1976) ja muiden neuvostoliittolaisten maataloustieteilijöiden opeille. Niiden mukaan lajeja pystyttiin risteyttämään, jolloin esimerkiksi tomaatin ja puuvillan risteytyksestä syntyi punaista puuvillaa. Lysenkolaisen mallin mukaan samat lajit eivät kilpailleet keskenään vaan auttoivat toisiaan kasvamaan, joten Kiinassa alettiin käyttämään viisin- ja kuusinkertaista istutustiheyttä aikaisempaan verrattuna. Uusien oppien mukaisesti alettiin myös kaivaa peltomaata pois, jotta maaperän ravinteet saataisiin paremmin käyttöön. Usein kaikki lähi- ja syväistutetut viljat kuolivat tai tuottivat vain hyvin vähän satoa, ja usein myös maaperä tuhoutui. Aluksi näitä menetelmiä tehtiin vain kokeellisille maa-alueille, mutta

kokeilut levisivät pian varsinaisille pelloille. (Paltemaa & Vuori 2012, 106–107; Becker 1996, 70–74.) Neuvostoliittolaisten oppien mukaan myös kemialliset lannoitteet olivat turhia, sillä luonnollisiakin lannoitteita sai omasta takaa. Ihmiset käskettiin purkamaan savitiilestä rakennetut talonsa, navettansa ja kanalansa, ja jauhamaan ne lannoitteeksi. Maaseudulla keskimäärin joka kolmas talo purettiin eikä uusia juuri rakennettu tilalle. Tämän lannoitteen takia maa köyhtyi ja sato kärsi. Monet maanviljelijät huomasivat jo etukäteen, että tämä kaikki tulee tuhoamaan heidän elinkeinonsa, mutta jos he vastustivat ehdotuksia, heitä ei uskottu ja usein kaaderit pahoinpitelivät heidät. Mitä tahansa harppauksen kyseenalaistamista seurasi oikeistolaiseksi leimautuminen, mistä seurasi rangaistuksia. (Dikötter 2010, 37–40; Paltemaa & Vuori 2012, 107)

Vuoden 1958 kesäkuussa oli annettu määräys, että tilastoviranomaiset eivät saisi julkaista viljelysadoista muita kuin sellaisia lukuja, jotka kannustavat ihmisiä harppaukseen. (Paltemaa & Vuori 2012, 104). Kansan päivälehdessä myös julistettiin, että ”mitä rohkeampia ihmiset ovat, sitä enemmän maa tuottaa” (em., 118). Toki satojen liioittelu oli osin myös paikallistason kaadereidenkin syytä: Maon tarkastuskäynneillä hänelle esiteltiin ennätysmääriä. Hänelle muun muassa esiteltiin pelto, jonka viljan päällä seisoi lapsia. Oikeasti lapset seisovivat viljan sekaan piilotelluilla penkeillä ja vilja oli kannettu muualta. Syksyllä puoluejohto luulikin, että ruokaa tuotettiin jo liikaa. (Paltemaa & Vuori 2012, 104; Becker 1996, 72–73.) Viljelymaata myös vähennettiin, sillä puoluejohto uskoi edellä mainittujen maanviljelyskeinojen luovan ennätysmääriä, joita raportoitiin ympäri maata. Mao uskoi vähennysten voivan koskea kahta kolmasosaa peltomaasta, mutta käytännössä maanviljelijöiden onneksi vain 10–15 prosenttia pelloista jätettiin viljelemättä. (Paltemaa & Vuori 2012, 107–108; Dikötter 2010, 135.)

Suureen harppaukseen kuului myös niin sanottu kansanjoukkojen tiede. Maon toiveiden mukaan täysin kouluttamattomien ihmisten oli tarkoitus korvata professorit, insinöörit,

tiedemiehet ja teknikot. Tämä toteutui niin maaseudulla kuin kaupungeissakin. Koulutetut ihmiset kuuluivat Maon mukaan sen sijaan tehtaisiin ja maaseudulle oppimaan tuotannosta käytännön tasolla. (Paltemaa & Vuori 2012, 109–110; Becker 1996, 63)

Harppauksen aikana kaiken kaikkiaan 650 miljoonaa ihmistä oli määrätty ympärivuorokautiseen työhön ennennäkemättömällä tavalla (Fairbank & Goldman 2006, 371). Tehtaissa oli määrä olla töissä kaksi vuorokautta putkeen, jonka jälkeen sai nukkua kuusi tuntia. Tämä ei toteutunut käytännössä, vaan ihmiset nukkuivat koneiden äärellä. Pelloilla oli määrä tehdä töitä vähintään 12 tuntia päivässä seitsemänä päivänä viikossa, ja ne jotka eivät täyttäneet työpanostaan tarpeeksi hyvin, saivat vähemmän ruokaa kuin muut. Kommuunit alkoivat kilpailemaan keskenään ilmoitetuista tuotantoluvuista, ja väitetyt tuotantoluvut nousivat monikymmenkertaisiksi hehtaaria kohden. Kaadereita myös lietsottiin kilpailuun, sillä alhaisista tuotantoluvuista saattoi seurata kaaderin erottaminen. (Paltemaa & Vuori 2012, 118.)

3.2.3 Suuren harppauksen hillitseminen

Kiinassa alkoi esiintyä suuren harppauksen aiheuttamaa ruokapulaa ensimmäisen kerran keväällä 1958, johon kuoli kymmeniä tuhansia ihmisiä. Tämä johtui lähinnä teollistumispyrkimysten takia, eli esimerkiksi siksi että ihmiset eivät päässeet muiden töiden, kuten teräksen tuotannon tai valtavien patohankkeiden, takia töihin pelloille. Osassa maata jo vuonna 1958 ihmiset joutuivat syömään puunkuorta ja myymään lapsiaan ruokapulan takia. Jo syksyllä Mao tiesi ongelmista, kuten tuotannon liioittelusta, paikallisista nälänhädistä, aliravitsemuksen aiheuttamista epidemioista ja takapihamasuunien tuottaman teräksen huonosta laadusta. Vaikka Mao piti ongelmia vain paikallisina ja kuolemia arvokkaina opetuksina, talvesta 1958 lähtien alkoi pieni suuren

harppauksen hillitseminen. (Dikötter 2010, 67–69; Paltemaa & Vuori 2012, 119.) Esimerkiksi vuoden 1959 teräksen tuotannon tavoite laskettiin 40 prosentilla, mutta puoluejohto uskoi edelleen viljasatojen liioiteltuja lukuja, joten ruoan tuotannon tavoite asetettiin 525 miljoonaa tonniin, kun vuonna 1957 tuotanto oli ollut vain 195 miljoonaa tonnia. Mao myös ilmoitti, että kommunismiin siirryttäisiin vasta viimeistään 15 vuoden kuluttua. Sitä ennen siirryttäisiin sosialismin ylempään muotoon, jolloin palkkaus perustuisi yhä tehtyyn työhön. Mao hillitsi siis hieman niin sanottua ’kommunistista tuulta’, mutta oikeammin tavoitteissa siirryttiin ’fantastisista mahdottomiksi’. Mao käski maaliskuussa 1959, että kommuunien takavarikoima omaisuus tulisi palauttaa ihmisille, ja nyt ihmisillä olisi oikeus omistaa koti, kodin irtaimisto ja säästöt, mutta käytännössä tämä ei toteutunut kunnolla. (Paltemaa & Vuori 2012, 119–120.)

Toisaalta, vaikka politiikka muuttuikin nyt hieman maltillisempaan suuntaan, samalla tehtiin myös ratkaisuja, jotka pahensivat ruokatilannetta erityisesti maaseudulla. Koska keskus- ja maakuntien johto uskoivat edelleen viljantuotannon ilmoitettuihin määriin, ne verottivat ja pakko-ostivat ilmoitettujen lukujen mukaan tai jopa suurensivat niiden suhteellista määrää. (Paltemaa & Vuori 2012, 121.) Vuoden 1959 keväällä Mao määräsi, että kolmasosa sadosta piti ottaa valtiolle, kun aikaisemmin määrä oli ollut 20–25 prosenttia. Ruokaviljojen pakko-otot nousivat vielä keskimäärin 40 prosenttiin sadosta vuoden 1959 kesään mennessä. Pahiten satoaan liioitelleista kommuuneista takavarikoitiin siten jopa 90 prosenttia sadosta (Dikötter 2010, 318) tai kaikki (Paltemaa & Vuori 2012, 122). Ihmiset olivat siten menettäneet suuren harppauksen ja kollektivisoinnin takia maansa, omaisuutensa, kannustimet tehdä työtä ja nyt myös ruoan. Nälänhätää alkoi täten ilmetä ympäri maata, ja sen takia kesällä 1959 ilmoitettiin, että kaikki saatavissa oleva maa tuli viljellä, maalaismarkkinoita sai taas järjestää ja viljelijöillä sai olla pieniä yksityispalstoja ja kotieläimiä. Mao esitti myös itsekritiikkiä

siitä, että hänellä oli ollut liian korkeat tavoitteet. Liian nopea kommunismin siirtyminen oli johtanut kommunismin tuuleen ja vaikeaan ruokatilanteeseen. Mao kuitenkin kritisoi kaikkia muitakin johtajia, ja esitti myös heidän olleen vastuussa virheistä, joihin hän oli itse heidät ajanut (em., 122–123), sillä saadakseen aloitettua harppaus, Mao oli joutunut yllyttämään, uhkailemaan ja vainoamaan osaa puoluejohtoa (Dikötter 2010, xiii). Nyt hän kuitenkin sysäsi vastuun muille, jolloin hän sai aikaan itsestään kuvan hyväntahtoisena johtajana joka ajatteli kansan parasta (Paltemaa & Vuori 2012, 124). Harppauksen maltillistamisesta huolimatta ruokapula ja talouden vaikeudet jatkuivat pahenemistaan ja Mao esitti, että harppausta tuli maltillistaa entisestään (em., 124).

Sanoista ei kuitenkaan ehditty mennä tekoihin, sillä koko maltillinen vaihe loppui siihen, kun puolustusministeri Peng Dehuai¹⁶ kertoi vuoden 1959 loppukesällä kirjeessään näkemästään kenttävierailuilla. Hän raportoi esimerkiksi siitä, että sadot olivat korjaamatta pelloilla ja opetus oli pysähtynyt kouluissa ihmisten ollessa tuottamassa terästä. Metallikasat makasivat ruostumassa samalla kun keittiövälineitä sulatettiin uuden teräksen tuottamiseksi. Tuotantolukuja liioiteltiin suuriksi, koska muuta ei uskallettu ilmoittaa, ja ruokapulaa esiintyi monin paikoin. Peng kertoi tukevansa harppausta, mutta kritisoi puoluejohdon päätöksiä muun muassa ruoantuotannossa, takapihamasuuneja sekä liian nopeaa pyrkimystä pitkän aikavälin tavoitteisiin. (Paltemaa & Vuori 2012, 124; (Becker 1996, 87–88.) Pian useat muutkin johtavat kaaderit kritisoivat suoraan harppausta, esimerkiksi satojen menetyksiä ja siitä johtuvia nälänhätiiä sekä takapihamasuunoilla tuotetun teräksen huonoa laatua (Dikötter 2010: 94). Mao otti kritiikin henkilökohtaisesti, ja hänen toimesta Pengiä ja muita häntä tukeneita syytettiin oikeistolaisiksi, jotka olivat muodostaneet puolueenvastaisen sotaklikin, joka oli

---

¹⁶ Peng Dehuai (1898–1974) oli veteraanijohtajista ainoa, joka oli taustaltaan köyhästä talonpoikaisperheestä. Hänellä oli myös henkilökohtaisia kokemuksia nälänhädästä. (Becker 1996, 87–88)

suunnitellut salaliittoa vallan anastamiseksi puolueessa. Pengin väitteitä ruokapulasta Mao esitti olevan vain luulopuhetta, kun ihmisiltä oli puuttunut keväällä vihanneksia, saippuaa ja hiusneuloja. (Paltemaa & Vuori 2012, 125; Becker 1996, 89–90.) Tämän jälkeen Mao alkoi ajaa harppausta entistä fanaattisemmin, ja kommuuneissa kumottiin jo tehdyt korjaukset. Maalaiset olivat jo menettäneet uskon harppaukseen, joten sitä alettiin ajaa eteenpäin pakkotyön ja terrorin avulla. Tottelemattomia kidutettiin ja heidän ruoka-annoksensa voitiin evätä, mikä johti käytännössä varmaan kuolemaan. Takapihamasuunat oli tosin ehditty jo hylätä ennen kirjeen käsittelyä, mutta teräksen tuotannon lisääminen oli edelleen tärkeää, ja se tapahtui nyt modernimman teknologian avulla. (Paltemaa & Vuori 2012, 127.)

Vuoden 1960 sato väheni viidenneksellä vuoteen 1957 verrattuna, vaikka ilmoitukset kertoivatkin jotain muuta. Mao kannusti kiintiöt ylittäviin pakko-ottoihin, väittäen että niitä kannattaa suurin osa ihmisistä ja vastustavat ovat vain rikkaimpia viljelijöitä. Jopa alueet, joilla oli luonnonkatastrofeja, vaadittiin täyttämään tai mielellään ylittämään tuotantokiintiöt. Vuonna 1960 joillain paikkakunnilla kaikki sadot otettiin valtiolle ilman mitään korvausta viljelijöille, ja kyseisenä vuonna suuressa harppauksessa olikin eniten kuolonuhreja. Merkittäviin avustustoimiin tai politiikan muutokseen ei kuitenkaan ryhdytty, sillä nälänhätiiin suhtauduttiin yksittäistapauksina. (Paltemaa & Vuori 2012, 127–128.)

3.2.4 Mao Zedongin esittämät syyt ongelmille: välirikko Neuvostoliiton kanssa ja luonnonkatastrofit

Maon sanojen mukaan yksi syy välipitämättömyyteen nälänhätää kohtaan oli se, että puolue keskittyi hoitamaan välirikkoa Neuvostoliiton kanssa, mikä johtui eriävistä

näkemyksistä ideologiassa. Vuoden 1960 alussa Kiina ajoi entistä aktiivisemmin omia näkemyksiään maailman kommunistisessa liikkeessä, mikä suututti Neuvostoliiton. Kiina kritisoi Neuvostoliiton kommunistisen puolueen pääsihteeriä Nikita Hruštšovia¹⁷ hänen virheistään ja harhaopeistaan. Arvosteluun kuului erityisesti Hruštšovin suhde sotaan – Hruštšov nimittäin kannatti aseistariisunaa ja liennytysspolitiikkaa. (Paltemaa & Vuori 2012, 128–129; Dikötter 2010, 104.) Jo ennen suuren harppauksen alkua Hruštšov oli huolestunut Maon ajatuksista. Vuoden 1957 Moskovon vierailullaan Mao oli esittänyt näkemyksiään ydinsodasta: ”Jos pahin tapaus toteutuisi ja puolet ihmiskunnasta kuolisi, toinen puolisko jäisi jäljelle samaan aikaan, kun imperialismi roihuisi raunioissa ja koko maailmasta tulisi sosialistinen” (Paltemaa & Vuori 2012, 153). Kesäkuussa 1960 Hruštšov haukkui Kiinan johdon hulluiksi sodanjanoisiksi nationalisteiksi ja trotskilaisiksi sekä Maon uudeksi Staliniksi, jonka äärivasemmistolaiset ajatukset olivat irti todellisuudesta. Kuukautta myöhemmin Neuvostoliitto veti kaikki tekniset neuvonantajat pois Kiinasta, joita oli yhteensä 1500. Lähtiessään asiantuntijat ottivat mukaansa hankkeiden piirustukset, mikä lamautti noin 600 suurta rakennusprojektia. Virallisena syynä oli kiinalaisten haluttomuus seurata ohjeita, neuvonantajien huonot työskentelyolot ja vakoilu. (Paltemaa & Vuori 2012, 128–129; Dikötter 2010, 104.) Tämä oli tietenkin suuri takaisku Kiinan teollisuuden modernisoimiselle ja kehittämiselle. On tietenkin hyvä kysymys, olisiko välirikko ollut vältettävissä Kiinan erilaisella ulkopoliittikalla. Mao ei kuitenkaan voinut ymmärtää, miksi Neuvostoliitto oli kääntynyt häntä ja samalla sosialismia vastaan (Paltemaa & Vuori 2012, 147).

Heti suhteiden rikkouduttua Mao alkoi syyttää Neuvostoliittoa nälänhädästä. Kiina väitti, että sillä ei ollut varaa ruokkia omia kansalaisia, koska Neuvostoliitto painosti Kiinaa

---

¹⁷ Nikita Hruštšov toimi Neuvostoliiton pääsihteerinä vuosina 1953–64 ja pääministerinä vuosina 1958–64 (Encyclopædia Britannica 2015c).

maksamaan nopeasti valtavan lainansa. Jopa tänä päivänä monet nälänhädästä selvinneet luulevat, että nälänhätä johtui juuri tästä syystä. Asia ei kuitenkaan ollut näin. Kiinan kansa olisi itse asiassa voinut hyötyä neuvostoliittolaisten asiantuntijoiden pois vetämisestä, monien suurprojektien peruuntumisesta ja huippuluokan sotateknologian toimitusten jäädyttämisestä. Vain harva neuvostoliittolainen asiantuntija nimittäin työskenteli maatalouden piirissä, ja nyt Kiinalla olisi mennyt vientiin paljon vähemmän viljaa, koska sen ei tarvinnut maksella uusia kalliita projekteja Neuvostoliitolle. Maanviljelijöille koituvat ongelmat koskivatkin Kiinan entisiä velkoja Neuvostoliitolle. Velan maksamisessa Kiinalla olisi ollut aikaa 16 vuotta, mutta Mao halusi hoitaa velat mahdollisimman nopeasti, mikä tapahtui lopulta viidessä vuodessa, ja tämä maksettiin suureksi osaksi viljana ja muina elintarvikkeina. Neuvostoliitto ei kuitenkaan koskaan vaatinut Kiinaa nopeuttamaan velan maksua, vaikka Mao käytti sitä usein argumenttina. (Dikötter 2010, luku 14.)

Dikötterin mukaan Kiina keksi joulukuussa 1960 selityksen luonnonkatastrofeissa tuhoutuneesta maaseudusta, jota se pystyi käyttämään tekosyynä kauppasopimusten purkamiselle entisten liittolaistensa kanssa. (Dikötter 2010, 108). On totta, että harppauksen aikaan Kiinaa vaivasivat taifuunit ja rankkasateet, jotka aiheuttivat tulvia, mutta luonnon aiheuttamista tuhoista iso osa oli kuitenkin suuren harppauksen syytä. Tulvien määrään vaikutti suuresti epäonnistuneet valtavat kastelu-, pato-, tekojärvi- ynnä muut projektit, joihin oli ottanut osaa sadat miljoonat ihmiset. Ne nimittäin horjuttivat luonnollista vesijärjestelmää. Harppauksen aikana monet huonosti rakennetut padot myös sortuivat hukuttaen valtavan määrän ihmisiä. Takapihamasuunojen polttoaineeksi hakatut metsät eivät enää sitoneet vettä, ja puuttomat vuorenrinteet huuhtoutuivat paljaiksi sadeveden mukana. Tutkijat eivät ole voineet selvittää, kuinka paljon metsää raivattiin suuren harppauksen aikana. On kuitenkin oletettavaa, että suuren harppauksen aikana

Kiinassa hävisi monta kymmentä prosenttia metsäpinta-alaa. Kaikkia puita ei tosin kaadettu vain takapihamasuunien takia. Suuren harppauksen nopea teollistuminen saastutti ilmaa ja jokia, sillä Kiinalla ei ollut minkäänlaisia puhdistuslaitoksia. Puolue oli mobilisoinut ihmiset myös tuholaisten vastaiseen kampanjaan, johon laskettiin myös pikkulinnut. Kun linnut olivat kuolleet, hyönteiset söivät valtavia määriä satoa, koska linnut eivät olleet syömässä hyönteisiä. Nälkää näkevät ihmiset myös käyttivät myrkkyyjä metsästykseseen, jolloin osa lammista ja järivistä saastui, jolloin kaikki elollinen kuoli. Tämä kaikki on osa sitä kokonaisuutta, minkä puolue laskee luonnonkatastrofien syyksi. (Dikötter 177–188; Paltemaa & Vuori 2012, 108.)

3.2.5 Nälänhätä

Suuren harppauksen vakavin seuraus oli kuitenkin nälänhätä. Arvioiden mukaan kaksi kolmasosaa ruoan vähenemisestä maaseudulla johtuu esimerkiksi työvoiman siirtämisestä maaseudulta kaupunkeihin teollisuuden avuksi, uusista viljelymenetelmistä, ruokaviljojen viljelyn vähentämisestä sekä pakko-otoista. Länsimaisen tulkinnan mukaan luonnonkatastrofit selittävät ehkä noin kymmenen prosenttia ruoan vähenemisestä. Kiina vei ulkomaille viljaa koko harppauksen ajan maksaakseen velkojaan ja osoittaakseen harppauksen onnistumista. Erityisesti Neuvostoliittoon vietiin paljon viljaa ja lihaa maksettaessa teollista apua. Kiina piti kiinni kauppasopimuksista myös nälänhädän kaikkein synkimpinä hetkinä, ja arvioiden mukaan vientiin menneet viljat olisivat ruokkineet 16 miljoonaa ihmistä. (Paltemaa & Vuori 2012, 135–136; Dikötter 2010, 111–115.)

Arviot kuolleiden kokonaismäärästä vaihtelevat kymmenillä miljoonilla esittäjästä riippuen (kts. esim. Paltemaa & Vuori 2012, 449). Dikötter arvioi, että suuren

harppauksen aikana kuoli vähintään 45 miljoonaa ihmistä. Hänen arvionsa on uskottava, sillä hän käyttää tietonaan Kiinan puoluearkistoja. Ne ovat alkaneet avautua vasta hiljattain uuden arkistolain tullessa voimaan. Nyt on siis paljastunut paljon uutta tietoa, ja hänen mukaansa kymmenen vuotta sitten tällaista tutkimusta ei olisi voinut tehdä. Dikötterin mukaan aikaisemmat pienemmät arviot kuolemista, jotka liikkuvat 15 ja 32 miljoonan välillä, ovat epäpäteviä, sillä ne ovat laskelmia virallisten väestötilastojen pohjalta. (2010, ix–x, 341.)

Kaikki suuren harppauksen seurauksena kuolleista eivät kuitenkaan kuolleet nälkään, vaan Dikötter arvioi että vähintään 6-8 prosenttia kuoli systemaattisen väkivallan johdosta. Jos suuren harppauksen uhriluku on edellä mainittu 45 miljoonaa, silloin noin 2,5–3,5 miljoonaa ihmistä olisi kuollut väkivaltaan – joko välittömästi tai myöhemmin vammoihinsa. Läheskään kaikki arkistot eivät ole kuitenkaan vielä avautuneet, joten harppauksen todelliset mittasuhteet eivät ole vielä paljastuneet. Dikötter olettaakin, että edelleen salaisina pidetyt arkistot kätkevät vielä puolueen kannalta epämiellyttävämpää tietoa harppauksesta. Mutta jo nyt avattujen arkistojen dokumenteista paljastuu, että Mao oli, Dikötterin sanoja lainaten, täysin piittaamaton inhimillisestä kärsimyksestä. (2010, x–xi, xiii, 298, 341.) On huomionarvoista, että suuressa harppauksessa kuoli väkivaltaankin enemmän ihmisiä kuin kulttuurivallankumouksessa, vaikka kulttuurivallankumouksen aikana kaupungit olivat sisällissotamaisessa tilassa (Paltemaa & Vuori 193) ja erityisesti maaseudulla tapahtui joukkomurhia (Su 2006). On merkittävää, että Kiinassa sallittiin tapahtua näin paljon väkivaltaa Maon aikana. Dikötter muistuttaa, että kaikilla Kiinan kommunistisen puolueen johtajilla oli sotilastausta, he olivat käyneet kaksikymmentä vuotta sissisotaa sekä Kuomingtangia että Japania vastaan. Tämän jälkeen he olivat selvinneet puolueen omista puhdistuksista. Dikötterin mukaan puolueen jäsenet ihannoivat väkivaltaa ja olivat tottuneet ihmishenkien massiivisiin

menetyksiin. Heillä oli myös yhteinen ideologia, jossa tarkoitus pyhitti keinot. (Dikötter 2010, 299.)

Seuraavaksi katson, millä tavalla henkiin jääneet selvisivät nälänhädästä. Paltemaan ja Vuoren mukaan vuoden 1960 syksystä lähtien ajettu politiikan muutos¹⁸ ei ole hyvä vastaus. Nälänhätä oli jatkunut siihen mennessä jo kaksi vuotta, ja silloin päätetyt muutokset pantiin toimeen varsin hitaasti. Parempi vastaus on Paltemaan ja Vuoren mukaan se, että ihmisiä pelasti kuolemalta tottelemattomuus maolaista politiikkaa kohtaan esimerkiksi estämällä pakko-ottoja. Tämä tapahtui esimerkiksi siten, että maanviljelijät söivät satoja suoraan pelloilta, satojen kuljettajat söivät ruokaviljoja rahdista, siilojen vartijat varastivat varastoista, kokit söivät salaa yhteiskeittiöissä ja niin edelleen. Puolueen johto huomasi kesällä 1960, että valtiolle päätynyt vilja oli niin vähäistä, että se ei riittäisi kaupunkien ruoansaantiin ja ulkomaan vientiin. Täten, koska valtaosa ihmisistä ei seurannut harppausta, puolue oli pakotettu muuttamaan politiikkaansa. (Paltemaa & Vuori 2012, 137–138.) Harppaus olisi jatkunut siis pidempään, jos ihmiset eivät olisi varastaneet ruokaa. Ruoan varastamisella he eivät siis ainoastaan pelastaneet välittömästi omaa henkeään, vaan välillisesti muidenkin ihmisten henkiä, koska varastaminen nopeutti koko harppauksen lopettamista. Onkin siis aiheellista todeta, että jos ihmiset eivät olisi olleet Maon sanojen mukaisia kapitalisteja, nälänhätä olisi ollut vieläkin katastrofaalisempi. Samoin, mitä kirjaimellisemmin maanviljelijä noudatti Maon ohjeita, sitä suuremmalla todennäköisyydellä hän kuoli nälkään.

Vaikka puoluejohto sai tietää miljoonien ihmisten kuolemasta, se ei kuitenkaan koskaan tunnustanut julkisesti nälänhätää. Vuonna 1960 kaupunkilaisille todisteltiin

---

¹⁸ Kerron politiikan muutoksesta seuraavassa alaluvussa.

kommunistisen järjestelmän hyvyttä sillä, että vaikka maata koettelivat vakavat luonnonkatastrofit, niin kukaan ei silti kuollut nälkään. Säilyttääkseen kasvonsa puolue ei myöskään koskaan hakenut kansainvälistä kriisiapua, ja monen maan sekä Punaisen Ristin avuntarjoukset hylättiin. Avuntarjoukset tulivat tosin hyvin myöhään, koska suuren harppauksen aikana Kiina onnistui salaamaan tiedot nälänhädästä erittäin hyvin. (Paltemaa & Vuori 2012, 138; Dikötter 2010, 114–115.)

3.2.6 Suuren harppauksen lopettaminen

Vuoden 1960 kesällä nälänhätä oli kasvanut niin pahaksi, että vaikka puoluejohto ei halunnut tunnustaa nälänhädän olemassaoloa, sen oli silti pakko tehdä jotain. Poliitiikan muutos tapahtui kuitenkin hitaasti, koska Mao ja muut johtajat olivat haluttomia myöntämään oma epäonnistumisensa. Puolue kokoontui käsittelemään tilannetta, jolloin viljan vähyys myönnettiin, mutta sanaa ”nälänhätä” ei lausuttu ääneen. Kokouksen jälkeen puoluejohto alkoi pikku hiljaa hillitsemään harppausta ja purkamaan kommuuneja. Toimenpiteet olivat kuitenkin hyvin hitaita johtuen politiikan muutoksen hitauden lisäksi epävarmasta poliittisesta ilmapiiristä. (Paltemaa & Vuori 2012, 131–132.)

Puoluejohto alkoi sysätä omia virheitään paikallistason kaadereille, jolloin epäonnistuminen selitettiin kaadereiden hyvää tarkoittaneella mutta yli-innokkaalla toteutumistavalla, jota on kutsuttu puolueen ’hyvien aikeiden aiheuttama tragedia’ -selitykseksi. Samaan aikaan siis myös keksittiin edellä mainittu selitys kolmen vuoden sarjasta sadot tuhonneista luonnonkatastrofeista. Maon mukaan muita syitä katastrofille oli myös Kuomingtangin (Kiinan tasavallan) toimeenpanema luokkakosto sekä Kiinan maaseudulla vallan anastaneet vastavallankumoukselliset eli luokkaviholliset. Oikea syy

nälkäkatastrofiin oli kuitenkin paikalliskaaderit, jotka olivat toteuttaneet Maon käskyjä. Heitä myös rangaistiin, mutta viljelijöitä kuolemaan asti rääkänneet kaaderit tosin joutuivat usein vain muutamaksi kuukaudeksi uudelleen koulutukseen, jonka jälkeen he useimmiten palasivat johtotehtäviin. Johtavia kaadereita taas ei taas rangaistu lainkaan Maon tekemän linjauksen vuoksi. (Paltemaa & Vuori 2012, 132–133; Dikötter 2010, 117–118.)

Tammikuussa 1961 Mao tunnusti tehneensä virheitä talouspolitiikassa, ja että sosialismin rakentamiseen kuluisi ainakin viisikymmentä vuotta. Mao ei kuitenkaan julkisesti hylännyt suurta harppausta, ja keskuskomitean mukaan suuri harppaus ja kansankommuunit tuli säilyttää vastaisuudessaakin. Tämä siitä huolimatta, että omaisuuden jakaminen piti lopettaa ja pieni yksityisviljely, kotitaloustuotanto sekä maalaismarkkinat sallittiin. Suuri harppaus piti siis samaan aikaan sekä poistaa että säilyttää. Kesään 1961 mennessä oli kuitenkin lähes kaikilla osa-alueilla alettu palauttaa ennen harppausta vallinneita oloja. Mao halusi kuitenkin vielä jatkaa terästeollisuuden harppausta, mutta terästeollisuus romahti yli 40 prosenttia vuoden 1960 tasosta, ja lähes kaikessa muussakin tuotannossa vuosi 1961 oli vielä huonompi kuin edellisvuosi. (Paltemaa & Vuori 2012, 133–134.)

Politiikka oli saatu ainakin jollain tasolla korjatuksi, mutta kesti vielä paljon aikaa ennen kuin kurssi saatiin muutettua. Paikalliskaaderit nimittäin pelkäsivät edelleen tekemästä ’oikeistovirheitä’, jotka Maon aikana olivat aina vakavampia kuin ’vasemmistovirheet’. Tämän takia vuoden 1962 tammikuussa pidettiin 7000 kaaderin kokous, jota pidetään suuren harppauksen päätekohtana. Kokoukseen kutsuttiin paljon kaadereita ympäri maata siksi, että vuonna 1961 päätetyt linjaukset ei oltu toimeenpantu tarpeeksi laajasti, vaan talouden ongelmat ja nälänhätä jatkuivat. Nyt oli hyvä tilaisuus ohjeistaa paikallistasoa

suoraan. Ehkä juuri siksi jo vuonna 1962 ruoantuotanto alkoi palautua normaaliksi, ja vuoden lopulla nälänhätä oli jo ohitse. (Paltemaa & Vuori 2012, 140–141; Dikötter xxi).

7000 kaaderin kokouksessa pohdittiin myös sitä, oliko katastrofi luonnon vai ihmisen aiheuttama, ja siinä päädyttiin jälkimmäiseen. Enemmistön näkemyksenä syypäitä olivat puolueen liian 'subjektiivinen'¹⁹ tapa toteuttaa politiikkaa sekä yksittäisten kaaderien byrokratismi eli huono hallintotapa. Toiset syyttivät harjoitettua politiikkaa yleensä. Mao esitti lievää itsekritiikkiä, ja myönsi muun muassa, että viimeisen neljän vuoden aikana oli tehty virheitä, ja että hänellä pitäisi olla vastuu kaikista puoluekeskuksen tekemistä virheistä. Hänen mukaansa harppauksen aikana aikaansaadut saavutukset olivat silti virheitä tärkeämpiä, ja puolue oli saanut kokemusta sosialismin rakentamisessa. Mao esittikin, että Kiina on nyt vahvempi kuin ennen. Virheiden myöntäminen on kuitenkin merkittävää, koska puhemiehen pitäisi olla erehtymätön. Kokouksen jälkeen harppaus ajettiin alas, joten Maon toiveet suuren harppauksen jatkamisesta eivät toteutuneet. (Paltemaa & Vuori 2012, 141–142; Dikötter 2010, 335–336.)

Mao ei kuitenkaan edelleenkään halunnut luopua kansankommuuneista ja hän vastusti harppauksen täydellistä alasajoa. Tämä siitäkin huolimatta, että maakunnissa, joissa oli purettu kommuuneja ja edistetty pienviljelyä, oli saatu aikaan hyviä tuloksia. Vuonna 1962 monet puolueen jäsenet myös kannattivat erilaisia ratkaisuja kuin Maon ajamat kansankommuunit, mutta Mao tuomitsi ne kapitalistisina. Tästä huolimatta kansankommuunit eivät enää palanneet suuren harppauksen ajan kokoisiksi, vaan alkuperäiset 26 000 valtavaa kansankommuunia jaettiin 74 000 pienemmäksi kommuuniksi. (Paltemaa & Vuori 2012, 141, 145–147; Becker 1996, 250). Harppauksen

---

¹⁹ Paltemaan ja Vuoren mukaan subjektiivinen tarkoittaa tässä tilanteessa yli-innokasta suhtautumistapaa (2012, 141).

jälkeen Mao joutui siirtymään päätöksenteossa kauemmas, jolloin Liu Shaoqi (varapuhemies), Zhou Enlai (pääministeri) ja Deng Xiaoping (pääsihteeri) hoitivat päivänpolitiikan ja harppauksen virheiden korjaamisen. Mao ei voinut hyväksyä tätä, mutta ei voinut tehdä muutakaan tekemiensä virheiden takia. (Paltemaa & Vuori 2012, 147; Becker 1996, 247–249)

Kaiken kaikkiaan Kiinan maataloustuotanto väheni harppauksen aikana noin neljänneksen, kevytteollisuus yhden kolmanneksen ja puuvilla kaksi kolmannesta. Osa tuotteista, kuten sianliha, hävisivät kokonaan kaupoista, ja perustuotteet asetettiin tiukkaan säännöstelyyn. (Paltemaa & Vuori 2012, 139.)

Länsimaisen näkökulman mukaan suuren harppauksen aikana aikaansaadut positiiviset asiat olivat hyvin vähäisiä. Harppauksen aikana toteutettiin valtavasti rakennushankkeita. Tätä kuvaa hyvin se, että vuonna 1964 kaksi kolmannesta kaikista vallankumouksen jälkeen tehdyistä suurista rakennushankkeista oli valmistunut suuren harppauksen aikana, ja koko Maon ajan kiinteiden investointien, kuten tehtaiden, määrän kasvusta noin kolmannes ajoittuu vuosille 1958–1960. Pekingissä rakennettiin vuosina 1958–1959 valmiiksi niin sanotut ’kymmenen suurta rakennusta’ kansantasavallan 10-vuotisjuhlien kunniaksi. (Paltemaa & Vuori 2012, 139.) Puolue näki siis tarpeelliseksi keskittää paljon rahaa ja työvoimaa rakennushankkeisiin, samaan aikaan kun suurin osa kansasta näki nälkää.

Maon ajamasta politiikasta seurasi laaja uskon menetys kommunismiin. Erityisesti suuri osa maanviljelijöistä lakkasi tukemasta kollektiivista maataloutta ja puoluetta, mutta myös puolueen sisällä voitiin nähdä kyllästymistä Maon tapaan hoitaa asioita. (Paltemaa & Vuori 2012, 147.)

3.2.7 Mao Zedongin vastuu

Länsimaissa Mao tuomitaan yksiselitteisesti kyseisen katastrofin pääarkkitehdiksi eli raskaimman vastuun kantajaksi, ei koko puoluetta (Paltmaa & Vuori 2012, 140; Dikötter 2010, xiii; Reader 2009, 334–345). Suurella harppauksella oli tietenkin myös kannattajia puolueessa, ja jos kaksi seuraavaksi vaikutusvaltaisinta puolueen edustajaa Liu Shaoqi ja Zhou Enlai olisi kääntynyt Maoa vastaan, hän ei olisi voinut toteuttaa kampanjaa. He myös lietsoivat muiden kaadereiden tukea hankkeelle. (Dikötter 2010, xiii.) Puolueesta löytyi myös harppausta kritisoivia ääniä: Maon valmistellessa suurta harppausta ja kollektivisointia, monet puolueen jäsenet varoittelivat Maoa toteuttamasta ideoitaan ja toistamasta Josef Stalinin Neuvostoliitossa tekemiä virheitä (Becker 1996, 55). Mao kuitenkin ilmoitti, että eroavia mielipiteitä ei tulla hyväksymään, ja että kaikki jotka eivät ota osaa suureen harppaukseen, ovat oikeistokonservatiiveja (Becker 1996, 83). Mao ei kuitenkaan teloittanut vastustajiaan Stalinin tapaan, mutta hän syrjäytti heitä viroistaan (Dikötter 2010, xiii). Tästä voidaan mainita esimerkiksi Peng Dehuain tapaus, kun Mao lopetti hänen uransa toimittamalla hänet kotiarestiin (Paltmaa & Vuori 2012, 125). Myös Neuvostoliitto Nikita Hruštšovin johdolla varoitti Maoa tekemästä Stalinin virheitä kollektivisoinnin suhteen Hruštšovin nähtyään sen seuraukset Ukrainassa (Reader 2009, 331). Venäläiset muistuttivat Maoa, että Kiina oli 1950-luvun lopulla paljon köyhempi kuin Neuvostoliitto vuonna 1928: Kiinan viljantuotanto asukasta kohden oli vain puolet 1920-luvun Neuvostoliiton tasosta Stalinin aloittaessaan kollektivisoinnin (Becker 1996, 55). Myös monet Maon Neuvostoliitossa opiskelleet kollegat olivat kuulleet Stalinin epäonnistumisista. Mao kuitenkin uskoi, että vaikka Neuvostoliitto oli epäonnistunut tässä projektissa, Kiina tulisi varmasti onnistumaan. (Reader 2009, 331.)

Mao myös vei henkilökohtaisesti aiemmin mainitun lisenkolaisen maanviljelyn kaiken edelle ja laati yleiset ohjeet sen noudattamiseen. Mao myös käski, että jokaisen

maanviljelijän jokaisessa kommuunissa tulisi noudattaa sitä (Becker 1996, 70; Paltemaa & Vuori, 2012, 107), ja kuten aiemmin kuvasin, tämä johti suuriin satojen menetyksiin. Mao oli myös syyppä siihen, että länsimailta ei tullut ruoka-apua, sillä hän kielsi kriisin olemassaolon länsimailta kasvojen säilyttämisen takia.

Kaikista ruokaviljan ja metallin tuotantolukujen paisutelluista ei voi tietenkään syyttää pelkästään Maoa, mutta hänen harjoittama politiikka käytännössä pakotti kaaderit vääristelemään tietoa. Dikötter huomauttaa, että Mao ei ollut typerys, joka ei ymmärtäisi että hänen luoma järjestelmä kannusti harhaanjohtaviin tietoihin (2010, 84). Ja kuten jo mainittiin, Maoa ja muuta puoluejohtoa myös informoitiin satojen liioittelusta, mutta he eivät suhtautuneet siihen tarpeeksi vakavasti.

Vaikka raskain taakka ihmisten kärsimyksestä on Maon harteilla, hän osasi siirtää vastuutaan muille. Suuren harppauksen aikana Mao ja muu puoluejohto syytti epäonnistumisista pääasiassa luonnonkatastrofeja, Neuvostoliittoa ja paikallistason kaadereita. Kaadereilla oli tämän väitteen mukaan hyvää tarkoittava mutta yli-innokas toteuttamistapa. Tätä on kutsuttu hyvien aikeiden aiheuttama tragedia-selitykseksi. Myöhemmissä 1980-luvulla katastrofia koskeneissa tunnustuksissa puoluejohto vastaavasti kertoi olevansa liian ylpistynyt ja halunneensa nopeita tuloksia taloudessa. (Paltemaa & Vuori 2012, 132, 140.)

On myös huomionarvoista, että edes harppauksen jälkeen Mao ei koskaan epäröinyt Kiinan muuttamista kommunistiseksi valtioksi. Ainoa kysymys oli se, kuinka kauan siihen menisi, ja vuonna 1965 katastrofista selviämisen jälkeen Mao ja hänen seuraajaksi valittu Lin Biao suunnittelivat miten koko maailma saataisiin muutettua kommunistiseksi. (Paltemaa & Vuori 2012, 156.) Maolla oli siis unelma, jota edellä kuvatun mukaan mikään inhimillinen kärsimys ei näyttänyt horjuttavan.

Mao ei harppauksen jälkeenkään ymmärtänyt, miksi harppaus oli epäonnistunut ja miksi kollektiivista maataloutta vastustettiin. Hän tuli siihen tulokseen, että ihmiset eivät olleet tarpeeksi sosialistisia, ja heitä piti kouluttaa uudelleen. Harppauksen aikana Kiinassa oli siis liikaa kapitalisteja, ja varsinkin harppauksen jälkeen kapitalismi näytti nostavan päätä yksityisviljelyn ja muun yksityisyrittäjyyden muodossa, ja tämä huolestutti Maoa suuresti. Vuonna 1964 Mao halusi aloittaa joukkokampanjan, jossa maalaiset hyökkäilevät kaadereita vastaan, mutta kampanja ei ottanut kunnolla tuulta alleen (Paltemaa & Vuori 2012, 147, 150–152, 163). Tämänlainen joukkokampanja oli kuitenkin esimakua siitä kampanjasta, mikä alkoi vuonna 1966 Maon toimesta nimellä kulttuurivallankumous.

4 KIINAN OPPIKIRJOJEN ANALYYSI

Aloitan aineisto-analyysin valitsemalla oppikirjoista analysoitavat tekstit. Valitsen kuudesta oppikirjasta ne luvut, joissa käsitellään suurta harppausta. Luvulla tarkoitan kokonaisuuksia, joihin oppikirjat on jaoteltu aiheen mukaan. Kappaleista puhuttaessa taas tarkoitan luvun sisällä pienemmiksi kokonaisuuksiksi jaoteltua tekstiä. Tutkin ensin sisällönanalyysin ja sisällön erittelyn avulla suurta harppausta käsittelevät kohdat, minkä jälkeen vertaan tuloksia länsimaiseen näkökantaan etsien eroja ja yhtäläisyyksiä. Lopuksi luon katsauksen oppikirjojen suureen harppaukseen liittyviin kuviin.

Tutkielmani pääpaino on oppikirjojen runkotekstissä, sillä se on kirjojen ohjaava osa. Sivujen paneeleissa on paljon kysymyksiä sekä pohdintaan ja keskusteluun kannustavia asioita. Otan myös näitä kohtia huomioon, mutta keskityn enemmän itse runkotekstin tutkimiseen.

Luin ensin läpi kaikista kirjoista suurta harppausta käsittelevät luvut ottamatta ennakkoletuksia siitä, mitä luvut tulevat mahdollisesti sisältämään. Pyrin siis ensimmäisellä lukukerralla pyyhkimään mielestäni aikaisemman tiedon, enkä ottanut huomioon edes teoriaani, jotta tutkielmani olisi mahdollisimman objektiivinen ja lähestymistapa neutraali. On nimittäin vaara, että jos ennakoita olettaa tekstien painottavan joitain asioita, silloin saattaa keskittyä vain näiden asioiden etsimiseen ja olla huomioimatta muita asioita, jolloin tutkimuksesta voi tulla vino. Tällöin myös kokonaisuuden hahmotus saattaa jäädä vaisuksi.

Lukiessani läpi lukuja, esiin alkoi nousta tiettyjä teemoja ja niiden esittämistapoja. Täysin subjektiivinenhan kukaan ei voi olla, eli vaikka pyrinkin lukemaan tekstejä ilman ennakkoletuksia, niin minut yllättivät monet seikat. Kun olin lukenut luvut kertaalleen läpi, valitsin tietyt teemat, joihin keskityn seuraavalla lukukerralla. Teemat valitsin usein

niiden asioiden mukaan, jotka olivat niin sanotusti nousseet esille ensimmäisellä lukukerralla, mikä tarkoittaa tietenkin sitä, että löysin aineistosta teemoja oman ymmärrykseni avulla (kts. esim. Tuomi & Sarajärvi 2009, 100). Osan teemoista valitsin siksi, että ne poikkeavat länsimaisesta historiantulkinnasta, ja osan siksi, että ne eivät hypoteesini mukaisesti poikkeakaan länsimaisesta näkemyksestä.

Seuraavaksi käyn läpi yksityiskohtaisesti valitsemiani teemoja, aloittaen suuren harppauksen aloittajasta ja päättäen oppikirjojen kuviin.

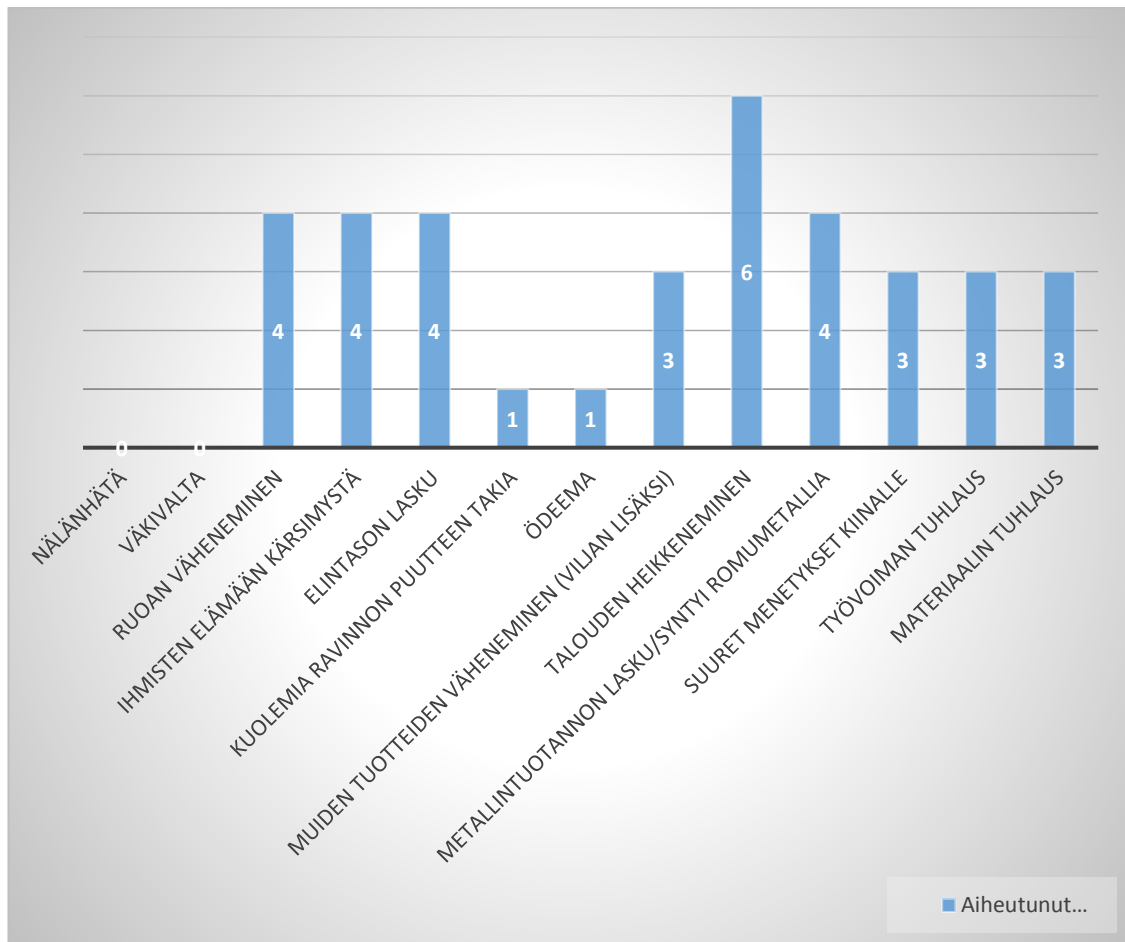
4.1 Suuren harppauksen aloitus

Tutkimistani kuudesta oppikirjassa vain kahdessa (kirja 1 2005; kirja 5 2010) mainitaan, että Mao itse aloitti harppauksen. Kolmessa kirjassa (kirja 4 2007; kirja 5 2006; kirja 6 2013) puhutaan kommunistisen puolueen aloittaneen harppaus, mutta mainitaan Mao osalliseksi. Yhdessä kirjassa harppauksen aloittajaksi mainitaan vain kommunistinen puolue. Tämä on huomionarvoista, koska länsimaisen tulkinnan mukaan Mao on ollut vastuussa suuren harppauksen aloituksesta. On myös merkittävää, että yhdessä kirjassa (kirja 3 2006) Maoa ei mainita suurta harppausta ja kollektivisointia käsittelevässä luvussa lainkaan.

4.2 Suuresta harppauksesta johtuneet ongelmat

Kaikissa tutkimissani kirjoissa suurta harppausta ja kollektivisointia kuvataan virheiksi ja epäonnistumisiksi. Tässä luvussa käsittelem niitä ongelmia, jotka oppikirjojen mukaan aiheutuivat suuresta harppauksesta. Olen jaotellut ongelmat teemoiksi. Seuraava diagrammiin osoittaa, kuinka monessa kirjassa on mainittu kukin teema.

TAULUKKO 2: Kiinan oppikirjat ja suuren harppauksen seuraukset.

Kuten taulukossa on kuvattu, kaikissa oppikirjoissa painotetaan talouden heikkenemistä, mitä kutsutaan kirjoissa usein talouden epätasapainoon menemiseksi. Tämä ilmenee erityisesti kirjoissa 3 (2006) ja 5 (2010). Vakavin asia, mitä kirja 3:n mukaan tapahtui, on että ”koskaan aikaisemmin Kiinalla ei ollut yhtä pahoja taloudellisia ongelmia” (2006, 28). Kirjassa 5 taloudellisten vastoinkäymisten lisäksi mainitaan, että ”ihmistien elämä kohtasi vakavia seurauksia” (2010, 25). Kumpikaan kirja ei siis mainitse esimerkiksi ruoan vähenemistä. Tämä poikkeaa merkittävästi tutkimieni länsimaisten teosten diskurssista. Myös ongelmista hieman avoimemmin puhuvissa kirjoissa on kuin talouslamaa kuvaava henki, mikä näkyy terminologiassa. Aivan kuten oppikirjojen suuren harppauksen kuvauksissa, myös taloudellisten taantumien aikana ”tuotanto

laskee” ja ”taloudella menee huonosti”, minkä takia ”ihmisten elintaso laskee”, ja jotkut ihmiset saattavat ’kohdata kärsimystä’.

Ravintoon liittyvä diskurssi on erittäin mielenkiintoinen asia, sillä siinä löytyy eniten eroja sekä oppikirjojen ja länsimaisen tutkimuksen välillä että itse oppikirjojen välillä. Kahdessa kirjassa ei mainita sanallakaan ruoan vähenemistä tai satojen pienenemistä (kirja 3 2006; kirja 5 2010). Ruoantuotannon vähenemisestä, elintason laskusta tai ihmisten elämään kohdanneista vaikeuksista puhutaan viidessä oppikirjassa (kirja 3 lukuun ottamatta), mutta yhdessäkään kuudesta kirjasta ei puhuta nälänhädästä. Kirjoista jää siis käytännössä kokonaan uupumaan suuren harppauksen vakavin väestöön vaikuttanut asia. Tämän osalta historiankirjoitus vastaa Maon aikaista tarinaa siitä, että nälänhätää ei tunnusteta, eikä sitä tuoda julkisuuteen. Niissäkään oppikirjoissa, joissa painotetaan ruoan vähenemistä, ei yhtä tapausta lukuun ottamatta puhuta konkreettisesti sen seurauksista. Kun esimerkiksi kirja 2 toteaa, että Kiinassa ei ole koskaan ollut yhtä paha pulaa ruoasta, kuin mitä suuren harppauksen aikana oli (2006, 29), niin tästä huolimatta siinä jätetään mainitsematta nälkäkuolemat. Samassa kirjassa esitetään myös taulukko, joka havainnollistaa elintarvikkeiden ja muiden tavaroiden vähenemisestä vuosien 1957 ja 1960 välillä (em. 29).

项 目	1957 年	1960 年	下降 (%)
粮食(亿公斤)	1950.5	1435	26.4
棉花(万担)	3280	2126	35.2
油料(万担)	7542	3405	54.9
生猪存栏数(万头)	14590	8227	43.6

KUVA 1: Taulukko ruokaviljojen, puuvillan, ruokaöljyn ja sikojen vähenemisestä vuodesta 1957 vuoteen 1960 (kirja 2 2006, 29).

Taulukossa kerrotaan ruokaviljojen vähentyneen 26,4 prosenttia. Näin suora havainnointi on ainutlaatuinen tapaus tutkimissani oppikirjoissa, ja valveutuneet oppilaat saattavat ymmärtää, mitä näin massiivisesta ruoan vähenemisestä köyhässä 1950-luvun lopun ja 1960-luvun alun Kiinassa saattaa seurata. On kuitenkin huomionarvoista, että vaikka taulukon luvut olisivat täysin paikkansa pitäviä, kyseiset luvut eivät välttämättä kerro koko totuutta. Iso osa viljasta meni vientiin ja kaupunkiväen ruokkiminen oli puolueelle aina ehdottomasti etusijalla. Maaseudulla vilja väheni täten paljon enemmän kuin taulukossa mainittu 26,4 prosenttia.

Beijing Normal University Press:in oppikirja on ainoa, jossa mainitaan, että suuren harppauksen seurauksena kuoli ihmisiä (kirja 4 2007, 34). Kyseisessä kirjassa asiaa ei kuitenkaan kuvata siinä laajuudessa kuin länsimaisen historiankirjoituksen perusteella tiedetään. Siinä todetaan, että ”joillain paikkakunnilla maalaisten kuolleisuus kasvoi”. Samassa kirjassa kerrotaan myös, että suuren harppauksen aikana ödeema, eli ravinnon puutteesta aiheutunut turvotus, lisääntyi. Vaikka tämä on hyvin varoivaista sensuurin

verhon avaamista, kyseisen kirjan sisältö on muihin kirjoihin verrattuna poikkeuksellisen avointa ja tuo esille seikkoja, joita muissa kirjoissa ei mainita.

Vakavien taloudellisten menetysten lisäksi toinen kaikkien oppikirjojen mainitsemista ja länsimaisen historiantutkimuksen kanssa täsmäävistä ongelmien aiheuttajista voidaan mainita esimerkiksi takapihamasuunat. Takapihamasuunat ovat samalla ilmiö, joka aiheutti myös taloudellisia menetyksiä monessa eri muodossa. Seuraava taulukko kertoo, mitä ongelmia takapihamasuunien käytöstä seurasi.

TAULUKKO 3: Kiinan oppikirjat ja takapihamasuunat.

Takapihamasuunoihin liittyvä teema	Kirja 1	Kirja 2	Kirja 3	Kirja 4	Kirja 5	Kirja 6
Aiheutti valtavaa tuhoa		X				
Aiheutti (yleistä) tuhlausta		X				X
Tuhlasi työvoimaa	X	X	X	X	X	X
Vaikutti talouden epätasapainoitumiseen		X	X			
Sulatettiin omat metalliesineet		X			X	X
Lopputuloksena paljon romumetallia	X	X		X		X
Kaadettiin valtavasti metsää	X	X	X	X	X	
Jätettiin viljelemättä peltoja						X
Vaikutti muuhun tuotantoon			X			

Kaikissa oppikirjoissa puhutaan takapihamasuunien käytöstä, ja jokaisessa kirjassa mainitaan joitain niiden käytöstä johtuneita negatiivisia asioita. Tässäkin asiassa kirjojen

välillä löytyy eroja. Kuten taulukko osoittaa, lievimmin masuunia käsitellään oppikirjoissa 1 (2005), 4 (2007) ja 5 (2010), kun taas kirjoissa 2 (2006) ja 6 (2013) niiden aiheuttamia ongelmia nostetaan enemmän esille. Kuten esitin pro gradu -työni samassa luvussa, Shanghai East China Normal University Press -kirjapainon oppikirja (kirja 2 2006) havainnoi muita kirjoja enemmän maatalouden heikentymistä, niin se on kunnostautunut kritisoimaan myös takapihamasuunia muita tutkimiani oppikirjoja enemmän.

Tämä alaluku vastaa tutkielmani osakysymykseen ”*kerrotaanko kampanjan aiheuttaneen ongelmia?*”. Kiinan oppikirjat kertovat suuren harppauksen aiheuttaneen ongelmia, mutta kirjat katsovat kyseisen kampanjan asioita kapeasti, taloudellisesta näkökulmasta. Tähän liittyy myös diskurssi takapihamasuunista. Ruoan vähenemiselle ei anneta oppikirjoissa yhtä paljon arvoa. Vaikka useimmat oppikirjat esittävät, että ruoka väheni, sen seurauksista ei juuri puhuta. Tämä on huomionarvoista, sillä länsimaisessa diskurssissa nälänhädälle annetaan paljon tilaa. Huomionarvoista on myös, että yhdessäkään kiinalaisessa oppikirjassa ei mainita väkivaltaa tai ruoan tietoisista epäämistä rangaistuskeinona.

4.3 Harppauksen hillitseminen oppikirjoissa

Talvesta 1958 lähtien alkoi pieni hillitsemiskausi, jota käsitelin pro gradu -tutkielmani luvussa ”Suuren harppauksen hillitseminen”. Käsitelen sitä oppikirjojen analyysissä, koska sen esitystapa poikkeaa länsimaisesta.

Hillitsemisvaihe mainitaan kolmessa oppikirjassa (kirja 1 2005, 68; kirja 2 2006, 28; kirja 6 2013, 28), ja näistä kahdessa (kirja 5 ja kirja 6) Maon kerrotaan olleen hillitsemisen aloittaja ja asioiden hoitaja. Harppauksen hillitsemistä käsittelevät oppikirjat saattavat

johdattaa valveutumattoman lukijan harhaan, sillä niissä ei mainita hillitsemiskauden loppumista. Kirjoissa 2 ja 5 hillitsemistä käsittelevästä kappaleesta jatketaan harppausta lopettavaan kappaleeseen. Kirjat 5 ja 6 esittävät syitä sille, miksi Maon kritisoimat asiat, kuten yhteisomistus ja tasapalkkaus, eivät lakanneet olemasta vielä hillitsemisvaiheessa. Tämä johtuu kirjojen mukaan siitä, että Maon antamia ohjeita ei laitettu käytäntöön johtuen sen ajan yleisestä tilanteesta tai ihmisten ymmärtämättömyydestä. Löydän itse kaksi mahdollista selitystä sille, miksi oppikirjoissa ei kerrota Maon lopettaneen hillitsemisvaihetta. Länsimaisten lähteiden mukaanhan Mao kumosi jo tehdyt korjaukset ja jatkoi harppausta entistä ehommin. Ensimmäinen syy on Maon kuvan kaunistaminen. Maon kuvan parantaminen on jatkumo Maon omalta ajalta, ja Mao käytti sitä itsekin esimerkiksi juuri hillitsemisvaiheen aikana. Dikötter kuvaa, että Mao otti harppauksen hillitsemisvaiheessa roolin hyväntahtoisena tietäjäkuninkaana (sage-king), joka suojeli alamaistensa hyvinvointia suuren harppauksen hillitsemisen aikana (2010, 86). Tämän päivän oppikirjoissa Mao esitetään hyvin samanlaisena. Jos oppikirjoissa kerrottaisiin Maon lopettaneen hillitsemisvaihe ja vielä sen takia, että osa johtoportaasta esitti hänelle harppauksen ja kansankommuunien aiheuttavan ongelmia, Maosta luotu kuva kansaa rakastavana ihmisenä voisi särkyä. Se, miksi puolue haluaa tänäkin päivänä vaalia hyvää kuvaa Maosta, saattaa johtua siitä, että vallan itsellään säilyttämisen takia puolue sanoo edelleen olevansa sosialistinen, joka vaalii Maon perintöä. Tänä päivänä Kiina ei kuitenkaan enää pyri talouspoliittisesti kommunistiseksi, joten toinen syy hillitsemisvaiheen lopettamisen mainitsemattomuudelle on mahdollisesti se, että oppilaille halutaan antaa Maosta sellainen kuva, että hän ymmärsi käyttämänsä politiikan mukana tuomat ongelmat. Oppikirjoissa kerrotaan esimerkiksi, että Mao painotti hillitsemisvaiheessa sosialismin ja kommunismin eroa. Niissä ei kuitenkaan kerrota, että tämä oli Maon suunnitelmissa vain välivaihe, eikä hän koskaan luopunut ajatuksesta

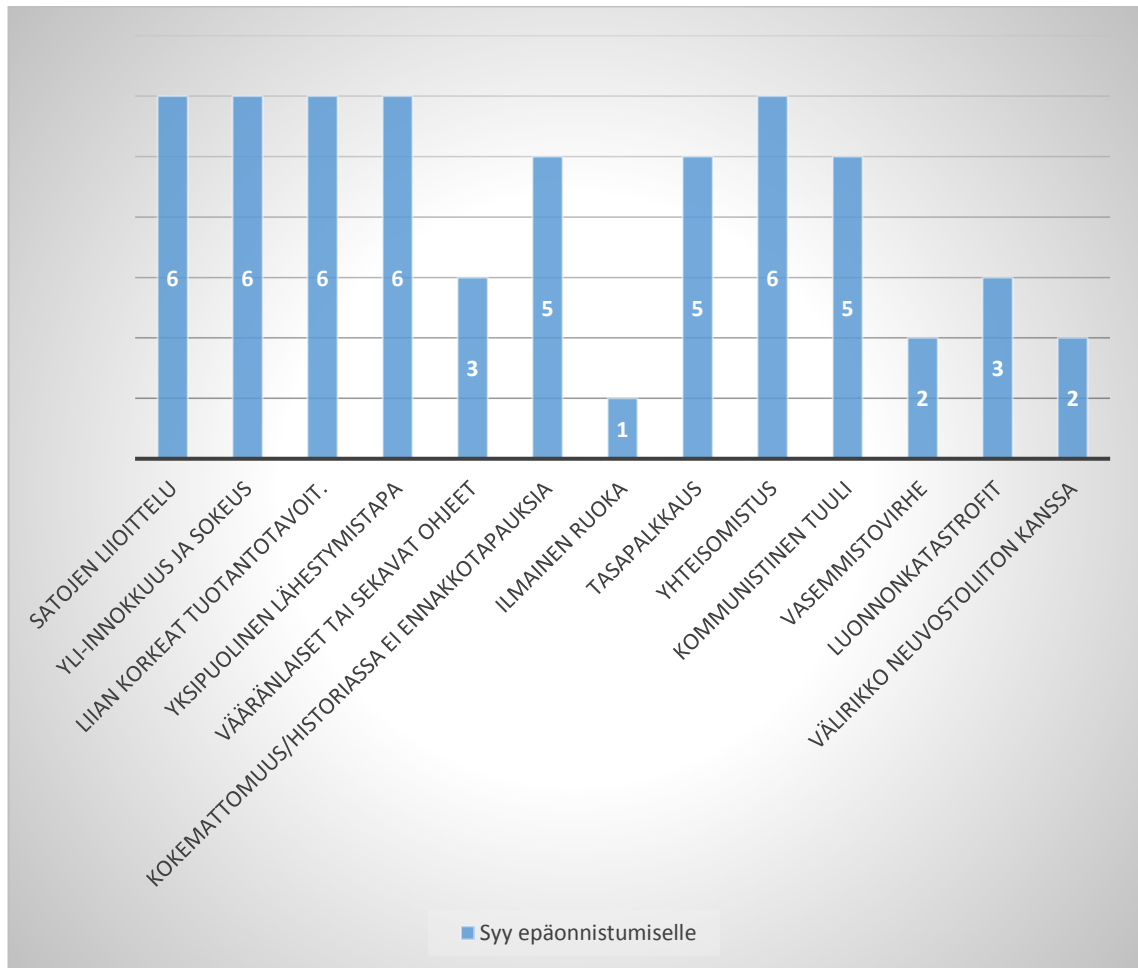
muuttaa Kiina kommunistiseksi yhteiskunnaksi. Nyt hän arvioi siihen kuluvan ajan vain hieman pidemmäksi. Jättämällä sanomatta tiettyjä asioita oppikirjoissa, puolue pystyy ikään kuin lähentämään Maon ajatusmaailmaa ja puolueen nykyisin käyttämää politiikkaa.

Tämän kaltainen oppikirjojen esitystapa saattaa kertoa siitä, mitä olen käsitellyt tutkielmani luvussa ”Tutkimusta ohjaava teoria”. Kiina on hylännyt taloudellisessa maolaisuuden ja ottanut tilalle markkinatalouden. Tämän päivän oppikirjat antavat suurta harppausta käsittelevissä luvuissa kuvan, että Maokin näki puhtaan kommunismin huonona vaihtoehtona. Oppikirjojen kappaleet hillitsemisvaiheesta vastaavat osaltaan myös yhteen tutkielmani osakysymykseen eli ”*kerrotaanko Maon tehneen virheitä?*”. Hillitsemisvaiheen lopettamista voidaan pitää virheenä, sillä sen jälkeen suuren harppauksen ongelmat pahenivat. Oppikirjoissa tätä ei mainita. Tarkastelen syvällisemmin kyseistä tutkimuskysymystä alaluvussa ”Maon vastuu”.

4.4 Syyt suuren harppauksen ja kansankommuunien epäonnistumiselle

Seuraavaksi käsittelen sitä, mitä tutkimani oppikirjat esittävät suuren harppauksen epäonnistumiseen johtaviksi syiksi. Seuraava taulukko osoittaa, kuinka moni oppikirja esittää syyksi minkäkin ilmiön

TAULUKKO 4: Suuren harppauksen epäonnistumiseen johtaneet syyt.

Kaikissa tutkimissani oppikirjoissa yhdeksi merkittäväksi epäonnistumisen syyksi esitetään liian korkeat tuotantotavoitteet, mistä viidessä painotetaan sanomalehtien yllyttäneen niihin. Tämä on totta myös länsimaisen tulkinnan mukaan, mutta kuten alaluvuissa 3.2.1 ja 3.2.2 osoitin, Mao oli itse vastuussa suuresta osasta korkeista tuotantotavoitteista, kuten metallintuotannon moninkertaistamisesta.

Kaikissa oppikirjoissa käsitellään myös satojen liioittelua, josta puhutaan usein ’liioittelun henkenä’. Liioittelun henki johtuu kirjaa 4 (2007) lukuun ottamatta siitä, että

sanomalehdet yllyttivät korkeisiin tavoitteisiin raportoidessaan ennätysadoista, jonka johdosta satoja alettiin liioitella yleisesti. Kirja 4 ei tosin kerro, mikä taho oli yllyttämisen taustalla. Kirjassa vain mainitaan ”mitä rohkeampia ihmiset ovat, sitä enemmän maa tuottaa” -iskulause (2007, 32–33). Kyseinen iskulause tosin esitettiin suuren harppauksen aikana sanomalehdessä (Paltemaa & Vuori 2012, 118), mutta kyseinen oppikirja jättää sen mainitsematta jostain syystä. Länsimaisten lähteiden mukaan lehdistölläkin oli osansa liioittelussa, mutta liioittelut johtuivat enemmänkin siitä, että keskushallinto painosti alempia tasoja niin korkeisiin tuotantotavoitteisiin, että niitä ei pystytty täyttämään. Esimerkiksi Peng Dehuain Maolle osoittamasta kirjeestä käy myös ilmi (kts. alaluku 3.2.3), että tuotantolukuja liioiteltiin suuriksi, koska kaaderit eivät yksinkertaisesti uskaltaneet ilmoittaa tuotantotavoitteita alempia lukuja. Maoa ja muuta puoluejohtoa myös tiedotettiin liioittelusta, mutta he eivät suhtautuneet siihen tarpeeksi vakavasti. Tätä ei kuitenkaan kerrota Kiinan oppikirjoissa. Sitäkään ei kerrota, mitä satojen liioittelusta seurasi. Kun pakko-otot asetettiin ilmoitettujen tuotantolukujen mukaan, liian suuriksi liioitellut satoluvut johtivat joissain tapauksissa ihmisten jättämiselle ilman ravintoa. (kts. alaluvut 3.2.2 ja 3.2.3.)

Kuten taulukko 4 osoittaa, jokaisessa oppikirjassa esitetään yhdeksi epäonnistumisen syyksi myös yli-innokkuus. Tämä yli-innokkuus on siinä mielessä peräisin Maon ajalta, että kun vuoden 1960 lopulla puoluejohto alkoi sysätä omia virheitään paikallistason kaadereille, epäonnistuminen selitettiin kaadereiden hyvää tarkoittaneella mutta yli-innokkaalla toteutumistavalla (Paltemaa & Vuori 2012, 132). Oppikirjoissa ei kuitenkaan väitetä, että juuri alemman tason kaaderit olisivat olleet yli-innokkaita. Yli-innokkaalla voidaan siis oppikirjoissa tarkoittaa yhtä lailla Maoa kuin alimman tason maanviljelijääkin.

Neljän oppikirjan vetoaminen siihen, että Kiinalla ei ollut omaa kokemusta suureen harppaukseen liittyneistä ratkaisuista, ja yhden väite, että historiassa ei ole ollut vastaavia ennakkotapauksia, ei vastaa sitä, mitä länsimaisessa tutkimuskirjallisuudessa on tuotu esille. Kuten kerroin pro gradu -työni alaluvussa ”Mao Zedongin vastuu”, Kiina toisti Neuvostoliiton 1920-luvulla tekemät virheet kansankommuunien luomisessa. Maoa myös varoitettiin tästä sekä oman puolueen että Neuvostoliiton suunnalta. Mao siis tiesi, että Stalin oli epäonnistunut pahasti kollektivisoinnissa, vaikka Neuvostoliitto oli ollut varakkaampi kuin Maon hallitsema Kiina. Mao ei kuitenkaan ottanut neuvoja huomioon, vaan hän uskoi, että Kiina tulisi onnistumaan siinä, missä Neuvostoliitto oli epäonnistunut.

Diagrammin mukaan 2000-luvun oppikirjat esittävät monen puhtaasti kommunistisen asian olevan ongelmien aiheuttaja kampanjassa, jonka yhtenä tarkoituksena oli nimenomaan kommunismiin siirtyminen. Tasapalkkaus (viisi kirjaa), yhteisomistus (kuusi kirjaa), ’kommunistinen tuuli’²⁰ (viisi kirjaa), vasemmistovirhe (kaksi kirjaa) ja ilmainen ruoka (yksi kirja) lannistivat ihmisten innostuksen tehdä työtä. Kirjat 5 (2010, 25) ja 6 (2013, 26) nostavat tasapalkkausjärjestelmän ja yhteisomistuksen suurimmiksi tai yksiksi suurimmista ongelmien aiheuttajista suuren harppauksen aikana, sillä ne lannistivat ihmisten vimmaa suurta harppausta kohtaan.

Toisin kuin Maon aikaisessa retoriikassa, tutkimissani oppikirjoissa Neuvostoliiton ja luonnonkatastrofien pitäminen ongelmien syynä on hyvin vähäistä. Niissäkin kirjoissa, joissa ne mainitaan, niitä ei ole nostettu merkittävimpien ongelmien aiheuttajien joukkoon. Kaikissa kolmessa kirjassa, joissa luonnonkatastrofit mainitaan, ne mainitaan

---

²⁰ Niin sanottu kommunistinen tuuli itse asiassa kattaa muun muassa tasapalkkauksen ja yhteisomistuksen.

sivumennen muutamalla sanalla syyksi muiden joukossa, jotka vain pahensivat tilannetta – kirjoissa 3 (2006, 28) ja 5 (2010, 25) vain neljällä kirjoitusmerkillä, ja kirjassa 6 kymmenellä kirjoitusmerkillä (2013, 26). Myöskään kahdessa Neuvostoliiton välirikkoa käsittelevässä kirjassa välirikon negatiivisia vaikutuksia ei nosteta sen korkeammaksi kuin luonnonkatastrofienkaan – ne mainitaan molemmissa kirjoissa esimerkiksi vasta luonnonkatastrofien jälkeen. Neuvostoliiton välirikon käsittelylle annetaan kirjoissa siitä huolimatta paljon enemmän tilaa kuin luonnonkatastrofien käsittelylle. Kun kirjassa 6 mainitaan kolmena peräkkäisenä vuotena esiintyneet luonnonkatastrofit kymmenellä kirjoitusmerkillä, Neuvostoliiton välirikkoa käsitellään 52 kirjoitusmerkillä (2013, 26). Neuvostoliiton välirikkoa käsittelevässä osiossa Kiina asemoidaan uhrin asemaan. Tekstissä tilannetta kuvataan muun muassa siten, että ”Neuvostoliiton hallitus *repi yhtäkkiä yksipuolisesti* monta sataa sopimusta” (kursivointi lisätty). Kirja 5:ssä maiden välirikko mainitaan ensin lyhyesti runkotekstissä (2010, 25), ja sen jälkeen välirikolle on omistettu kokonainen sivu eräänlaisena liitteenä (em., 27). Kirjassa kerrotaan muun muassa, että Neuvostoliiton ja Kiinan välillä vallitsi aluksi *syvä veljellisen ystävyyden*, mutta puolueiden eroavaisuuksista johtuen Neuvostoliitto *repi yllättäen yksipuolisesti* sopimukset. Tässäkin oppikirjassa siis esitetään Kiinan kokeneen vääryyttä, kun Neuvostoliitto aiheutti yksipuolisesti välirikon ilman, että Kiina olisi pystynyt varautumaan siihen. Kirjassa harmitellaan myös aseteknologian kehityksen hidastumista ja todetaan että Kiinan talous kärsi välirikon takia. On myös huomionarvoista, että molemmissa kirjoissa, joissa mainitaan välirikko Neuvostoliiton kanssa, mainitaan myös luonnonkatastrofit. Kolmessa kirjassa kuudesta ei siis mainita kumpaakaan. Tutkimieni kirjojen suhteen tässäkin asiassa on siis eroja, mutta kaiken kaikkiaan kiinalaisissa oppikirjoissa luonnonkatastrofeille ja Neuvostoliiton ja Kiinan välirikolle ei laiteta paljoakaan arvoa suuren harppauksen ongelmien aiheuttajina. Huomionarvoista on myös

se, että yhdessäkään oppikirjassa ei mainita velan maksusta Neuvostoliitolle. Tämäkin asia poikkeaa suuresti suuren harppauksen ajan retoriikasta (kts. alaluku 3.2.7).

Tämä alaluku vastaa tutkimuskysymykseeni ”*mistä johtui suuren harppauksen epäonnistuminen?*”. On huomionarvoista, että oppikirjoissa painotetaan virheiden aiheuttajina kiinalaisten itsensä tekemiä virheitä, joihin voi laskea ainakin satojen liioittelun, liian korkeat tuotantotavoitteet, yli-innokkuuden ja sokeuden, yksipuolisen lähestymistavan sekä vääränlaiset tai sekavat ohjeet. Sen sijaan luonnonkatastrofit ja ulkopoliittikka jätetään vähemmälle huomiolle.

Tämä alaluku vahvistaa myös sitä teoriaa, jota sivusin edellisessä alaluvussa. Oppikirjat esittävät monen puhtaasti kommunistisen asian olevan ongelmien aiheuttaja kampanjassa, ja niistä luopuminen johti taloudelliseen kasvuun.

4.5 Kansankommuunit ja ilmainen ruoka

Seuraavaksi katson, miten pro gradu -työni ”Johdanto”-luvussa mainitsemani The Los Angeles Timesin artikkelin väite kansankommuunien ilmaisesta ruoasta toteutuu tutkimieni oppikirjojen osalta.

TAULUKKO 5: Kansankommuunit ja ilmainen ruoka.

Kansankommuuneihin liittyvä teema	Kirja 1	Kirja 2	Kirja 3	Kirja 4	Kirja 5	Kirja 6
Tavoitteena ilmainen ruoka yhteisruokaloissa	X	X	X	X		X
Tavoitteen mukaan kaikki perustarpeet ilmaisia	X	X		X		
Tavoitteet eivät toteutuneet	X	X	X	X		X

Kuten taulukosta näkyy, lehtiartikkelin väitteet eivät oikein pidä paikkansa, ja vaikuttaa enemmänkin siltä, että artikkelia varten käsiteltyjä oppikirjoja ei olisi luettu kovin tarkkaan. Tutkimistani kirjoista viidessä siis todetaan, että yhteisruokaloissa ruoka oli ilmaista. Näistä kolmessa kerrotaan myös, että ruoan lisäksi oli tarkoitus järjestää ilmaiseksi myös muut elämäkannalta tärkeitä asioita, eli esimerkiksi vaatteet, asuinsija, lääkäriin käynti, parturi ynnä muu sellainen. Kaikissa viidessä kirjassa kuitenkin todetaan – useimmiten vielä samassa tai heti seuraavassa kappaleessa – että ilmainen ruoka ja muut asiat eivät toteutuneet joko ruoan tuotannon vähenemisen tai taloudellisten ongelmien takia. Yksi ilmaisen ruoan mainitseva oppikirja (kirja 6 2013, 26) tosin esittää, että ilmainen ruoka oli yksi syy siihen, miksi ihmisiltä loppui into tehdä työtä, mikä taas osaltaan johti ruoan vähenemiseen. Kyseinen kirja asettaa myös oppilaat pohtimaan, minkä takia ilmainen ruoka vaikutti intoon tehdä työtä.

Kirjojen kuvaukset ilmaisesta ruoasta ja muista asioista kertovat vain, mikä oli kollektiivien tavoite ideaalitulanteessa, eikä siitä, miten ne toimivat käytännössä. Kaikki kirjat kertovat, että nämä tavoitteet eivät toteutuneet, ja tässä suhteessa kiinalaiset oppikirjat eivät eroa merkittävästi käyttämästäni länsimaisista lähteistä. Kiinalaiset oppikirjat eivät kuitenkaan kerro yksityiskohtaisesti, minkälaista elämä kansankommuuneissa lopulta oli, eli esimerkiksi sitä, että kommuunien yhteiskeittiöissä ruoan antamatta jättämistä alettiin käyttää rangaistuskeinona, jonka avulla pakkovaltaa pidettiin käynnissä. Joka tapauksessa voidaan todeta, että sanomalehtiartikkelin pohjalta luotu hypoteesi ilmaisen ruoan osalta ei pidä paikkansa.

4.6 Maon vastuu

Käsittelen seuraavaksi tutkimuskysymystäni ”*kerrotaanko Maon tehneen virheitä*”.

Oppikirjat asettavat Maon harteille hyvin vähän vastuuta suurta harppausta käsittelevissä luvuissa. Kirja 3 (2006) ei mainitse lainkaan Maoa koko luvussa, ja toisissa teoksissa hänet taas nostetaan esiin lähinnä vain harppauksen hillitsemistä tai lopettamista käsittelevissä kappaleissa (kts. seuraava alaluku).

Kirja 2 on siinäkin mielessä poikkeuksellinen, että se antaa muihin kirjoihin verrattuna jonkin verran enemmän vastuuta Maolle. Kyseinen oppikirja kertoo ensin otteen Maon puheenvuorosta 7000 kaaderin kokouksessa (käsittelin tätä alaluvussa 3.2.6), missä Mao tunnustaa, että ’he’ (Mao mukaan lukien) tekivät ’sokeasti’ ratkaisuja suuren harppauksen aikana. Kirja jatkaa vastuun antamista Maolle Deng Xiaoping suulla. Myöskään Dengin kritiikki ei ole kovin suurta, sillä hänen puheenvuoronsa käsittelee itse asiassa sitä, että kaikkea vastuuta suuresta harppauksesta ei saa antaa Maolle. Deng esittää, että ei saisi ajatella niin, että koska vain Mao hoiti harppauksen aikana ajattelun ja teki sen takia

virheitä, niin muilla ei olisi mitään vastuuta. Tämä sen takia, että muut korkeimmat puoluejohtajat eivät asettuneet vastustamaan harppausta, mikä tekee Dengin mukaan harppauksesta koko puolueen yhteisen tragedian. (2006, 30). Näiden puheenvuorojen käsitteleminen oppikirjassa on erityislaatuista muihin oppikirjoihin verrattuna. Myös kirjoissa 4 (2007, 34) ja 5 (2010, 26) mainitaan 7000 kaaderin kokouksessa johtajien toteuttaneen itsekritiikkiä, mutta kirjoissa ei kuitenkaan mainita ketään nimeltä. Kirja 5 lukuun ottamatta oppikirjoissa ei mainita Maon tehneen virheitä, eikä Maolle siis anneta suoraan vastuuta suuren harppauksen tapahtumista.

Mainitsin aiemmin, että Kiinan virallisen kannan mukaan Maon tekemisiä ei sovi kritisoida. Tähän viittaa myös oppikirjojen tapa käsitellä Maoa suuren harppauksen suhteen. Ainoassa oppikirjassa, jossa mainitaan nimeltä Mao virheiden tekijänä, kerrotaan, että häntä ei saisi yksin syyttää virheistä. Tutkimukseni vahvistaa sitä näkemystä, että Kiinassa on edelleen Maoon ja muihin vanhoihin johtajiin liittyvä suojeleminen ilmapiiri, mikä estää avoimen keskustelun.

4.7 Harppauksen loppuminen

Seuraavaksi käsittelem harppauksen loppumista, ja erityisesti Maon roolia siinä.

Kahdessa tutkimistani oppikirjoista, kirja 1 (2005, 68) ja kirja 4 (2007, 34), Mao mainitaan olleen harppauksen lopettanut taho muun puoluejohdon ohella. Tämän lisäksi kirjoissa 2 (2006, 28) ja 6 (2013, 28) esitetään Mao hillitsemiskauden aloittajaksi.

Oppikirjojen harppauksen loppua käsittelevissä kappaleissa Mao ja muu puolue nostetaan esille ikään kuin Kiinan ja kiinalaisten pelastajana. Käsittelem tätä aihetta jo hieman pro graduni alaluvussa ”Harppauksen hillitsemisvaihe oppikirjoissa”. Nostan vielä esille muutaman tapauksen. Kirja 1 kertoo, että ’vakavien seurausten’ takia puolueen

keskuskomitea ja Mao Zedong päättäväisesti ja tunnollisesti tutkivat, korjasivat virheitä ja säätivät talouspolitiikkaa, ja että vuoden 1960 marraskuussa puolueen toimesta oli laadittu kiireelliset ohjeet kansankommuunien ongelmiin (2005, 68). Kirja 3 kertoo vastaavasti, että puolue alkoi säännellä kansantaloutta sekä palauttaa tuotantoa entiselleen, ja ponnistelujen ansiosta saatiin pian aikaan merkittäviä tuloksia (2006, 28). Kirja 4 mainitsee, että koska tilanne oli niin huono, talouden korjaaminen nostettiin tärkeimmäksi tehtäväksi. Ihmiset saivat nyt myös pitää pieniä yksityispalstoja ja ansaita rahaa muilla pienillä sivutuloilla. (2007, 29.) Kuten edellisistä esimerkeistä näkyy, sen sijaan, että kirjoissa arvosteltaisiin suuren harppauksen aikaisia johtajia, Mao ja muu puolue kuvataan pelastaneen Kiinan ja kiinalaiset. Mao ja muut puolueen jäsenet kuvataan siis kansaa rakastavina henkilöinä, jotka kuullessaan ongelmista alkoivat heti korjata tilannetta. Kuten mainittu, oppikirjat antavat myös ymmärtää, että Maon huomattua suuren harppauksen aikana käytetystä politiikasta johtuneet ongelmat, hän ei enää koskaan halunnut palata aikaisempaan politiikkaan (kts. alaluku 4.3).

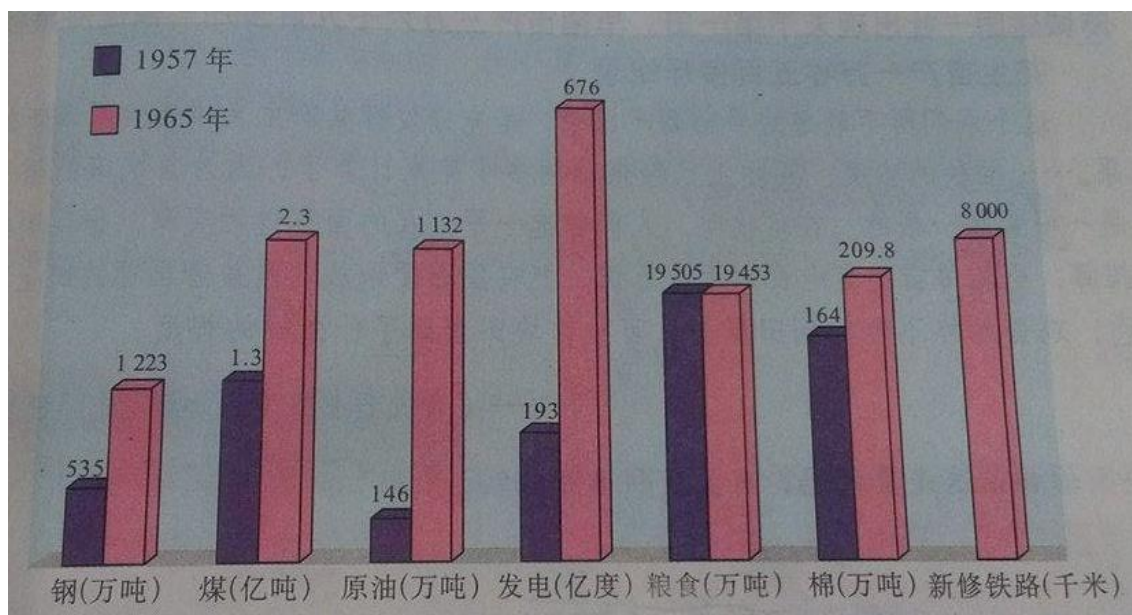
Viidessä oppikirjassa (kirja 1 2005, 64, 68; kirja 2 2006, 26, 30; kirja 4 2007, 35; kirja 5 2010, 26; kirja 6 2013, 23, 27)²¹ esitetään, että suuri harppaus oli tärkeä opetus Kiinan rakentamisessa, ja että se kartutti uutta kokemusta Kiinalle. Useissa kirjoissa oppilaita myös kannustetaan keskustelemaan tästä aiheesta tarkemmin. Väite tärkeästä opetuksesta on tietenkin siinä mielessä totta, että Kiina tuskin tulee enää koskaan kokeilemaan uudestaan esimerkiksi kollektivisointia, takapihamasuunoja tai lisenkolaista maanviljelyä. Syy sille, miksi tämänlainen lausunto esitetään, on ilmeisesti se, että oppikirjat yrittävät kääntää harppauksen tragedian voitoksi puolueelle. Tämän esitystavan

---

²¹ Oppikirjassa 6 suurta harppausta tosin kuvataan 'tuskalliseksi historian opetuksiksi' (jiàoyù chéngtòng de lìshǐ, 教育沉痛的历史) ja sitä ei saisi koskaan unohtaa. Neljässä oppikirjassa opetuksella on positiivisempi sävy.

mukaan harppaus opetti Kiinalle asioita, mitä se ei saa tehdä uudestaan, ja tämän ansiosta Kiina olisi ikään kuin viisaampi ja vahvempi harppauksen jälkeen. On merkillepantavaa, että 2000-luvun oppikirjat toistavat Maon sanomisia. Kuten kerroin työni alaluvussa ”Suuren harppauksen lopettaminen”, Mao esitti 7000 kaaderin kokouksessa, että puolue oli saanut kokemusta sosialismin rakentamisesta, ja sen takia Kiina oli harppauksen jälkeen vahvempi kuin sitä ennen. Tutkielmani siis osoittaa, että joissain asioissa Kiinan käyttämä retoriikka ei näytä olevan muuttunut mihinkään.

Oppikirjojen suurta harppausta käsittelevissä luvuissa siirretään usein huomio myös harppausta seuranneisiin vuosiin, ja tästä varmasti voimakkaimpana esimerkkinä on kirja 4:n diagrammi, joka esittää tuotannon kasvua vuodesta 1957 vuoteen 1965 (2007, 35).

KUVA 2: Diagrammi teräksen, kivihiilen, raakaöljyn, sähkön, ruokaviljojen, puuvillan ja uusien rautateiden tuotannon kasvu vuodesta 1957 vuoteen 1965 (kirja 4 2007, 35).

Diagrammista näkee, miten monen asian tuotanto moninkertaistui kyseisinä vuosina. Kyseinen diagrammi ei kuitenkaan kerro mitään itse suuresta harppauksesta, sillä

länsimaisenkin tulkinnan mukaan vuosien 1962–1966 *korjauskauden* aikana onnistuttiin korjaamaan harppauksen aiheuttamat taloudelliset ongelmat (Paltemaa & Vuori 2012, 131–132). Paljon relevantimpaa tietoa löytyy työni ”Suuresta harppauksesta johtuvat ongelmat” -luvussa käsittelemästäni kirja 2:n taulukosta (2006, 29). Jos kirja 4 haluaa osoittaa, miten hyvin Kiinan tuotanto nousi korjauskauden aikana, silloin diagrammissa kannattaisi verrata vuoden 1965 lukuja vasta esimerkiksi vuoden 1962 lukuihin. Näyttääkin siltä, kuin kirja 4:ssä oleva diagrammi yrittää peitellä sitä, miten huonosti Kiinalla meni suuren harppauksen aikana. On myös huomionarvoista, että vuoden 1965 ruokaviljojen tuotantoa ei ollut sen korkeampi kuin vuonna 1957.

Vastaten tiivistäen alaluvun pohjalta tutkimuskysymykseeni ”*kenen aloitteesta kampanja loppui?*”, kirjassa 4 (2007) kerrotaan Maon lopettaneen harppaus, kirjassa 1 (2005) Mao ja muu puolue, ja lopuissa kirjoissa mainitaan vain puoluejohto. On kuitenkin otettava huomioon, että kirjoissa 2 (2006) ja 6 (2013) nostetaan esille, että Maon toimesta harppausta alettiin hillitsemään.

4.8 Muita eroja ja yhtenäisyyksiä

Edellä esiteltyjen oppikirjojen sisältöjen lisäksi kirjoissa jätetään käsittelemättä muita puolueen kannalta arkoja ja merkittäviä historiallisia tapahtumia. Näitä on esimerkiksi suureen harppaukseen sisältynyt työhön pakottaminen väkivallalla. Kuten pro gradu -työni johdantoluvussa oletin, tämän kaltaisia puolueen huonoon valoon saattavia asioita ei käsitellä oppikirjoissa. Se, että valtion tekemiä rikoksia ei käsitellä oppikirjoissa, saattaa johtua Kiinassa käynnissä olevasta patrioottisesta opetuskampanjasta, jonka johdosta kouluopetuksen kautta oppilaista pyritään kasvattamaan puolueelle uskollisia

kansalaisia. Tämän kaltaisen tiedon levittäminen voisi aiheuttaa epäluottamusta korkeimpia hallintoelimiä kohtaan ja kääntyä näin puolueen tavoitteita vastaan.

Suuresta harppauksesta johtuneet kuolemat on jätetty kokonaan käsittelemättä historianopetuksessa – yhden kirjan pientä mainintaa lukuun ottamatta (kirja 4 2007, 34). Tämä maininta kuitenkin todistaa sen, että nälkäkuolemien mainitseminen ei ole täysin kiellettyä. Jos kuolemista mainitseminen ei kuulu puoluesensuuriin, onkin hyvä kysymys, miksi kaikkien muiden oppikirjojen kirjoittajat harjoittavat itsesensuuria. Luvussa ”Johdanto” käsittelemissäni lehtiartikkeleissa esiin tulleet asiat täsmäävät omien huomioideni kanssa sen suhteen, että kommunistisen puolueen historiasta ei kerrota kaikkea. Tätä voi kuvata pelon ilmapiiriksi, jolloin oppikirjojen tekijät harjoittavat itsesensuuria, ja vaatii rohkeutta käsitellä traagisia tapahtumia rehellisesti. Ehkä huomionarvoisimpana esimerkkinä sensuurista tutkimieni oppikirjojen osalta on se, että kahdessa teoksessa ei mainita lainkaan ruoan vähenemistä.

Seuraavaksi katson, mitkä suureen harppaukseen liittyvät negatiiviset asiat täsmäävät länsimaisen historiankirjoituksen kanssa. Näitä on esimerkiksi takapihamasuunat ja niihin liittyvät seikat (kts. takapihamasuunoista alaluku 4.2) sekä liioitellut satoluvut. Jokaisessa tutkimassani oppikirjassa mainitaan liioitellut satoluvut, mutta yhdessäkään kirjassa ei tarkenneta, miksi liioitellut satoluvut aiheuttivat ongelmia. Tämä johtui siitä, että pakko-otot suoritettiin prosentuaalisesti. Paikalliskaadereiden liioittellessa satolukuja, pakko-ottojen määrät nousivat entistä korkeammiksi, joten maanviljelijöille jäi vielä vähemmän ruokaa syötäväksi – tai ei yhtään (kts. alaluku 3.2.3). Oppikirjojen maininnat myös siitä, että tasapalkkaisuus – johon kuuluu kiinteästi yhteisomistus – lannisti ihmisten innon tehdä työtä, kohtaa myös länsimaisen tulkinnan. Totesin tutkielmani alaluvussa ”Suuresta harppauksesta johtuneet ongelmat”, että oppikirjat painottavat

harppauksen kansantaloudellista merkitystä. Tämä on tietenkin totta, jos harppausta lähestytään vain taloudellisista lähtökohdista. Tämä muutaman vuoden projekti maksoi Kiinalle huomattavia summia rahaa.

Länsimaisten lähteiden ja kiinalaisen tutkimusaineiston yhdeksi yhdistäväksi tekijäksi voi laskea myös sen, että niissä kummassakaan suuresta harppauksesta ei käytännössä löydetä mitään positiivista. Aiemmin mainittujen epämääräisten lausuntojen 'tärkeästä opetuksesta' lisäksi, oppikirjat eivät yhtä tapausta lukuun ottamatta löydä hyvää mainittavaa. Kirja 6 (2013, 24) esittää, että suuri harppaus johti aluksi joihinkin saavutuksiin, joilla se tarkoittaa 'kymmenen suuren rakennuksen' valmistumista (kts. alaluku 3.2.6). Oppikirja muistuttaa kuitenkin, että kolikolla on aina kaksi puolta, ja kyseiset rakennusprojektit vahingoittivat suuresti Kiinan taloutta, joten sekään ei laske rakennusten valmistumista kovin positiiviseksi asiaksi. Oppikirjan suhde Kiinan kansantasavallan 10-vuotisjuhlien kunniaksi valmistuneisiin massiivisiin 'kymmeneen suureen rakennukseen' ei siis eroa käyttämistäni länsimaisista lähteistä. Muut oppikirjat jättävät ne mainitsematta, josta voi päätellä, että muidenkaan kirjojen tekijät eivät ole katsoneet rakennuksia merkittäviksi tai positiivisiksi saavutukseksi. On mielenkiintoista, että 2000-luvun oppikirjoilla on tämän kaltainen asenne kyseisiin rakennusprojekteihin, sillä niiden valmistuessa ne olivat Maon suuri ylpeydenaihe (Dikötter 2010, 163).

Länsimaista tutkimuskirjallisuutta ja kiinalaisia oppikirjoja yhdistää myös niiden suhde terästuotantoon. Jokaisessa oppikirjassa kerrotaan joko, että elokuussa 1958 terästuotanto päätettiin kaksinkertaistaa saman vuoden loppuun mennessä, eli neljässä kuukaudessa tai, että terästä piti tuottaa 1070 tonnia samaisessa ajassa. Tämä johti takapihamasuunien käyttöön, mikä taas johti tietämiimme seurauksiin. Onkin totta, että tavoitteena oli kaksinkertaistaa teräksen tuotanto neljässä kuukaudessa vuonna 1958, mutta yhdessäkään

kirjassa ei kerrota, että lähitulevaisuudessa teräksen tuotanto tulisi kymmenkertaistaa (kts. alaluku 3.2.2). Oppikirjoissa kerrotaan siis lievennetty versio utopistisista tavoitteista. Tosin yksi länsimaisen historiantulkinnan kanssa täsmäävä esitys löytyy: kirja 1 kertoo, että Kiinassa asetettiin tavoitteekseen ohittaa Englanti kolmessa vuodessa alkuperäisen 15 vuoden sijasta (2005, 66) (kts. alaluvut 3.2.1 ja 3.2.2). Vaikka oppikirjassa ei kerrotakaan, millä saralla Englanti pitäisi ohittaa, on se tulkittavissa tässä yhteydessä terästuotannoksi.

Kahdessa oppikirjassa (kirja 4 2007, 36; kirja 5 2010, 23) puhutaan myös lähi-istutuksesta (käsitteelin lähi-istutusta alaluvussa 3.2.2), ja niissä vihjataan myös siihen suuntaan, että tämänlaisella viljelytavalla ei ole tieteen kanssa mitään tekemistä. Kirjoissa kerrotaan esimerkiksi, että ihmisiä neuvottiin viljelemään niin tiheästi, että edes kananmuna ei saa tippua viljelmien läpi maahan, jonka jälkeen oppilaille esitetään kysymys, onko tämä tieteellistä. Vaikka tämänlaiset kappaleet esiintyvätkin vain yksittäisissä kirjoissa, niin niillä on omalta osaltaan tärkeä tehtävä avaamaan oppilaiden silmiä suuren harppauksen tapahtumille ja ilmapiirille. Oppikirjoissa ei kuitenkaan kerrota sitä, että tämä Maon ajama toimintatapa johti satojen tuhoon ja siten ihmisten nälkäkuolemiin. Toisen lähi-istutusta käsittelevän oppikirjan samainen kappale (kirja 5 2010, 23) mainitsee ohimennen myös suuren harppauksen aikaisen lannoitteen hankkimisen. Kirja jättää tässäkin kohtaa mainitsematta, mitä tuona aikana lannoitteet tarkalleen ottaen tarkoittivat. Ihmiset purkivat savitiiliset rakennukset ja jauhoivat ne lannoitteeksi. Maaseudulla arviolta joka kolmas talo purettiin, ja tämänlaisen lannoitteen takia maa köyhtyi ja sato kärsi. (Kts. alaluku 3.2.2.)

Siitä huolimatta, että kaikissa tutkimissani oppikirjoissa kerrotaan, että suuri harppaus ja kansankommuunit olivat pahoja epäonnistumisia ja virheitä, niissä käsitellään historiaa

kapeasti näkökulmasta. Oppikirjat esittävät tapahtumat puolueen kannalta vähemmän epämieluisalla tavalla ja ne jättävät monet länsimaisen historiantutkimuksen esittämät ongelmalliset tapahtumat kokonaan tai osittain käsittelemättä. Tämä taas johtuu teoriani mukaan poliittisista syistä. Käsittelem tätä tutkielmani ”Johtopäätökset”-luvussa.

Siitä huolimatta, että oppikirjoissa on jätetty tietyt asiat käsittelemättä, on oppikirjoissa tehtäviä, joissa kuuluu haastatella isovanhempia suuren harppauksen tapahtumissa.

4.9 Oppilaille suunnatut tehtävät

TAULUKKO 6: Oppilaiden kannustaminen aktiivisuuteen.

Aktiivisuuden teema	Kirja 1	Kirja 2	Kirja 3	Kirja 4	Kirja 5	Kirja 6
Mieti itsenäisesti	X	X		X	X	X
Keskustele luokkatoverien kanssa	X	X	X	X	X	X
Haastattele isovanhempia tai muita vanhuksia		X	X	X		

Kuten taulukossa kuvataan, jokaisessa oppikirjassa oppilaita ohjataan itsenäiseen ajatteluun ja ajatusten vaihtoon luokkatoverien kanssa kirjojen antamien teemojen pohjalta. On myös merkittävää, että joka toisessa oppikirjassa on osio, joka ohjeistaa kotitehtävänä haastatella suuren harppauksen aikana eläneitä ihmisiä. Oppikirjojen keskusteluihin ja pohdintoihin kannustavat kohdat ovat useimmiten oppikirjojen

sivupaneeleissa, kun taas isovanhempien haastatteluosuudet ovat lukujen lopussa erillisessä osassa. Pohdintojen ja keskustelujen aiheet liittyvät usein esimerkiksi siihen, olivatko harppauksen ajan ylikannustavat puheet järkeviä, oliko viisas ratkaisu asettaa koko Kiinan maanviljelijät asumaan kansankommuuneihin hyvin lyhyessä ajassa Kiinan omaamatta omaa kokemusta ja mikä oli suuren harppauksen ja kansankommuunien tärkeä opetus Kiinalle. Isovanhemmilta neuvotaan kysymään suureen harppaukseen ja kansankommuuneihin liittyviä kokemuksia ja muuta tietoutta, ja miten heidän näkemyksensä eroavat niistä tänä päivänä verrattuna tapahtuma-aikaan.

Kirjojen tehtävät ovat ristiriidassa esimerkiksi Chinetin (kts. alaluku 2.2) lausunnon kanssa siitä, että Kiinan opetuskuulttuuri perustuisi asioiden ulkoa muistamiseen, jolloin omalle näkökannalle ei jätetä tilaa. Käyttämättä tästä aiheesta minkäänlaista akateemista tutkimusta, en ota sen enempää kantaa siihen, kuinka usean opettajan johdolla oppikirjojen ohjeet toteutuvat tehtävien osalta. Sillä ei ole sen enempää merkitystä, vaikka Kiinassa olisi suurempana trendinä se, että opettajat keskittyisivät oppikirjojen runkoteksteihin, joka valmentaa oppilaita paremmin lukion pääsykokeisiin, jättäen ylimääräiset pohdinnat, keskustelut ja haastattelut pois. On kuitenkin mahdollista, että Kiinassa löytyy historianopettajia, jotka näkevät itsenäisen pohdinnan, erilaiset oppilaiden näkökulmat ja oppikirjojen ulkopuolelta tulevan aikalaistiedon tärkeäksi, jolloin heidän oppilaansa toteuttavat oppikirjojen ohjeita.

Isovanhempien haastattelut, ja sitä mahdollisesti seuraava haastattelujen tulosten käsittely luokassa, on mielenkiintoinen seikka, koska sillä saattaa olla laajempaa yhteiskunnallista merkitystä. On nimittäin mahdollista, että isovanhempien kokemukset ja näkemykset tapahtumista poikkeavat merkittävästi Kiinan virallisesta totuudesta, sillä Kiinassa on miljoonia suuren harppauksen takia nälkäkuoleman partaalla olleita, vainottuja,

kidutettuja ja läheistensä menettäneitä ihmisiä. Isovanhempien kertomukset saattavat siten erota merkittävästi Kiinan virallisesta totuudesta, jota yritetään juurruttaa oppilaiden mieliin oppikirjojen avulla.

Vaikka vain pieni osuus Kiinan kahdeksaluokkalaisista tekisi tämänlaisia haastatteluja, tämän kaltaisten tehtävien olemassaololle ei voi olla antamatta arvoa. Sillä, vaikka suuri osa kiinalaisista uskoi, että puoluejohto, eritoten Mao, ajatteli suuren harppauksenkin aikana aina kaikkien kiinalaisten parasta, ja sorto johtui paikalliskaaderien omista ratkaisuksista (kts. esim. Dikötter 2010, 222), Kiinasta löytyi myös ihmisiä, jotka toivoivat koko Kiinan kansantasavallan romahtamista muun muassa Kiinan tasavallan maihinnousun avulla (Paltmaa & Vuori 2012, 144; Dikötter 2010, 220). Jos oppikirjojen ohjeita noudattavan Kiinan kansantasavallan romahdusta toivoneen isovanhemman lapsenlapsi haastattelisi häntä, siitä voisi seurata vaikea keskustelu. Jos tämän kaltaiset lausunnot leviäisivät luokkahuoneisiin, on vain vaikea arvioida sen seurauksia. Vaikka unohtaisimme kaikkein radikaaleimmat vihapuheet puoluetta kohtaan, isovanhempien kertomukset suuresta harppauksesta ja kansankommuuneista saattavat poiketa joka tapauksessa merkittävästi oppikirjojen antamasta kuvasta. Oppikirjoissa ei joko nähdä tarpeelliseksi tai uskalleta esittää sitä, että Kiinassa toteutetusta politiikasta aiheutui nälänhätää, paikalliskaaderien toimeenpanemaa väkivaltaa ja tietoista ruoan epäämistä. Joka tapauksessa, oppikirjojen tehtävät huomioon ottaen, vaikuttaa siltä, että opetusministeriö ei ainakaan oppikirjojen tehtävien ohjeistamisen osalta pyri vaikenemisen kulttuuriin, vaan kannustaa oppilaita keskustelemaan epämiellyttävistäkin asioista, jotka johtuivat kommunistisen puolueen tekemistä virheistä.

Mitä merkitystä isovanhemmille itselle voi olla vaikeista asioista keskustelemisesta, johon on tässä tapauksessa kannustettu opetusministeriön hyväksynnällä? Ulla-Maija

Peltonen käsittelee tutkimuksessaan *Muistin paikat* Suomen sisällissodan mentaalista ja konkreettista henkilökohtaisen ja julkisen muistamisen ja unohtamisen prosesseja. Hän esittää, että on ongelmallista, että jotkut maat yrittävät unohtaa väkivaltaisia yhteiskunnallisia konflikteja, koska niissä osallisena olleet ihmiset eivät yksinkertaisesti itse pysty unohtamaan tapahtumia. Peltosen mukaan on välttämätöntä nostaa väkivaltaisuudet yksityiseltä tasolta julkiseen käsittelyyn. Välttämättömiin asioihin kuuluu hänen mukaansa myös vastuun ottaminen ja pyrkiminen oikeudenmukaisuuteen ja totuuteen. Väkivallan jättämän trauman purkaminen edellyttää muistamista ja trauman aiheuttajan kriittistä kohtaamista. Joukkotuhon jälkeiseen selviytymiseen oleellisesti liittyvään totuuteen pyrkimiseen kuuluu keskeisesti julmuuksista kertominen, moraalisen oikeudenmukaisuuden tuottaminen ja historiallisten asiakirjojen tuottaminen tutkimusta varten. (2003, 9–10, 255–256.) Traumojen purkamisessa isovanhempien haastattelemineen kuuluu siis oleellisesti julmuuksista kertomisen piiriin. Jos Kiinassa haluttaisiin alkaa systemaattisesti purkamaan suuren harppauksen jättämiä traumoja, kärsimystä kohdanneiden ihmisten keskusteluun mukaan ottaminen olisi siis keskeistä. Peltonen kuitenkin muistuttaa, että on oltava varovainen mitä asioita voidaan käsitellä avoimesti, sillä traumoja aiheuttaneita asioita käsiteltäessä ihmiset saattavat tuntea ne loukkaavina, tyrmistyttävinä, kauhistuttavina ja pelottavina. Monelle ihmiselle on vaikeata kohdata traumaattisten kokemusten aiheuttamaa tunnetta syyllisyydestä ja vastuullisuudesta, ja siksi niistä halutaan vaieta. (Em. 10.) Tämä huomioiden on mahdollista, että oppilaiden tekemät oppilaiden tekemät isovanhempien tai muiden harppauksen aikana eläneiden ihmisten haastattelut eivät nekään automaattisesti kerro koko totuutta, sillä liian suurista traumoista saatetaan haluta vaieta.

Keskusteleminen tämänkin mittaluokan tapahtuman aiheuttamista traumaattisista asioista näyttäisi Maija Peltosen sanoman perusteella olevan katastrofin uhrien kannalta kaiken

kaikkiaan tärkeää, mutta toinen kysymys on se, onko se kommunistisen puolueen kannalta edullista. Vaikuttaa siltä, että koulukirjojen tekijät eivät pelkää, että puolueen sanelema virallinen historia voi saada rinnalleen myös toisenlaisen version tapahtumista, eli isovanhempien kertoman historian, joka saattaa olla lähempänä länsimaisen historiankirjoituksen kanssa. Puolue ei näytä pelkäävän myöskään aroista asioista keskustelemisesta mahdollisesti johtuvia haavojen aukeamisia ja vaiettujen traumojen aiheuttamia tunteenpurkauksia.

Hypoteesini, *oppikirjat eivät kannusta oppilaita itsenäiseen ajatteluun*, ei pidä paikkansa. Toinen asia on se, kuinka laajasti Kiinassa toteutetaan historian oppikirjojen tehtäviä. Tähän tutkielmani ei pysty vastaamaan.

4.10 Katsaus oppikirjojen kuviin

Tutkin seuraavaksi oppikirjojen kuvia, ja keskityn tässäkin alaluvussa erityisesti Maon representaatioon.

Frank Dikötterin mukaan suuresta harppauksesta ei ole tietävästi olemassa muita kuin propagandaksi tarkoitettuja valokuvia (2010, kuvaliitteet). Jos näin on, kuva-analyysin tekeminen oppikirjoissa olevista kuvista ei ole kovin hedelmällistä, sillä myös oppikirjoissa esiintyvät kuvat ovat pakostikin propagandakuvia – halusivat kirjojen tekijät sitä tai eivät. Toisaalta, vaikka suuren harppauksen ajoilta löydettäisiinkin muitakin kuin propagandakuvia, niitä käytettäisiin todennäköisesti hyvin valikoidusti oppikirjojen materiaalina. Se, mitä on päätetty jättää mainitsematta tekstissä, ei tietenkään voida paljastaa myöskään kuvissa.

TAULUKKO 7: Valokuvat suurta harppausta käsittelevissä luvuissa.

Valokuvat	Kirja 1	Kirja 2	Kirja 3	Kirja 4	Kirja 5	Kirja 6
Valokuvia yhteensä	7	4	1	1	7	9
Mao Zedong	2	1	0	0	2	4
Mao kuvan keskiössä	1	1	0	0	2	2
Mao hymyilee	2	1	0	0	1	3
Mao, taustalla runsas sato	0	0	0	0	1	1
Kuvat sanomalehdistä	2	1	0	0	1	1

Kuten taulukko osoittaa, monet suuren harppauksen kuvista käsittelevät Maoa, yhdeksän kuvaa 32:sta²², ja näistä seitsemässä hän hymyilee. Mao esiintyy kuvissa useammin kuin kukaan muu henkilö tai asia. Kuvat ovat myös hyvä tapa luomaan puolueen haluamia mielikuvia oppilaiden mielissä, koska kuvat luovat tehokkaasti tunteita. Jos näkee kuvia hymyilevästä Maosta esimerkiksi keskustelemassa muiden hymyilevien maanviljelijöiden kanssa tai pitämässä puheita, on vaikea kuvitella, että hän olisi ollut esimerkiksi Frank Dikötterin kuvaama ihmisuhreista välittämätön henkilö (2010, xiii). Iloisilla kuvilla oppikirjat voivat luoda positiivisia tunteita.

---

²² Kuvien lisäksi oppikirjoissa on kaksi diagrammia, joita olen käsitellyt pro gradu -työni aikaisemmissa alaluvuissa. En laskenut niitä osaksi tässä alaluvussa käsittelemiini valokuviin.

毛泽东在河北徐水县视察

KUVA 3: Mao Zedong tarkastuskäynnillä Hebein provinssin Xushuissa (kirja 1 2005, 67).

Iloiset kuvat eivät rajoitu pelkästään Maoon, vaan myös muita johtajia kuvataan hymyilemässä joko yksin tai Maon seurassa. Kuvateksteissä usein myös kerrotaan, että johtajia käsittelevät kuvat kertovat siitä, kun he ovat korjaamassa suureen harppaukseen liittyviä ongelmia, joko maaseudulla kansan parissa tai sitten esimerkiksi 7000 kaaderin kokouksessa.

KUVA 4: Mao Zedong, Liu Shaoqi, Zhou Enlai, Zhu De, Chen Yun ja Deng Xiaoping 7000-kaaderin kokouksessa (kirja 5 2010, 26).

Oppikirjoissa on kaksi tapausta (kirja 5 2010, 25; kirja 6 2013, 25), joissa valokuvan taustalla on reheviä satoja. Kyseiset kuvat eivät ole ristiriidassa ainoastaan länsimaisen tulkinnan, vaan myös valtaosan kiinalaisten oppikirjojen kanssa – mukaan lukien oppikirjat, joissa ne esiintyvät ²³. Ottaen huomioon oppikirjojen runkotekstit, kuvateksteissä olisi voitu muistuttaa, että viljavat pellot olivat vain tavoite, mutta tavoitteessa epäonnistuttiin. Koska näin ei ole, mieleen tulee eittämättä ajatus, että kuvien

---

²³ Kuvat ovat oppikirjoista 5 ja 6. Kirjassa 5 kerrotaan ihmisten elintason laskusta (2010, 24) ja kirjassa 6 ruoan ja muiden asioiden merkittävästä pulasta (2013, 27).

tarkoituksena on jättää oppilaiden mieliin kuva hyvistä sadoista suuren harppauksen yhteydessä. Joka tapauksessa tämän tapaisia kuvia voi pitää harhaan johtamisena.

1958年毛泽东
在河南农村视察

KUVA 5: Mao Zedong tarkastuskäynnillä maaseudulla Henanin provinssissa vuonna 1958 (kirja 6 2013, 25).

Oppikirjojen toiseksi suurin kuvien aihe on kuvat sanomalehdistä, joita on yhteensä viisi, neljässä eri oppikirjassa. Kyseisten kuvien funktio on se, että ne osoittavat sanomalehtien olleen satoja ylikorkeisiin tavoitteisiin yllyttänyt taho. Vaikka media on totalitaristisessa järjestelmässä täysin puolueen kontrollissa, oppikirjojen kuvat satoja liioittelevista sanomalehdistä saa kuitenkin siirrettyä johtajien vastuuta satojen liioittelun osalta kasvottomille sanomalehdille. Kuten totesin tutkielmani alaluvussa ”Syyt suuren harppauksen ja kansankommuunien epäonnistumiselle”, myöskin oppikirjojen runkotekstit kertovat samaa tarinaa: kirja 4 (2007) lukuun ottamatta, kaikkien muiden kirjojen runkoteksteissä painotetaan, että sanomalehdet yllyttivät liioitteluun.

Sanomalehtien kuvia voitaneen siis pitää johtajien kasvojen puhdistuksena, oppikirjojen siirtäessä vastuuta lehdille.

KUVA 6: Satoja liioitteleva lehtiartikkeli. Sen otsikossa kerrotaan, että riisisato on ollut yli 36 900 jin:iä (jīn, 斤) eli yli 18 450 kiloa yhtä mu:ta (mǔ, 亩) eli noin 6,7 aaria kohden (kirja 6 2013, 23).

Kaiken kaikkiaan oppikirjojen kuvat kertovat samaa tarinaa kuin lukujen tekstitkin: sen aikaiset johtajat olivat hyväntahtoisia, mutta itse kampanja ei ollut eduksi Kiinalle. Kuvat hymyilevistä johtajista, hymyilevistä maanviljelijöistä ja rehevistä pelloista levittää positiivista kuvaa suuresta harppauksesta. Oppikirjojen sivuilla olevat kuvat ylikorkeista tavoitteista yllyttävistä sanomalehdistä sen sijaan onnistuu siirtämään lehdistölle johtajien vastuuta suuren harppauksen ongelmiin aiheuttaneista syistä.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Yhteenvedon voidaan mainita, että kiinalaiset oppikirjat muodostavat suuresta harppauksesta kuvan tapahtumana, jolloin ihmiset asetettiin asumaan kansankommuuneihin, joiden ideaalina olisi ollut tarjota kaikille ilmaiseksi ruoka ja muut elämiseen tarvittavat perustarpeet. Tämä ei kuitenkaan toteutunut. Kansankommuuneissa toteutettu yhteisomistus ja tasapalkkaisuus vaikuttivat ihmisten motivaation tehdä työtä. Terästeollisuuden kasvattamisen takia miljoonat ihmiset ohjattiin valamaan terästä takapihamasuunoissa. Tällä tavalla tuotettu teräs oli kuitenkin usein käyttökelvotonta. Maanviljelyksessä liioiteltiin viljasatojen määriä, mikä aiheutti ongelmia. Suuren harppauksen aikana kansantalous ja ruoantuotanto laskivat. Nälänhätää ei kuitenkaan esitetä tapahtuneen. Välikirkolla Neuvostoliiton kanssa ja luonnonkatastrofeilla ei ollut paljoa vaikutusta tapahtumiin. Puolueen havaittua ongelmia, se muutti politiikkaa, ja sai asiat kuntoon.

Tutkielmani alussa esittämäni tutkimuskysymykseen ”*poikkeako suuren harppauksen käsittely ja esitys länsimaalaisesta historian tulkinnasta?*”, voi vastata tutkimukseni pohjalta. Oppikirjat eroavat merkittävästi tietyissä aihepiireissä länsimaisesta historiankirjoituksesta. Vastasin myös kaikkiin tutkielmani osakysymyksiin pro gradu -työni luvussa ”Kiinan oppikirjojen analyysi”.

Hypoteesini pitävät paikkansa vain kahdessa tapauksessa: *Maon arvoa ei alenneta missään yhteydessä ja suurta harppausta käsitellään hienovaraisesti*. Nämä toteutuivat jokaisen oppikirjan kohdalla. Toisin kuin oletin, oppikirjoissa suurta harppausta

käsitellään yhtä kirjaa lukuun ottamatta²⁴ usean sivun verran ja monella osa-alueella. Nekin oletukset, että oppikirjoissa ei mainittaisi suuren harppauksen aikana olleen ongelmia, ja että kommuuneissa tarjottaisiin ilmaista ruokaa, eivät pitäneet paikkaansa. Suuren harppauksen aiheuttamia suurimpia ongelmia, eli nälänhätää ja väkivaltaa, ei kuitenkaan mainita.

Hypoteesini, että oppikirjoissa ei juuri käsiteltäisi suurta harppausta, ei siis pidä paikkansa. Ellei kaikille, niin valtaosalle kahdeksannen luokan historian tunneilla käyneille tulee tutuksi Kiinan tavoitteet kaksinkertaistaa metallin tuotanto neljässä kuukaudessa, lähes sadanmiljoonan ihmisten käyttämät takapihamasuunat, niissä tuotettu huono teräs usein omia metalliesineitä sulattamalla, metsien hävittäminen masuunien polttoaineeksi, valtavasti liioitellut viljasadot, valtavat kansankommuunit, omaisuuksien takavarikot, tasapalkkausjärjestelmä ja niin edelleen. On väärin sanoa, että oppikirjat eivät käsitelisi suurta harppausta ja siitä johtuneita ongelmia lainkaan, sillä niiden mukaan harppaus oli tuhoisa ihmisille, maalle ja puolueelle. Tutkimustulokseni mukaan oppikirjojen painottamat asiat ovat kuitenkin länsimaiseen tutkimukseen verrattuna hyvin valikoivia, yksipuolisia ja asioita tarkastellaan eri näkökulmista. Kiinalaisissa oppikirjoissa painotetaan esimerkiksi erityisesti taloudellista puolta, ja ne jättävät huomiotta monet muut seikat, jotka länsimaisessa tutkimuksessa nähdään tärkeänä tai olennaisempana.

Suurin ero käyttämieni länsimaisten lähteiden ja kiinalaisten oppikirjojen välillä liittyy kuolemiin. Kymmenien miljoonien kiinalaisten nälkäkuoleman mainitsematta jättäminen jokaisessa oppikirjassa on varmasti tietoinen valinta. Neljässä oppikirjassa puhutaan

---

²⁴ Kirja 3:ssä (2006) suura harppausta käsitellään tekstin osalta vain kahden sivun verran, minkä lisäksi on tehtäviä.

ruokavajeesta, mutta niissäkään ei kerrota siitä johtuneesta nälänhädästä. Jos nälkäkuolemat olisivat olleet suuren harppauksen aikana paljon vähäisempiä, niiden mainitsematta jättäminen voisi olla ymmärrettävää. Suuresta harppauksesta aiheutui kuitenkin maailmanhistorian suurin nälänhätä, jonka mainitsematta jättäminen tekee kiinalaisten oppikirjojen näkökulmasta hyvin yksipuolisen. Reader toteaa teoksessaan *Peruna: eräs maailmanhistoria*, että Mao onnistui salaamaan nälänhädän koko maailmalta (2009, 334). Tämän puolesta puhuu myös Mikko Valtasaaren vuonna 1969 julkaistu teos *Nouseeko aurinko idästä*, jossa hän kirjoittaa, että vaikka Kiinan maataloustuotanto putosi reilusti vuosina 1959 ja 1960 vuoden 1958 hyvään satoon verrattuna, ei Kiinassa koettu nälänhätää (1969, 17). Samanlaisen kuvan voi saada lukemalla Kiinan 2000-luvun historian oppikirjoja. Kun suuren harppauksen aikana ja sen jälkeen puolue, erityisesti Mao, ei halunnut menettää kasvojaan, nälänhätää ei tunnustettu. Tutkielmani osoittaa, että Maon ja muiden suuren harppauksen ajan johtajien kasvojen suojelemista jatketaan myös tänä päivänä. 2000-luvun oppikirjat muistuttavatkin harppauksen ajan puheita: ruokatilanteen vaikeus myönnetään (neljässä oppikirjassa), mutta sanaa nälänhätä ei lausuta ääneen yhdessäkään. Tämä asia huomioon ottaen on kuitenkin ristiriitaista, että oppikirjat kannustavat oppilaita Kiinan opetusministeriön luvalla hakemaan tietoa muualta, eli haastattelemalla isovanhempia virallisen koulutehtävän muodossa. Tällöin on mahdollista, että osa oppilaista saa tietää Kiinassa tapahtuneista epämiellyttävistä asioista, joista itse oppikirjoissa ei saa puhua.

Aikaisempi tutkimus on osoittanut, että nykyajan oppikirjat eivät ihannoiluokkataistelua (kts. alaluku 1.4). Myös omassa tutkimuksessani nähdään, että Kiinan historian oppikirjojen suurta harppausta käsittelevissä luvuissa ei esiinny ihannointia Maon ajaman taloudellisten luokkien poistamisen tai muidenkaan kommunististen ajatusten suhteen. Omassa tutkielmassani on tullut itse asiassa esille, että ihmisten täydellistä taloudellista

tasa-arvoistamista, kuten tasapalkkausta ja takavarikoita, pidetään yhtenä suurimmista suuren harppauksen ongelmien luojaista. Mielenkiintoista on myös se, että niissä kirjoissa, joissa mainitaan Maon huomanneen kommunismin liittyvät ongelmat ja alkaneen vastustamaan niitä, jätetään mainitsematta, että Maon aikomuksena ei ollut koskaan luopua lopullisesti kommunismin siirtymisestä. Tässä asiassa voi hyvin näkyä Kiinan talouspolitiikan muuttuminen Maon kuoleman jälkeen. Kun oppikirjat antavat ymmärtää, että puhdas kommunismi ei olisi ollut Maon suunnitelmien taustalla, silloin pienennetään hieman eroa Maon ajatusten ja hänen kuoleman jälkeisen politiikan välillä. Tässä kohtaa ei opiskella historiaa vaan tämän päivän puolueen käyttämää politiikkaa. Kuten nälänhätien suhteen, oppikirjat pystyvät tekemään myös tämän syyllistymättä suoranaiseen valehteluun, ne vain jättävät mainitsematta epämiellyttäviä asioita. Kiinan historian oppikirjoja verratessa länsimaisiin historiankirjoihin tulee mieleen se, että totuus on sekä poliittista että polyfonista (kts. esim. Karisto & Seppälä 2004, 107–108).

Kuten totesin ”Johdanto”-luvussa, tekemäni tutkimus saattaa auttaa ymmärtämään, *millä tavalla kiinalaiset näkevät oman lähihistoriansa ja mistä tämä johtuu*. Uskon, että tutkielmani on omalta osaltaan onnistunut vastaamaan tähän. Kiinalaiset, jotka aidosti uskovat siihen, että Mao Zedongin pääprioriteettina oli jopa suuren harppauksen aikana taata kiinalaisille maanviljelijöille parhaat mahdolliset oltavat, ei johdu ainakaan siitä, että he eivät olisi osallistuneet peruskoulun historian tunneille.

On kuitenkin syytä huomioida, että suuren harppauksen osalta voitaisiin käyttää vielä kovempaa sensuuria. Esimerkiksi yhdessäkään tutkimassani oppikirjassa ei löydy mainintaa vuoden 1989 Pekingin opiskelijamielenosoituksista. Mielenosoituksia ei mainita yhdessäkään kirjojen luvuista, eikä myöskään jokaisesta oppikirjasta löytyvästä aikajanasta. Aikajana kuvaa Kiinan historian merkittävimpiä tapahtumia joko vuodesta

1945 tai 1949 viime vuosiin saakka, mutta jokaisessa tapauksissa vuosi 1989 on jätetty tyhjäksi. Tähän verrattuna on merkittävää, että suurelle harppaukselle on omistettu usea sivu, eikä sitä ole kokonaan pyyhitty pois historiankirjoista.

Oppikirjoissa käytetään runsaasti eufemismeja eli kiertoilmauksia epämiellyttävästä asiasta. Nälänhädän sijasta puhutaan siitä, että ihmiset kohtasivat vaikeuksia, harppauksesta koitui vakavia seuraamuksia, tai että ihmisten elintaso laski. Kirjoissa asioista ei siis puhuta niiden oikeilla nimillä, vaan totuutta peitellään käyttämällä epäsuoria sanontoja suorapuheisuuden sijasta. Kiinan oppikirjojen maininnoista ei saa suuresta harppauksesta samanlaista kuvaa kuin mitä länsimaiset teokset välittävät. Tämän tapainen käytäntö on ominaista propagandalle, jota Kiina pystyy harjoittamaan sen järjestelmän totalitaristisen luonteen ansiosta. Oppikirjat eivät kuitenkaan väitä mitään asiaa tapahtuneen tai olematta tapahtumatta, mikä olisi ristiriidassa länsimaisen tulkinnan kanssa. Toisin sanoen, yksikään oppikirja ei esimerkiksi väitä, että Kiinassa ei olisi ollut nälänhätää, ne vain jättävät sen sanomatta. Asioiden mainitsematta jättäminen liittyy myös muihinkin ikäviin asioihin. Oppikirjoissa kerrotaan esimerkiksi, että tasapalkkaus ynnä muu sellainen lopetti ihmisten innon työntekoon ja sosialismin rakentamiseen. Ne jättävät kuitenkin mainitsematta, että tämän johdosta ihmiset pakotettiin työhön vaikka väkivallalla tai ruoan epäämisellä (kts. alaluku 3.2.3). Pelkistetysti voidaan sanoa, että jos suurta harppausta käsittelevässä luvussa kerrottaisiin suoraan nälänhädästä, ihmisten sorrosta ja Maosta niiden aiheuttajana, oppikirjojen diskurssi muistuttaisi hyvin paljon länsimaista tulkintaa. Tällöin Kiinan historian oppikirjat olisivat länsimaisesta näkökulmasta katsottuna rehellisiä yhdessä Kiinan kansantasavallan historian kipeimmässä kohdassa.

Oppikirjoja tutkiessa on tärkeä tuntea ne yhteiskunnalliset olosuhteet, joiden vallitessa niitä on kirjoitettu. Kiinassa alkoi sosialistisen ideologian uskonkriisi 1980-luvulla, ja nationalismia voidaan pitää tänä päivänä sosialismin korvaajana käytännöllisellä tasolla, sosialismin jäädessä vain terminologian tasolle. Nationalismin kasvattamista puolue tarvitsee valtansa säilyttämiseen, ja oppikirjat on valjastettu osaksi tätä kampanjaa. Kuten tutkielmani osoittaa, tämä näkyy Kiinan historian oppikirjoissa kommunistisen puolueen merkittävimpien virheiden kertomatta jättämisenä suuren harppauksen suhteen.

Puolueella on edelleen käytössä kaikki totalitaristisen valtion keinot, joita se voi käyttää valta-asemansa säilyttämiseen. Se, että se on ottanut oppikirjat osaksi tätä prosessia, on tietenkin puolueen kannalta järkevää, sillä kuten totesin alaluvussa ”Miksi tutkia oppikirjoja?”, oppikirjojen sisällöllä on erittäin suuri vaikutus ihmisten arvoihin ja ideologiaan. Oikeuttaakseen oman valtansa, nykyinenkin hallitus esittää Kiinan olevan sosialistinen valtio, joten sillä on tämän johdosta edelleen Maon painolasti kannettavanaan. Kun länsimaisesta historiantulkinnasta saa sellaisen kuvan, että Kiinan kansantasavallan perustaja Mao Zedong oli hirmuhallitsija, niin oppikirjojen mukaan puolue, Mao mukaan lukien, on ollut aina kansaa rakastava ja kansan parasta ajatteleva taho, joka vain kokemattomuuttaan kompuroi matkalla rakentaessaan kiinalaisten hyvinvointia. Jos oppilaat opiskelisivat nykyisten oppikirjojen sisällön sijasta käyttämäni länsimaisten lähteiden mukaista tietoa, heistä ei välttämättä kasvaisi samalla tavalla kotimaataan ja puoluetta rakastavia ihmisiä. Rehellinen historiankirjoitus saattaisi siten vähentää ihmisten luottamusta puolueeseen. Nykyisellä tavalla kirjoittaa historiaa, jolloin oppikirjat ovat omalta osaltaan pitämässä yllä kulissia kansantasavallan johtajien hyvydestä, puolue saa ihmiset taakseen ja luottamaan kansantasavaltaan. Kiinalaiset voivat siis olla ylpeitä kansantasavallasta ja sen entisistä johtajista senkin jälkeen, kun he ovat opiskelleet suuresta harppauksesta. Tämä tietenkin lujittaa nykyisen hallituksenkin

valta-asemaa. Täten, vaikka sosialismin ajaminen ei olekaan enää puolueen päämääränä, koska nykyisen hallituksen ja Maon ajatukset esimerkiksi talouspolitiikasta eivät kohtaa, oppikirjat eivät näytä haluavan kertoa koko totuutta siitä, mitä kiinalaiset joutuivat kohtaamaan Kiinan pyrkiessä kommunismiin monta kymmentä vuotta sitten. Kirjojen kaunistelemat osuudet Maosta eivät siten johdu siitä, että Kiinassa yritettäisiin vielä edistää maolaisuutta, vaan sillä on puhtaasti patrioottinen ulottuvuus.

Totalitaaristen poliittisten järjestelmien mallien ohjaama analyysi oppikirjoista osoittaa omalta osaltaan käytännön tasolla todeksi myös Paltemaan ja Vuoren esityksen siitä, että kiinalaisten on edelleen näyteltävä tukevansa sosialismia itse uskomatta siihen (kts. alaluku 1.6.2). Samoin tutkimani oppikirjat puhuvat sosialismin rakentamisesta, vaikka ne samaan aikaan kritisoivat ääriivasemmistolaisuuden käytäntöjä, kuten tasapalkkausta, yhteisomistusta ynnä muuta sellaista. Oppikirjat esittävät täten, että täydellisen kommunismin luonti oli väärä suunta Kiinalle. Koska kommunistinen puolue ei halua kritisoida oppikirjoissa Maon ajatuksia kommunismin rakentamisen suhteen vääriksi, oppikirjoissa annetaan sellainen kuva, että Maokin olisi loppupeleissä siirtynyt vastustamaan kommunistista politiikkaa. Tämä siitä huolimatta, että länsimaisen tulkinnan mukaan Mao yritti loppuun asti muuttaa Kiinaa kommunistiseksi, mutta hän oli aika ajoin pakotettu irtautumaan siitä.

Useimmat oppikirjat esittävät, että suuri harppaus oli tärkeä opetus Kiinalle (kts. alaluku 4.7). On tietenkin kyseenalaista, että jotain tapahtumaa voidaan kutsua tärkeäksi opetuksiksi, joka on johtanut nälänhätään ja jopa kannibalismiin (esim. Dikötter 2010, luku 26). Aivan kuin olisi oikeutettua, että kymmenet miljoonat ihmiset uhrautuivat kommunistisen puolueen hyväksi, jotta se oppi mitä kannattaa ja mitä ei kannata tehdä.

Kuten Wangin tutkimus (2008) esittää, patrioottisen opetuskampanjan aikana oppikirjojen tärkeä teema on se, miten paljon Kiina oli kärsinyt ulkovaltojen takia Kiinan kansantasavallan perustamista edeltäneen sadan vuoden aikana. Tämänkään takia oppikirjat eivät voi paljastaa, että kiinalaisten kärsimys ei itse asiassa loppunutkaan kommunistien valtaannousuun, vaan se jatkui entistäkin voimakkaammin vielä Maon aikana. Tutkielmani puhuu sen puolesta, että Wangin (2008) esittämän nöyryytysten jakson ja kommunistisen puolueen saavutusten painottamisen lisäksi kansallistunteen vahvistamiseen tähtäävä keino on puolueen tekemien virheiden ja itse aiheuttamien ongelmien vähätteleminen. Tämä tapahtuu oppikirjoissa mainitsematta pahimpia virheistä johtuneita seuraamuksia, ja painottamalla puolueen merkitystä mainittujen virheiden korjaajana.

Loppuyhteenvedonationalismin pohjalta voidaan poimia kolme teemaa sen pohjalta, mitä oppikirjojen halutaan sanoa oppilaille:

1. Mao ja muu puoluejohto ajatteli kansan parasta.
2. Suuresta harppauksesta aiheutui ongelmia, mutta ne olivat lähinnä taloudellisia ja ne opettivat Kiinaa.
3. Kommunistinen politiikka oli osa ongelmien aiheuttajista.

Ensimmäinen teema johtuu siitä, että koska kommunistinen puolue vaalii edelleen Kiinan kansantasavallan perustajan kuvaa, niin puolue peittelee aikaisempien johtajien tekemiä virheitä, jotta puolueen kokonaiskuva säilyisi mahdollisimman hyvänä ihmisten mielissä. Tämä johtaa seuraavaan teemaan, eli siihen, että puoluejohdon kasvojenkiillotuksen takia

kirjat eivät halua tallentaa oppilaiden muistiin puolueen toimista johtuneita tragedioita. Oppikirjat eivät tee tätä suoranaishalla valehtelulla, vaan esimerkiksi asioiden sanomatta jättämisellä. Kolmas teema on vastaavasti sen seurausta, että nykyisen puolueen talouspolitiikka on erilaista kuin Maon aikainen. Tämä näkyy oppikirjoissa kommunistisen politiikan arvosteluna. Viimeinenkin teema on osa sitä kokonaisuutta, jossa Kiina on siirtynyt painottamaan sosialististen käytäntöjen sijasta nationalismia. Kiinan talouspolitiikkaa ei ohjaa sosialismin aate, vaan isänmaan vaurastuttaminen tapahtuu pragmaattisesti.

Näen, että tutkielmani on siinä mielessä merkittävä, että tämän tapaista akateemista tutkimusta samasta aiheesta ei ole tietävästi aikaisemmin tehty. Se on lisännyt aikaisempien tutkimusten arvoa todistamalla niiden esityksiä patrioottisesta opetuskampanjasta todeksi käytännön tasolla. Tutkielmani on lisäksi todistanut vääräksi osan niistä väitteistä, joita yhdysvaltalaiset sanoma- ja aikakauslehdet ovat esittäneet aiheesta.

Ottaen huomioon, että tutkielmani käsittelee vain oppikirjojen yhtä lukua, pelkkää omaa tutkimusta käyttäen ei voida tehdä kovin suuria päätelmiä oppikirjojen muiden lukujen luonteesta. Koska työn tulokset sopivat kuitenkin yhteen esimerkiksi aikaisemmin patrioottisesta opetuskampanjasta kirjoitetun kanssa, on mahdollista, että myös muut Kiinan kansantasavallan historiaa käsittelevät luvut saattavat poiketa tietyillä osa-alueilla länsimaisesta historiankirjoituksesta.

5.1 Myöhempi tutkimus

Suomessa ei ole ennen tehty Kiinan oppikirjatutkimusta. Toivon, että pro gradu - tutkielmani avaa oven myöhemmälle tutkimukselle esimerkiksi opinnäytetöiden

merkeissä. Kiinan oppikirjojen tutkimusta voi jatkaa oman tutkielmani materiaalia ja tutkimusmetodia käyttäen. Mielenkiintoinen tutkimusaihe voisi olla esimerkiksi kulttuurivallankumous, ja sen esitystavan vertaaminen suureen harppaukseen. Toinen mielenkiintoinen tutkimus voitaisiin tehdä tutkien, miten esimerkiksi 1960-, 1970-, 1980- ja 1990-lukujen oppikirjat eroavat käyttämistään nykypäivän oppikirjoista. Yksi spesifi aihe suureen harppaukseen liittyen voisi olla se, missä vaiheessa Kiinan oppikirjat alkoivat esittää, että kommunistisen yhteiskunnan perusasiat, kuten tasapalkkaus ja yhteisomistus, olivat suuren harppauksen ongelmien luoja. Tämä ei todennäköisesti tapahtunut Maon aikana, sillä hän kannatti niitä myös suuren harppauksen jälkeen. Olisi mielenkiintoista tietää, tapahtuiko muutos juuri 1990-luvulla, kun Kiina alkoi nostaa patriotismia sosialismin tilalle ideologiassaan. Tähän viittaisi vahvasti se, että patrioottiseen opetuskampanjaan kuului Maon ajalta periytyneen luokkataistelun korostamisen poistaminen oppikirjoista (kts. esim. Paltemaa & Vuori 2012, 333). Toisaalta, käsillä olevani tutkimusaineiston kattaessa vain 2000-luvun oppikirjoja, ei ole edes tietoa siitä, käsiteltiinkö suurta harppausta ylipäätään Kiinan historian tunneilla vielä 1990-luvulla.

Kaiken kaikkiaan oppikirjojen ajalliseen vertailuun tutkimusaiheesta riippumatta mielenkiintoisia virstanpylväitä ovat 1980-luvulla Deng Xiaopingin aloittama uudistuspolitiikka, 1990-luvulla aloitettu patrioottinen opetuskampanja ja Jiang Zeminin vuonna 2000 esittämä ajatus kolmesta edustuksesta (kts. alaluku 1.6.1). Tämänlainen oppikirjatutkimus voisi antaa osviittaa Kiinassa tapahtuvasta muutoksesta muullakin poliittisella saralla. Oma tutkielmani osoitti yllättäviäkin seikkoja, jotka poikkesivat osista hypoteeseista (kts. luku 5). Tämänkin takia olisi erittäin tärkeä jatkaa historian oppikirjojen tutkimista.

Tutkielmani osoittaa sen, että Kiinassa käytössä olevissa historian oppikirjoissa on vaihtelua. Tämän takia on tärkeää, että myöhemmissäkin tutkimuksissa käytettäisiin mahdollisimman laajaa tutkimusaineistoa. Tämän puolesta puhuu myös Müller Gotelindin tutkielma Kiinan peruskoulun yhdeksännen luokan maailmanhistoriaa käsittelevistä oppikirjoista (kts. alaluku 1.5).

Eräs tutkimusaihe voisi olla kiinalaisten haastattelu siitä, mitä he ajattelevat käyttämistään historian oppikirjoista. Kuinka luotettavina lähteinä he pitävät niitä, ja saavatko he muuta kautta tietoa niiden rinnalle esimerkiksi suuren harppauksen ajasta. Yksi suuri kysymys olisi myös, mitä isänmaanrakkaus merkitsee kiinalaisille, eli kanavoituuko se puolueeseen, niin kuin puolue itse toivoisi. Kaikki tämä vaikuttaa suuresti siihen, kuinka hyvin puolue onnistuu päämäärissään valtansa oikeutukseen, joihin se käyttää apunaan myös historian oppikirjoja.

6 LÄHDELUETTELO

Tutkimusaineisto

Kirja 1. 井南 (Jing Nan); 杨青 (Yang Qing) & 韩钢 (Han Gang). 2005, 1. painos. 历史 (Lishi, Historia), sivut 64 – 70. Shijiazhuang: Hebei People's Press.

Kirja 2. 防平 (Fang Ping); 虞宝棠 (Yu Baotang); 张剑 (Zhang Jian); 李世众 (Li Shizhong) & 徐国雄 (Xu Guoxiong). 2006, 2. painos. 中国历史 (Zhongguo lishi, Kiinan historia), sivut 26 – 30. Shanghai: East China Normal University Press.

Kirja 3. 王宏志 (Wang Hongzhi); 李隆康 (Li Longkang); 马执斌 (Ma Zhibin); 李伟科 (Li Weike); 齐渝华 (Qi Yuhua); 苏生文 (Su Shengwen); 程广中 (Cheng Guangzhong) & 李明赞 (Li Mingzan). 2006, 2. painos. 中国历史 (Zhongguo lishi, Kiinan historia), sivut 27 – 28, 31. Peking: People's Education Press.

Kirja 4. 郝瑞庭 (Hao Ruiting); 吴小晴 (Wu Xiaoqing); 周巩固 (Zhou Gonggu); 陆华 (Lu Hua); 陆雪芬 (Lu Xuefen); 方平 (Fang Ping); 李颖 (Li Ying) & 刘学兵 (Liu Xuebing). 2007, 4. painos. 历史 (Lishi, Historia), 31 – 36. Peking: Beijing Normal University Press.

Kirja 5. 李洪超 (Li Hongchao); 张荣国 (Zhang Rongguo); 罗华彤 (Luo Huatong) & 路育松 (Lu Yusong). 2010, 2 painos. 中国历史 (Zhongguo lishi, Kiinan historia), sivut 22 – 27. Peking: Zhonghua Book Company.

Kirja 6. 龚夺柱 (Gong Duozhu); 冯一下 (Feng Yixia); 胡长林 (Hu Changlin); 吴建华 (Wu Jianhua); 项军 (Xiang Jun); 徐彪 (Xu Biao) & 赵昆生 (Zhao Kunsheng). 2013, 3. painos. 中国历史 (Zhongguo lishi, Kiinan historia), sivut 23 – 28. Chengdu: Sichuan Education Press.

Lähdeaineisto

Asikainen, Raisa. 2005. ”Kenen kunnia? Kiinalainen nationalismi ja kansallinen omanarvontunto.” Teoksessa *Kiinan yhteiskunta muutoksessa*. Toim. Raisa Asikainen & Juha Vuori, 186–200. Helsinki: Gaudeamus.

Becker, Jasper. 1996. *Hungry Ghosts: China's Secret Famine*. London: John Murray.

Dikötter, Frank. 2010. *Mao's Great Famine: The History of China's Most Devastating Catastrophe, 1958-62*. London: Bloomsbury.

Fairbank, John K. & Goldman, Merle. *China: a New History*. 2006. Cambridge MA: The Belknap Press of Harvard University Press.

Hietala, Marjatta. 1982. *Maailmankuva historian oppikirjoissa. Unescon kansainvälisyyskasvatussuosituksen toteutuminen suomalaisissa lukion historian oppikirjoissa. Helsingin yliopiston historian laitoksen julkaisuja*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

- Karisto, Antti & Seppälä, Ullamaija. 2004. *Maukas gradu: valmistumisvihjeitä tutkielman tekijöille*. Tampere: Vastapaino.
- Kauppinen, Marko. 2005. ”Ajattelusta teoriaan – ideologinen muutos Kiinassa 1990-luvulla”. Teoksessa *Kiinan yhteiskunta muutoksessa*. Toim. Raisa Asikainen & Juha Vuori, 203–216. Helsinki: Gaudeamus.
- Malinen, Olli-Pekka & Sinkkonen, Elina. 2016. ”Sukupuolten välinen tasa-arvo Kiinan koulutusjärjestelmässä”. Teoksessa *Enemmän kuin puoli taivasta: kiinalainen nainen historiassa, yhteiskunnassa ja kulttuurissa*. Toim. Tiina Helena Airaksinen, Elina Sinkkonen & Minna Valjakka, 194–227. Helsinki: Art House.
- Paltemaa, Lauri & Vuori, Juha A. 2012. *Kiinan kansantasavallan historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Peltonen, Ulla-Maija. 2003. *Muistin paikat: vuoden 1918 sisällissodan muistamisesta ja unohtamisesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Pingel, Falk. 2012. ”Introduction”. Teoksessa *History education and reconciliation: comparative perspectives on East Asia*. Toim. Takahiro Kondo, Un-suk Han, Falk Pingel & Biao Yang, 7–19. Frankfurt am Main: Peter Lang cop.
- Reader, John. 2009. *Peruna: eräs maailmanhistoria*. Suomentanut Kirsi Luoma. Helsinki: Like. Englanninkielinen alkuteos 2008.
- Reilly, Thomas H. 2004. *The Taiping Heavenly Kingdom: Rebellion and the Blasphemy of Empire*. Seattle: University of Washington Press.
- Selander, Staffan. 1991. ”Pedagogig text analysis”. Teoksessa *Research on Texts at School*. Toim. Marja-Liisa Julkunen, 35–88. Joensuu: Joensuun yliopiston monistuskeskus.
- Su, Yang. 2006. ”Mass Killing in the Cultural Revolution.” Teoksessa *Chinese Cultural Revolution as History*. Toim. Joseph W. Esherick, Paul G., Pickowicz, & Andrew G. Walder, 96–123. Stanford (CA): Stanford University Press.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Valtasaari, Mikko. 1969. *Nouseeko aurinko idästä*. Helsinki: Demo/Tricont.
- Vickers, Edward. 2006. ”Defining the Boundaries of Chineseness: Tibet, Mongolia, Taiwan, and Hong Kong in Mainland History Textbooks Edward Vickers”. Teoksessa *What Shall We Tell the Children?: International Perspectives on School History Textbooks*. Toim. Stuart J. Foster & Keith A. Crawford, 25–48. Greenwich, Conn: Information Age Publishing.
- Vuori, Juha. 2005. ”Puolueen turvallisuus kansallisena turvallisuutena – Falun Gongin uhka Kiinan kansantasavallalle”. Teoksessa *Kiinan yhteiskunta muutoksessa*. Toim. Raisa Asikainen & Juha Vuori, 217–243. Helsinki: Gaudeamus.
- Väisänen, Jaakko. 2005. *Murros oppikirjojen teksteissä vai niiden taustalla? 1960- ja 1990-luvun historian oppikirjat kriittisen diskurssianalyysin silmin*. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Sanoma- ja aikakauslehdet

- Beech, Hannah. 2016. "China Campaigns Against 'Western Values,' but Does Beijing Really Think They're That Bad?." *The Time*, 29. huhtikuuta. Viitattu 11.11.2016. <http://time.com/4312082/china-textbooks-western-values-foreign-ngo>.
- French, Howard, W. 2004. "China's Textbooks Twist and Omit History." *The New York Times*, 6. joulukuuta. Viitattu 20.11.2016. http://www.nytimes.com/2004/12/06/world/asia/chinas-textbooks-twist-and-omit-history.html?_r=0.
- Global Times. 2013. "Mao Denigration Driven by Political Motives." 22. joulukuuta. Viitattu 31.1.2017. <http://www.globaltimes.cn/content/833595.shtml>.
- Kahn, Joseph. 2006. "Where's Mao? Chinese Revise History Books." *The New York Times*, 1. syyskuuta. Viitattu 20.11.2016. <http://www.nytimes.com/2006/09/01/world/asia/01china.html>.
- Magnier, Mark. 2005. "Like Japan's, Chinese Textbooks Are Adept at Rewriting History. Official educational materials skip key events that may embarrass the Communist Party." *Los Angeles Times*, 8. toukokuuta. Viitattu 1.12.2016. <http://articles.latimes.com/2005/may/08/world/fg-history8>.
- Pesonen, Hannu. 2017. "Lenin: Vallankumousmiehen seurapiireistä." *Tiede* 1/2017, 50–57.
- White, Cameron. 2015. "Beijing's Textbook Hypocrisy, Japan isn't the only East Asian nation with a flair for historical revisionism". *The Wall Street Journal*, 17. kesäkuuta. Viitattu 20.11.2016. <http://www.wsj.com/articles/beijings-textbook-h-1434555035#renderComments>.

Internetlähteet

- The Baillie Gifford Prize for Non-fiction. "The Samuel Johnson Prize 2011, The UK's Premier Prize for Non-fiction Books". Viitattu 12.11.2016. <http://thebailliegiffordprize.co.uk/samueljohnsonprize/2011>.
- Baranovitch, Nimrod. 2010. "Others No More: The Changing Representation of Non-Han Peoples in Chinese History Textbooks, 1951–2003." Teoksessa *The Journal of Asian Studies*. Toim. Jeffrey N. Wasserstrom 85-122. Association for Asian Studies. Viitattu 11.11.2016. <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/9F411CB28AF5836FC5A1F84A3457229A/S0021911809991598a.pdf/others-no-more-the-changing-representation-of-non-han-peoples-in-chinese-history-textbooks-1951-2003.pdf>.
- China Report. 1990. "Jiang Zemin's Speech at the Meeting in Celebration of the 40th Anniversary of the Founding of the People's Republic of China, 29 September 1989", sivut 93–112. Viitattu 22.1.2017. <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/000944559002600108>.
- Chinese Service Center for Scholarly Exchange. "China's education." Viitattu 23.1.2017. <http://www.cscse.edu.cn/publish/portal0/tab132/info8897.htm>.

- Chinet. ”Kiinalainen koulu.” Viitattu 21.11.2016. <http://www.chinetverkosto.fi/kiina-2>.
- Dianzikebenwang (Diànzǐ kèběn wǎng 电子课本网.) Viitattu 18.2.2017. <http://www.dzkbw.com>.
- Encyclopædia Britannica. 2008a. ”Jiang Zemin.” Viimeksi muokattu 10.7.2008. Viitattu 28.1.2017. <https://global.britannica.com/biography/Jiang-Zemin>.
- Encyclopædia Britannica. 2008b. ”Zhou Enlai”. Viimeksi muokattu 19.3.2008. Viitattu 26.1.2017. <https://global.britannica.com/biography/Zhou-Enlai>.
- Encyclopædia Britannica. 2015a. ”Chinese Communist Party (CCP)”. Viimeksi muokattu 12.11.2015. Viitattu 10.12.2016. <https://global.britannica.com/topic/Chinese-Communist-Party>.
- Encyclopædia Britannica. 2015b. ”Mao Zedong.” Viimeksi muokattu 29.12.2015. Viitattu 10.12.2016. <https://global.britannica.com/biography/Mao-Zedong>.
- Encyclopædia Britannica. 2015c. ”Nikita Sergeyevich Khrushchev.” Viimeksi muokattu 9.6.2015. Viitattu 10.12.2016. <https://global.britannica.com/biography/Nikita-Sergeyevich-Khrushchev>.
- Gaudeamus (2012). ”Historia: Lauri Paltmaa & Juha A. Vuori: Kiinan kansantasavallan historia.” Viitattu 26.1.2017. https://www.gaudeamus.fi/paltmaa_kiinan_tasavallan_historia.
- Gotelind, Müller. 2014. ”World History Education in the PRC between Textbooks and Television Some Observations on Recent Developments”. Teoksessa *Nature and Man, Past and Present: the Mission and Challenges of Socio-historical Education among Chinese (Tian ren gu jin: Huaren shehui lishi jiaoyu de shiming yu tiaozhan, 天人古今: 華人社會歷史教育的使命與挑戰)*. Toim. Li Xiangyu (李向玉), 8–22. Aomen ligong xueyuan: Macao. Viitattu 20.1.2017. <http://archiv.ub.uni-heidelberg.de/volltextserver/18291/1/Mueller-Saini-1.pdf>.
- History Department University of Hong Kong. ”Professor Frank Dikötter.” Viitattu 12.11.2016. <http://www.history.hku.hk/people/staff-frank-dikotter.html>.
- Ministry of Education of the People’s Republic of China (a). ”Number of Students in Junior Secondary Schools 初中学生数.” (Vuoden 2015 tilasto.) Viitattu 24.1.2017. http://en.moe.gov.cn/Resources/Statistics/edu_stat_2015/2015_en02/201610/t20161019_285617.html.
- Ministry of Education of the People’s Republic of China (b). ”Number of Students of Formal Education by Type and Level 各级各类学历教育学生情况.” (Vuoden 2015 tilasto.) Viitattu 24.1.2017. http://en.moe.gov.cn/Resources/Statistics/edu_stat_2015/2015_en01/201610/t20161012_284510.html.
- Ministry of Education of the People's Republic of China (c). The Responsibilities of the Ministry of Education. Viitattu 5.1.2017. http://www.moe.edu.cn/publicfiles/business/htmlfiles/moe/moe_2797/200907/49988.html.

Opetushallitus. *Kiinan koulutusjärjestelmä*. 2008. Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy. Viitattu 21.11.2016.

http://www.oph.fi/download/46691_kiinan_koulutusjarjestelma.pdf.

People's Education Press. 2007. "An Introduction to the People's Education Press". Viitattu 27.3.2017.

http://old.pep.com.cn/EnglishVersion_1/englishwenzhang/rjjj/201008/t20100831_840883.htm.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006. "Sisällönanalyysi." KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 19.12.2016.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html.

Shi, Yaojiang; Zhang Linxiu; Ma, Yue; Yi, Hongmei, Liu, Chengfang; Johnson, Natalie; Chu, James; Loyalka, Prashant & Rozelle, Scott. 2015. "Dropping Out of Rural China's Secondary Schools: A Mixed Method Analysis." Teoksessa *The China Quarterly*. Toim. Tim Pringle, 1048–1069. Viitattu 20.1.2017.

<http://en.ccap.org.cn/uploadfile/2015/1230/20151230045440971.pdf>.

Wang, Zheng. 2008. "National Humiliation, History Education, and the Politics of Historical Memory: Patriotic Education Campaign in China." Teoksessa *International Studies Quarterly*. Toim. Daniel H. Nexon, Giacomo Chiozza, Catherine Langlois, Alexander H. Montgomery, Abraham L. Newman & Leonard Seabrooke, 783–806. New Jersey: Wiley. Viitattu 12.1.2017. <http://www.jstor.org/stable/29734264>.

Worldometers. "China Population". Viitattu 24.1.2017.

<http://www.worldometers.info/world-population/china-population>.